

Nota van Antwoord zienswijzen
wijziging winningsplan Eesveen

Versie 11 juli 2018

Kenmerk 18073681

Volg-nr.	Zienswijze-nr.	Onderdeel	Onderwerp
1			<i>Planmatig beheer</i>
1a	28,72	Zienswijze	Indieners zijn bezorgd over de mogelijkheid dat er in de toekomst, als de gasputten leger worden, gebruik gemaakt zal worden van fracking en onze bodem met giftige stoffen wordt belast en ernstig vervuild raakt.
		Antwoord	Zoals Vermilion stelt in het winningsplan (pagina 16) wordt hydraulische stimulatie (fracken) van het reservoir niet verwacht, omdat de doorlatendheid van het gesteente voldoende is. Hydraulische stimulatie maakt derhalve geen deel uit van het winningsplan. Wanneer Vermilion voornemens is zuur- en/of hydraulische stimulatie toe te passen in het gasveld Eesveen, dan kan dit niet op basis van dit winningsplan, er zal dan opnieuw besluitvorming dienen plaats te vinden. Hierover zal dan wederom advies worden ingewonnen bij SodM, de Tcbb, de decentrale overheden, waarbij het burgerperspectief nadrukkelijk zal worden meegenomen. Tegen een dergelijk instemmingsbesluit op een nieuw winningsplan staan eveneens rechtsmiddelen open.
1b	43,53,99	Zienswijze	De bandbreedte van de te winnen hoeveelheden per dag is in de vergunningsaanvraag zo ruim omschreven dat er piekbelastingen kunnen optreden waarvoor geen goede risicoanalyse is. Waar kunnen indieners vinden hoeveel gas er wordt gewonnen. Hoeveel gas gaat er maximaal per dag gewonnen worden en wat is het effect is van een hogere / versnelde gaswinning?
		Antwoord	Piekbelastingen van korte duur hebben in het reservoir alleen effect in de directe omgeving van de put. De druk (en hierdoor spanning) wordt verder van de put niet beïnvloed door piekbelastingen. Vermilion verkrijgt instemming van de minister om maximaal 630 miljoen Nm ³ gas te produceren met een looptijd tot in 2027 (zoals aangevraagd in Paragraaf 5.5 van het winningsplan). De gaswinning zal plaatsvinden door middel van natuurlijke stroming door de aanwezige hoge reservoirdruk. Naarmate de hoeveelheid gewonnen gas toeneemt, zal de druk in het reservoir afnemen en dus de snelheid van de gaswinning afnemen. Voor het bepalen van het risico is onder andere de totale drukkaling, en de daarmee verband houdende compactie van het reservoir van belang. Om die reden wordt de seismische risicoanalyse en bodemdaling berekend voor de totale maximale productie, aangezien de drukkaling veel groter is dan de drukkaling op 1 dag met een

			<p>hogere piekbelasting. De maximale "piekbelasting" voor de gaswinlocatie Eesveen zal tevens worden gelimiteerd door de omgevingsvergunning. Vermilion heeft een omgevingsvergunning aangevraagd voor het winnen van een hoeveelheid aardgas die onder de grens blijft van 500.000 Nm³ per dag (de aanmeldnotitie).</p> <p>De piekbelasting is meegenomen in de risicoanalyse ten behoeve van de omgevingsvergunning voor de locatie. Overigens ligt het niet in de lijn der verwachting dat Eesveen met sterk fluctuerende snelheden geproduceerd gaat worden. In het algemeen is bij kleine velden de productiesnelheid zo groot als de pijlijndruk toelaat, de vergunning in acht nemend.</p>
1c	21	Zienswijze	<p>Indiener vreest dat als de winning in de velden in de toekomst is uitgeput, de velden gebruikt worden voor CO₂ opslag.</p>
		Antwoord	<p>Het onderliggende winningsplan betreft gaswinning uit het Eesveen gasveld tot en met het jaar 2027. Er zijn vooralsnog geen plannen om hetzelfde gasveld in de toekomst als CO₂ opslag te gebruiken. In dat geval zou een nieuwe vergunningprocedure moeten worden doorlopen.</p>
1d	10,52,53	Zienswijze	<p>Indieners zijn niet geïnformeerd over de middelen waarmee de gasvelden worden opgevuld.</p>
		Antwoord	<p>Aangezien de zienswijze niet duidelijk gespecificeerd is, zal er voor de beantwoording van deze zienswijze vanuit worden gegaan dat deze vraag specifiek voor het gasveld Eesveen bedoeld is. Voor het gasveld Eesveen zal geen drukcompensatie plaatsvinden, oftewel het gasveld zal tijdens de gasproductie niet worden opgevuld met andere stoffen. Water, dat wordt meegeproduceerd met het gas uit het gasveld Eesveen, wordt op een andere locatie teruggevoerd in de diepe ondergrond (in de waterinjectieput Nijensleek-01).</p>
1e	35,59,99	Zienswijze	<p>In het winningsplan is aangegeven dat het water wat vrijkomt bij de winning van het gas bij put Eesveen-02, geïnjecteerd gaat worden in de waterinjectieput Nijensleek-01. Vanuit de diverse stukken wordt het indieners niet duidelijk wat de effecten van deze waterinjectie zijn. Hoe zit het bijvoorbeeld met de toxicologie van dit water (o.a. zware metalen) en zorgt dit voor vervuiling van het grondwater in Nijensleek en de naaste omgeving? Er ontbreekt bijvoorbeeld een analyse van de chemische samenstelling van dit water. Ook wordt het indieners niet duidelijk of er is gekeken of er waterwinning plaatsvindt in hetzelfde watervoerende pakket, bijvoorbeeld door boeren en tuinders. Tevens wordt er niets vermeld over het risico op erosie van het gesteente in de bodem door de waterinjectie waardoor wellicht het risico op beving en bodemdaling kan ontstaan. Indieners stellen dat in het winningsplan de risico's en de gevolgen van de injectie van het extra water wat vrijkomt bij de exploitatie van Eesveen-02 onvoldoende</p>

			belicht zijn.
		Antwoord	<p>De minister constateert dat de waterinjectie geen onderdeel vormt van dit winningsplan, zodat dit aspect buiten de reikwijdte van het instemmingsbesluit valt. De zienswijze zal daarom niet worden overgenomen.</p> <p>Ter nadere toelichting merkt de minister het volgende op. Voor de injectie van productiewater vanaf een mijnbouwwerk op land is, naast de milieuv vergunning die voor het mijnbouwwerk per definitie noodzakelijk is, vrijwel altijd ontheffing van het bevoegd gezag (de provincie) nodig op grond van het Lozingenbesluit bodembescherming (hierna: Lozingenbesluit).</p> <p>De samenstelling van het injectiewater in Nijensleek bestaat voor het grootste deel uit het gebruikelijke (formatie)water wat meekomt bij de winning van aardgas uit de velden en condenswater. Het water is afkomstig uit de diepe ondergrond. Bovengronds toegevoegde mijnbouwhulpstoffen worden voorafgaand aan injectie zoveel als mogelijk verwijderd. Op basis van de criteria van de Eural (Europese afvalstoffenlijst) en de CLP-verordening wordt het injectiewater gekwalificeerd als een 'niet gevaarlijke afvalstof'. Voor meer informatie betreffende de watersamenstelling van het geïnjecteerde water wordt indiener verwezen naar http://nlog.nl/injectie-proceswater.</p> <p>De constructie van de injectieput is zodanig dat interactie tussen de injectiestroom en de ondiepe aardlagen uitgesloten is. Er worden voortdurend metingen verricht om deze isolatie te verifiëren. Vanwege de diepte van het uitgeproduceerde Nijensleek gasveld (ruim 1900 m) is er geen interactie met waterwinningen. Voor meer informatie over de vergunningverlening van de waterinjectie bij Nijensleek wordt u verwezen naar de verleende vergunningen in 2010 door het ministerie van Economische Zaken (kenmerk: ET/EM/ 10012816), Gedeputeerde Staten van Drenthe (9 februari 2010, kenmerk: DO/2010002316), de omgevingsvergunning Nijensleek van 23 juli 2015, met kenmerk DGETM/15102502 en de Kamerbrief over injectie van productiewater bij olie- en gaswinning (DGETM-EM/15020314, 23 maart 2015).</p>
1f	54,64	Zienswijze	Er is niet duidelijk hoe Vermilion het veld verlaat aan het einde van de productie periode. Wat gebeurt er met de verbuizing van de put, hoe is de afdichting en hoe lang is deze veilig? Wie ziet hierop toe? Al deze zaken zijn niet benoemd in de risico's.
		Antwoord	Wanneer een onshore gasveld is uitgeproduceerd zal de operator een sluitingsplan in moeten dienen bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (http://nlog.nl/plannen-en-rapporten). In dit sluitingsplan zullen de vereisten, zoals beschreven in artikelen 39 en 40 van het

			<p>Mijnbouwbesluit, uitgewerkt moeten worden. Het sluitingsplan heeft de instemming van de minister. De instemming kan worden verleend onder beperkingen of daaraan kunnen voorschriften worden verbonden in verband met het risico op schade. Tijdens de sluitingswerkzaamheden zal SodM op voor de werkzaamheden relevante aspecten inspecties uitvoeren en toezien op naleving van het sluitingsplan.</p> <p>Het verlaten van het gasveld is onderdeel van het sluitingsplan en valt niet onder de instemming met het winningsplan. Om die reden zal de minister de zienswijze niet overnemen.</p>
1g	54,64	Zienswijze	<p>In het winningsplan is een analyse van het te winnen gas gegeven (blz 25). Echter tot verbazing van de indiener ontbreekt het getal achter het zwavel gehalte. In gas is het bijproduct echter altijd verbonden met een zwavel gehalte. Indiener zou dan ook graag dit gegeven bekend zien. Mede vanwege gezondheidsrisico's boven het gasveld en in de omgeving van gasvelden. Dit aspect is onvoldoende uitgewerkt in het winningsplan.</p>
		Antwoord	<p>De gasanalyse van het te winnen Eesveen gas op pagina 25 van het winningsplan laat geen waarde zien voor de aanwezigheid van zwavel in de het molecuul H₂S (waterstofsulfide) omdat dit niet is aangetroffen in het gas. H₂S wordt altijd nauwkeurig gemeten, omdat het een giftig gas betreft. Ook het "End of Well report Eesveen-01" laat zien dat er geen H₂S is aangetroffen tijdens het boren van de put ESV-01.</p>
1h	41,85	Zienswijze	<p>Gezien het feit dat de overheid het aardgas wil uitfaseren, is het aannemelijk dat de mijnbouwer er belang bij heeft om voor die tijd het veld 'leeg' te hebben. Op dit moment is er geen borging waarmee wordt voorkomen dat, net als in Wapse, de productie wordt opgeschroefd om deze deadline te halen. Indiener stelt dat deze er eerst moet zijn alvorens er ook maar iets gewonnen wordt.</p>
		Antwoord	<p>Aan een instemmingsbesluit van een winningsplan zijn onder andere de randvoorwaarden van een maximaal volume te winnen gas en een looptijd van het winningsplan verbonden. De dagproductie is begrensd in de omgevingsvergunning. Het "opschroeven van de productie om de deadline te halen", zoals indiener stelt is daarom niet aan de orde.</p> <p>De borging waar indiener het over heeft betreft het onderliggende winningsplan. Wanneer Vermilion een groter totaal volume uit het Eesveen gasveld wil produceren dan aangegeven in het onderliggende instemmingsbesluit dan voldoet het winningsplan niet meer en kan de gaswinning niet worden voortgezet op basis van dit winningsplan.</p> <p>In de brief van 30 mei 2018 (kenmerk DGETM-EO/18031167) met betrekking tot gaswinning uit</p>

			de kleine velden en energietransitie legt het kabinet de prioriteit bij een zo snel mogelijke transitie naar duurzame energie. Zolang dat nodig is om tegemoet te komen aan de (afnemende) Nederlandse aardgasvraag, wil het kabinet het aardgas uit de kleine velden winnen, waar en voor zover dit veilig kan. In de brief sluit het Kabinet aan bij het Energierapport 2015 en de Energieagenda van december 2016 ,waarin de 'lange termijn'-visie ten aanzien van de Nederlandse brandstofmix, inclusief de transitie naar een duurzame energievoorziening, is uiteengezet. Het in productie brengen van hernieuwbare energiebronnen maakt daar nadrukkelijk onderdeel van uit. Echter, speelt aardgas (als efficiënte energiedrager) komende decennia nog een essentiële rol in de Nederlandse energievoorziening. Om bij te dragen aan deze doelstelling is het dus ook noodzakelijk om de bestaande gasvelden volgens planmatig gebruik en beheer te winnen.
1i	24	Zienswijze	Vermilion heeft op de informatieavond het leidingnet niet in beeld gebracht. Indiener stelt dat dit alsnog moet gebeuren.
		Antwoord	Figuur 2-2 in het winningsplan Eesveen toont een kaart met de gebruikte pijpleidingen door Vermilion in het gebied rond Eesveen.
1j	40	Zienswijze	Indiener stelt dat het gaswingebied sterk veranderd is sinds 2012, maar wel in het voordeel van Vermilion (zie bijlagen bij zienswijze). Tevens stelt indiener dat er op sommige plaatsen al 5 cm bodemdaling is op de kaart van 2012 en dat Vermilion stelt, zonder te kijken, dat dit niet door de gaswinning komt.
		Antwoord	De interpretatie van het gasveld zoals aangegeven in de bijlage van de zienswijze (volgens indiener gedateerd in 2012, maar herkomst van de kaart is onduidelijk) verschilt inderdaad met het gasveld Eesveen zoals ingediend in het winningsplan. Het is zeker niet ongebruikelijk dat de interpretatie van de grootte van een gasveld verandert, nadat het gasveld is aangeboord, omdat er dan daadwerkelijk informatie wordt ingewonnen uit de diepe ondergrond. De Eesveen-02 boring heeft aangetoond dat het gasveld groter is dan dat was ingediend voor het winningsplan 2014, vandaar dat het onderliggende gewijzigde winningsplan is ingediend. In april 2015 is begonnen met de gaswinning Eesveen. Vandaar dat de bodemdaling in 2012 niet door de gaswinning Eesveen veroorzaakt kan zijn.
1k	57,61	Zienswijze	Hoe is de totale hoeveelheid te winnen gas verdeeld over de winningsperiodes op de verschillende locaties? Moet deze hoeveelheid niet afhankelijk worden gesteld aan de hand van jaarlijkse metingen met risicoanalyses? Het instemmingbesluit vermeldt om de vijf jaar of tien

			jaar dat is veel te lang. Daarnaast is in de plannen wel een maximum hoeveelheid te winnen gas opgenomen, maar niet een maximale jaarlijkse hoeveelheid.
		Antwoord	<p>Vermilion wint gas uit het Eesveen gasveld vanuit één locatie, namelijk productielocatie Eesveen 1. Vermilion verkrijgt instemming van de minister om maximaal 630 miljoen Nm³ gas te produceren met een looptijd tot in 2027 (zoals aangevraagd in Paragraaf 5.5 van het winningsplan). Vermilion verwacht 600 miljoen Nm³ uit Eesveen-02 te kunnen produceren en 30 miljoen Nm³ uit Eesveen-01. Vermilion geeft in het winningsplan de te verwachten geproduceerde jaarlijkse volumes weer en levert maandelijks de geproduceerde volumes aan, die zijn in te zien op www.nlog.nl. De gaswinning zal plaatsvinden door middel van natuurlijke stroming door de aanwezige hoge reservoirdruk. Naarmate de hoeveelheid gewonnen gas toeneemt, zal de druk in het reservoir afnemen en dus de snelheid van de gaswinning afnemen. Voor het bepalen van het risico is onder andere de totale drukdaling en de daarmee verband houdende compactie van het reservoir van belang. Om die reden wordt de seismische risicoanalyse en bodemdaling berekend voor de totale maximale productie.</p> <p>In het recent ingediende meetplan 2018 voor Diever, Eesveen en Nijensleek (http://nlog.nl/eesveen), gedateerd 20 november 2017, staat dat Vermilion periodiek (jaarlijks) de bodemdaling zal gaan monitoren. Deze metingen worden door het Staatstoezicht op de Mijnen gecontroleerd.</p>
		Conclusie	Bovenstaande zienswijzen over planmatig beheer geven geen aanleiding om het instemmingsbesluit Eesveen te wijzigen.

2			<i>Bodemdaling</i>
2a	22,23,24	Zienswijze	De meetpunten voor de nulmetingen in het veld Eesveen staan op de verkeerde plaats en staan te ver verwijderd van de woningen in Wapserveen.
		Antwoord	Het is onduidelijk of indieners doelen op de nulmeting van de bodemdaling of de opname (nulmeting) van de bouwkundige staat. Aangezien wordt verwezen naar de verkeerde locatie van meetpunten, wordt aangenomen dat de zienswijze de nulmeting van de bodemdaling betreft. Voorafgaande de gaswinning Eesveen in 2015 is een nulmeting van de bodemdaling uitgevoerd en ingediend bij SodM (http://nlog.nl/eesveen). Vanwege de wijziging van het winningsplan Eesveen heeft Vermilion een nieuw meetplan 2018 opgesteld voor Diever, Eesveen en Nijensleek

			<p>(http://nlog.nl/eesveen), gedateerd 20 november 2017. Het vernieuwde meetnet is uitgebreid en omvat ook de meetpunten rond Wapserveen. De minister constateert dat reeds voldaan is aan een uitbreiding van het meetnet en neemt de zienswijze om die reden niet over.</p>
2b	28,72	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat in de afgelopen jaren in Groningen achteraf, herhaalde malen gebleken is dat de NAM en de overheid, over de afgesproken toegestane hoeveelheden gaswinning heen zijn gegaan en dat er mede daardoor, meer bodemdaling ontstond dan aanvankelijk werd gedacht en was toegestaan. Indieners hebben daardoor weinig vertrouwen in de rapporten die zij hebben kunnen inzien over de te verwachten bodemdaling en de hoeveelheden gas die Vermilion uit de grond mag/zal gaan oppompen.</p>
		Antwoord	<p>Indieners stellen onterecht dat de NAM (en de overheid) voor het gasveld Groningen over de afgesproken toegestane hoeveelheid gaswinning is gegaan en stellen onterecht dat hierdoor zich een grotere bodemdaling heeft voorgedaan in Groningen. Voor het gasveld Groningen heeft de NAM zich altijd aan de geproduceerde volumes uit het betreffende winningsplan gehouden.</p> <p>Voor het winningsplan Eesveen zijn de technische berekeningen van Vermilion geverifieerd door SodM (Staatstoezicht op de Mijnen) en TNO en zij concluderen dat het winningsplan Eesveen voldoet aan de wettelijke eisen en dat de gecontroleerde risicobeoordelingen correct zijn onderbouwd.</p> <p>SodM is de onafhankelijke toezichthoudende instantie, die toeziet op het naleven van de wet- en regelgeving voor mijnbouw gerelateerde projecten. De toezichthouder oordeelt of er aan alle wettelijke regels en voorschriften wordt voldaan en, indien er niet aan wordt voldaan, of er handhavend opgetreden moet worden. SodM houdt dus ook toezicht op de geproduceerde hoeveelheden gas in Eesveen en of de bodemdaling binnen de berekende grenzen blijft. Indien uit de metingen van de bodemdaling de verwachting volgt dat de bodemdaling zal uitkomen boven de in het winningsplan voorspelde bodemdaling dient Vermilion bovendien een nieuw winningsplan ter instemming voor te leggen om de winning te kunnen voortzetten.</p>
2c	8,40,43,102	Zienswijze	<p>Op dit moment kampt de woonwijk Oostermeenthe al met wateroverlast doordat water moeizaam zakt. Hierdoor staat er soms dagenlang water op de grasvelden en in sommige tuinen. Wat heeft een verdere daling van de bodem hierop voor gevolgen?</p> <p>Op dit moment is er al bodemdaling in de wijk Oostermeenthe. Duidelijk te zien aan het verzakken van terrassen en trottoirs etc. Een versnelling van dit proces door de gaswinning zou onwenselijk zijn en schade toebrengen.</p>

			Ook Wapserveen is een veengebied dat al jaren inklinkt. Dat kan je zien aan scheuren en verzakkingen. Voordat er gas gewonnen gaat worden moet er een technische oplossing komen om het verschil aan te tonen tussen verzakking door inklinken van het veen en verzakking door gaswinning.
		Antwoord	<p>Binnen het invloedsgebied van de gaswinning Eesveen is sprake van een grote autonome (natuurlijke) bodemdaling die kan oplopen tot 30 cm van 2011 tot in 2061 (Deltares – bodemdalingskaarten 2011 en figuur 6-2 in het winningsplan). Dit komt neer op een gemiddelde maximale autonome bodemdaling van 0,6 cm per jaar.</p> <p>In het onderliggende winningsplan Eesveen is een maximale bodemdaling van 1 cm berekend over een periode van 30 jaar, wat neerkomt op een gemiddelde bodemdaling van 0,03 cm per jaar.</p> <p>De verwachte bodemdaling veroorzaakt door de gaswinning Eesveen is klein en aanzienlijk kleiner dan de autonome bodemdaling. SodM en de Tcbb stellen om die reden geen extra maatregelen voor.</p> <p>Indiener stelt dat de woonwijk Oostermeenthe al te kampen heeft met wateroverlast. Dit kan vele oorzaken hebben. Het waterschap Drents Overijsselse Delta zou hier meer duidelijkheid over kunnen geven. Het waterschap constateert in zijn advies over het winningsplan dat de verwachte bodemdaling door gaswinning over de genoemde periode geen significante gevolgen voor het watersysteem heeft.</p> <p>Het is mogelijk om het verschil tussen verzakking door inklinken van het veen en verzakking door gaswinning aan te tonen. De meetpunten om de diepe bodemdaling door gaswinning aan te tonen zijn geplaatst op structuren die dieper gefundeerd zijn, waardoor de verzakking van het veen niet wordt meegenomen in de bodemdalingmetingen door Vermilion.</p>
2d	87,88	Zienswijze	Indiener stelt dat er een regionale bodemdaling monitoring uitgevoerd dient te worden omdat een kleine bodemdaling ernstige gevolgen kan hebben voor de uiterst gevoelige oppervlakte waterhuishouding (denk aan Dordrecht).
		Antwoord	Vanwege de wijziging van het winningsplan Eesveen heeft Vermilion een nieuw meetplan 2018 opgesteld voor Diever, Eesveen en Nijensleek (http://nlog.nl/eesveen), gedateerd 27 november 2017. Vermilion is verantwoordelijk voor het monitoren van de bodemdaling ten gevolge van de gaswinning Eesveen, maar ook voor de omliggende velden Diever en Nijensleek. Door de meetnetten te verbinden is, zoals voorgesteld door indieners, een regionale monitoring van de bodemdaling ontstaan. Hieraan wordt door Vermilion reeds voldaan.

2e	97	Zienswijze	Staatsbeheer gaf aan controle uit te voeren naar de bodemdaling over 5 jaar. Hun prognose is een daling van 4cm. Indiener stelt dat zelfs 2cm een grote scheur of scheuren kan veroorzaken in een woning.
		Antwoord	<p>Aangezien SodM (Staatstoezicht op de Mijnen) toezicht houdt op de gaswinning en dus ook de bijbehorende bodemdaling wordt aangenomen dat de indiener met "Staatsbeheer" SodM bedoelt. SodM gaat in zijn advies uit van een maximale te verwachten bodemdaling ten gevolge van de gaswinning Eesveen van 1 cm, met een meest waarschijnlijke waarde van 0,5 cm. De gestelde bodemdaling van 4 cm door indiener komt niet overeen met de technische berekeningen van Vermilion en de verificatie berekeningen van SodM en TNO. Met het instemmingsbesluit Eesveen wordt dan ook ingestemd met een maximale bodemdaling van 1 cm.</p> <p>Waarschijnlijk verwijst indiener met de 4 cm naar de maximaal te verwachten bodemdaling van het gasveld Vinkega. Een bodemdalingskom aan het aardoppervlak ten gevolge van de gaswinning heeft in het algemeen een diameter van enkele kilometers, waardoor de helling van de bodemdalingskom zeer klein is en aanzienlijk kleiner dan de door indiener gestelde 2 cm zetting over de lengte van een huis.</p> <p>De minister concludeert, op basis van het advies van de Tcbb, SodM en TNO, dat de kans op schade beperkt is en dat geen extra voorwaarden worden voorgesteld door de adviseurs.</p>
2f	71,90	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat zoals nu in het ontwerp-instemmingsbesluit staat beschreven op pagina 8, er pas actie wordt ondernomen wanneer de bodemdaling groter is dan verwacht. Met andere woorden, dan is het al gebeurd. In deze aanpak gaat men al over de vergunde bodemdaling, heen want er is ook vrijwel altijd nazakking. Daarmee lopen de betrokken adviserende partijen in principe altijd achter de feiten aan. Om dat te voorkomen en tijdigheid te borgen, ook naar de betrokken adviserende partijen, stellen indieners voor de volgende tekst op te nemen in het definitieve instemmingsbesluit :</p> <p>"Wanneer uit het gemeten bodemdalingsverloop en de meest recente bodemdalingsprognose blijkt dat de maximaal verwachte bodemdaling dreigt te worden overschreden, worden de betrokken adviserende partijen hierover direct geïnformeerd. Het geeft hen de mogelijkheid tijdig te kunnen overzien wat dit betekent voor de belangen in het gebied. Hun advies wordt betrokken in het besluit hoe verder te gaan."</p>
		Antwoord	Aan een grenswaarde voor de maximale te verwachten bodemdaling wordt tegemoetgekomen doordat met dit instemmingsbesluit wordt ingestemd met de door Vermilion vastgestelde

			<p>maximaal te verwachten bodemdaling ten gevolge van de gaswinning Eesveen van 1 cm. Het is de verantwoordelijkheid van Staatstoezicht op de Mijnen om op te treden wanneer uit de bandbreedtes van het winningsplan wordt getreden of wanneer effecten groter blijken te zijn. Wanneer na interpretatie van de gegevens eenduidig geconcludeerd kan worden dat de maximale bodemdaling verwacht wordt te worden overschreden dan wordt een gewijzigd winningsplan ingediend en worden ook de decentrale overheden geraadpleegd voor advies conform de wettelijke procedure. Tevens kan bij overschrijding van de verwachte bodemdaling de gaswinning niet worden voortgezet op basis van dit winningsplan.</p> <p>De door indiener aangehaalde passage onder subparagraaf "Bodemdalingsmetingen" in het instemmingsbesluit zal worden aangepast en verduidelijkt.</p>
2g	71,100	Zienswijze	<p>Ten aanzien van mogelijke cumulatie stellen indieners dat er in dit gebied meerdere mijnbouwactiviteiten aanwezig zijn. De effecten hiervan vinden indieners niet terug in het ontwerp-besluit. Indieners stellen dat er in het ontwerp-besluit geen beeld is ten aanzien van cumulatie. Wat betekenen de velden en andere mijnbouwactiviteiten tezamen voor bodemdaling? Vermilion heeft weliswaar een bodemdalingskaart bijgevoegd en geeft aan dat de bijdrage van deze velden verwaarloosbaar is aan de voorspelde daling, maar dit is niet door de minister beoordeeld, althans dat zien indieners niet terug in de overwegingen/motivatie. Terwijl de effecten van cumulatie niet bekend zijn, en daarmee een behoorlijke onzekere factor zijn, wordt wel ingestemd met dit winningsplan. Dit lijkt indieners in strijd met een goede motivering.</p>
		Antwoord	<p>In subparagraaf "Cumulatie" op pagina 8 van het instemmingsbesluit wordt beschreven dat TNO constateert dat er geen interferentie is tussen de bodemdalingskommen van de omliggende producerende gasvelden met de kom van van gasveld Eesveen. Om die reden worden er dan ook geen cumulatieve effecten verwacht van andere mijnbouwactiviteiten. De bijbehorende kaart met de regionale effecten van de bodemdaling is door TNO gemaakt en naar de decentrale overheden gestuurd. Hiermee constateert de minister dat aan de ingediende zienswijze reeds voldaan is.</p>
2h	71	Zienswijze	<p>In het ontwerpbesluit is aangegeven dat het meetplan instemming behoeft voordat met gaswinning wordt gestart en dat het meetplan voor Eesveen gepubliceerd is op de genoemde site. Het winningsplan voor Eesveen gaat echter over een uitbreiding van gaswinning. Er wordt uit een nieuw veld (ESV-02) gewonnen dat is gelegen aansluitend aan het bestaande veld ESV-01, waaruit sinds 2015 al gewonnen wordt. In de overwegingen zien indieners niet de gevolgen van deze uitbreiding voor het meetnet en de stelling dat voorafgaand aan gaswinning eerst een meetplan overlegd dient te worden. Een geactualiseerd meetplan voor ESV-01 en ESV-02 is er (nog) niet, althans niet zichtbaar op www.nlog.nl.</p>

		Antwoord	<p>Er is sprake van één gasvoorkomen (Eesveen) bestaande uit twee gasdeelvoorkomens Eesveen-01 en Eesveen-02, dat wordt gewonnen met gebruikmaking van de 2 putten (ESV-01 en ESV-02).</p> <p>Vanwege de wijziging van het winningsplan Eesveen heeft Vermilion een nieuw meetplan 2018 opgesteld voor Diever, Eesveen en Nijensleek (http://nlog.nl/eesveen), gedateerd 20 november 2017. Het vernieuwde meetnet is uitgebreid en bedekt de totale invloedssfeer van de te verwachten effecten ten gevolge van de uitbreiding van de gaswinning Eesveen.</p> <p>De minister constateert dat reeds voldaan is aan de zienswijze en neemt de zienswijze om die reden niet over.</p>
2i	65,84	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat in aanvulling op de 0-meting, gelet op de specifieke bevingingsgevoeligheid van dit gebied, het geboden is een systematiek van periodieke metingen en controles voor te schrijven (tenminste per kwartaal), uit te voeren door een onafhankelijke instantie. Bij overschrijding van de in dit verband te stellen normen ten aanzien van de effecten van aardbevingen en bodemdaling kan de gaswinning tijdig worden getemporiseerd dan wel beëindigd. De resultaten van deze periodieke metingen en controles dienen op een voor de bewoners eenvoudig toegankelijke wijze te worden gepubliceerd.</p>
		Antwoord	<p>Bodemtrillingen worden niet periodiek gemeten, maar worden continu gemonitord door het KNMI meetnet. Op de website van het KNMI zijn alle gemeten bodemtrillingen (zowel natuurlijke als geïnduceerde bevingen) in Nederland te volgen.</p> <p>Vermilion is verantwoordelijk voor het monitoren van de bodemdaling ten gevolge van de gaswinning Eesveen. Op grond van het recent ingediende meetplan 2018 voor Diever, Eesveen en Nijensleek (http://nlog.nl/eesveen), gedateerd 20 november 2017, dient Vermilion periodiek (jaarlijks) de bodemdaling te monitoren. Deze metingen worden door het Staatstoezicht op de Mijnen gecontroleerd. Het is de verantwoordelijkheid van Staatstoezicht op de Mijnen om op te treden wanneer uit de bandbreedtes van het winningsplan wordt getreden of wanneer effecten groter blijken te zijn. De te verwachten maximale bodemdaling door de gaswinning Eesveen is 1 cm. Vanwege de zeer kleine verwachte bodemdaling (Figuur 6-5 in het winningsplan) zal een periodieke monitoring van eens per kwartaal geen betere informatie opleveren. De minister concludeert dat de zienswijze om deze reden niet wordt overgenomen.</p> <p>Momenteel wordt bekeken of het ook mogelijk is om naast het meetplan en de meetregisters (geïnterpreteerde databestanden) van de bodemdaling ook de interpretaties/conclusies van de bodemdalingmetingen op http://nlog.nl te publiceren, zodat ze voor een ieder toegankelijk zijn.</p>

2j	39,41	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat voorspellingen over bodemdalingen e.d. ook niet meer dan dat zijn: voorspellingen. Er kunnen altijd andere factoren een rol blijken te spelen dan voorzien, waardoor berekeningen niet meer kloppen en mogelijk milieuschade optreedt.</p>
		Antwoord	<p>De te verwachten bodemdaling door een gasveld wordt gebaseerd op een berekening, waardoor de verwachting meer is dan een voorspelling alleen. De berekende bodemdaling heeft een onzekerheidsmarge. Voor het inventariseren van de mijnbouweffecten wordt uitgegaan van de verwachte bodemdaling inclusief de onzekerheid. Op basis van de maximale te verwachten bodemdaling door de gaswinning Eesveen verwacht het waterschap Drents Overijsselse Delta geen significante gevolgen voor het watersysteem en de oppervlaktewaterkwaliteit.</p> <p>Bij overschrijding van de verwachte bodemdaling mag de gaswinning niet worden voortgezet op basis van dit winningsplan. Indien Vermilion de gaswinning in dat geval wenst voort te zetten, zal een geactualiseerd winningsplan moeten worden ingediend dat de daarvoor voorgeschreven procedures zal moeten doorlopen. Het is de verantwoordelijkheid van Staatstoezicht op de Mijnen om op te treden wanneer uit de bandbreedtes van het winningsplan wordt getreden of wanneer de effecten groter blijken te zijn.</p>
2k	64,65	Zienswijze	<p>Het is niet duidelijk op welke wijze de aannames van bodemdaling tot stand zijn gekomen en of er gebruik gemaakt is van de meest recente inzichten. Ook is niet duidelijk hoe deze aannames zich verhouden tot geschatte natuurlijke bodemdaling. In recente publicaties wordt aangetoond dat geschatte bodemdaling cijfers een groot verschil geven met werkelijke bodemdalingcijfers.</p>
		Antwoord	<p>Staatstoezicht op de Mijnen en TNO hebben de bodemdalingberekeningen van Vermilion geverifieerd en constateren dat de berekeningen voldoen aan de wettelijke eisen en dat de risicobeoordelingen correct zijn onderbouwd. TNO maakt hiervoor gebruik van wetenschappelijk geaccepteerde methoden. Voor meer informatie wordt u naar het advies van Sodm (en TNO) verwezen (https://www.nlog.nl/ter-inzage-legging-eesveen).</p> <p>In het antwoord op zienswijze 2c wordt de te verwachten bodemdaling door gaswinning vergeleken met de natuurlijke bodemdaling.</p> <p>Indiener stelt dat uit recente publicaties wordt aangetoond dat geschatte bodemdalingcijfers een groot verschil geven met werkelijke bodemdalingcijfers. Aangezien indieners niet verwijzen naar de specifieke publicaties, is het voor de minister niet mogelijk deze stelling te beantwoorden. Het beeld dat geschetst wordt dat de schattingen niet overeenkomen met de werkelijkheid wordt niet herkend.</p>

2l	65	Zienswijze	Indiener verzoekt een maximale bodemdaling te verbinden aan het instemmingsbesluit zodat wordt geborgd dat de winning stopt op het moment dat de maximale bodemdaling is bereikt.
		Antwoord	Het winningsplan beschrijft de verwachte hoeveelheid te winnen gas en de te verwachten bodemdaling als gevolg van deze gaswinning. In het instemmingsbesluit wordt uitgegaan, op basis van het winningsplan en de adviezen van SodM en TNO, van een maximaal te verwachten bodemdaling ten gevolge van de gaswinning Eesveen van 1 cm. Met het instemmingsbesluit wordt ingestemd met de bodemdaling van 1 cm. Wanneer de aannames die ten grondslag liggen aan het winningsplan wijzigen en deze veranderingen betekenen dat de bodemdalingsprognose anders uitvalt voldoet het onderliggende winningsplan niet meer. Indien Vermilion de gaswinning in dat geval wenst voort te zetten zal een gewijzigd winningsplan moeten worden ingediend. Door het indienen van een nieuw gewijzigd winningsplan wordt de te verwachten bodemdaling opnieuw getoetst. Nu Vermilion gebonden is aan de in het winningsplan opgenomen bodemdaling is het niet noodzakelijk hierover een voorschrift op te nemen.
2m	67	Zienswijze	De bodemdalingen worden door Vermilion "ingeschat" op 0,05 mm tot 10 mm = 1 cm. Let wel, "gemiddeld". De Mijnraad concludeert dat de bodemdaling onder de 2 cm blijft. Vermilion legt dit uit als een "schotelvormige" bodemdaling die over de winningsgebieden nauwelijks waarneembaar zouden zijn. Indiener stelt dat er geen sprake is van gemiddelde daling. Indiener stelt dat de berekeningen op basis van "gemiddelden" en aannames daarop niet betrouwbaar en misleidend zijn.
		Antwoord	In het winningsplan wordt nergens het woord "gemiddeld" gebruikt in samenhang met de bodemdaling. Dit is ook niet mogelijk omdat de berekende bodemdaling het diepste punt van de bodemdalingstroom betreft. Figuur 6-5 in het winningsplan toont de onzekerheid in het tijdsverloop van de bodemdaling ten gevolge van de gaswinning Eesveen met een verwachte bodemdaling (P50) van 5,2 mm en een "maximale" bodemdaling (P10) van 1 cm. Met het instemmingsbesluit wordt ingestemd met een maximaal te verwachten bodemdaling van 1 cm en dus geen gemiddelde bodemdaling. SodM en TNO hebben de te verwachten bodemdaling geverifieerd. De Mijnraad laat zich in haar advies niet uit over een maximale bodemdaling van 2 cm. Aangezien het niet goed mogelijk is om een daling van minder dan 2 cm te meten worden in bodemdalingsskaarten alleen de contouren van 2 cm en meer getoond. De minister onderschrijft bovenstaande zienswijze niet, omdat het geen "gemiddelde" berekeningen van de bodemdaling betreffen, zoals indiener stelt.
2n	54	Zienswijze	Indiener stelt dat er weinig onderbouwing voor het gebruikte model voor bodemdaling is hoewel

			er wel aanwijzingen zijn dat deze er wel eens behoorlijk naast zit (ARMA2016paperSubsidence Fryslan).
		Antwoord	<p>Voorspellingen worden gedaan op basis van fysische wetmatigheden die in het algemeen de werkelijkheid goed benaderen. Het verloop van de bodemdaling wordt op basis van een meetplan gemonitord zodat afwijkende bodemdaling vroegtijdig kan worden gesignaleerd en zo nodig maatregelen kunnen worden genomen. Naarmate de winning vordert wordt de onzekerheid van de uiteindelijke bodemdaling steeds kleiner.</p> <p>Indiener verwijst naar het artikel "Lessons from Larger than Expected Subsidence due to Production of Halite and Natural Gas in Fryslân" van SodM en TNO uit 2016. Dit artikel gaat over de zout- en gaswinning in de regio Harlingen. De gaswinning uit het Harlingen gasveld heeft plaatsgevonden uit andere (complexere) gesteentelagen dan bij Eesveen het geval is. Mede met de nabije zoutwinning in Harlingen kan gesteld worden dat de situatie (en verwachte bodemdaling) niet te vergelijken is met de situatie van Eesveen.</p> <p>Zowel Vermilion als de adviseurs SodM en TNO stellen dat er een maximale bodemdaling van 1 cm wordt verwacht voor de gaswinning Eesveen.</p>
2o	36	Zienswijze	Twee jaar geleden is bij indieners een nulmeting gedaan op het huis en in augustus dit jaar een tweede meting. Vorige maand heb ik Vermilion gebeld in Harlingen om te vragen naar de meetresultaten echter tot nu toe krijgt indiener ze niet boven tafel.
		Antwoord	<p>Het mijnbouwbedrijf is verplicht om bodembeweging door de mijnbouwactiviteit te meten (artikelen 30 en 31 Mijnbouwbesluit). De resultaten van de metingen zijn openbaar toegankelijk op www.nlog.nl/geodetische-meetregisters-en-gps-metingen. Voor aanvang van de productie moet een nulmeting van de bodemdaling gedaan worden. Om eventuele toekomstige schade aan bouwwerken door de gaswinning beter te kunnen aantonen, kan het nodig zijn om een opname van de bouwkundige staat (ook wel nulmeting genoemd) voorhanden te hebben. Een opname van de bouwkundige staat wordt zo nodig opgenomen in het instemmingsbesluit.</p> <p>Indiener doelt zeer waarschijnlijk op metingen ten behoeve van de bodemdaling. Meetplannen en -resultaten worden gepubliceerd op nlog.nl. Aan de analyse van de laatste meting van 2017 wordt nog gewerkt; wanneer deze is afgerond, zullen de resultaten worden gedeeld met de betrokken overheden en worden gepubliceerd op nlog.</p>
		Conclusie	Zienswijze 2f geeft aanleiding tot het aanpassen van een passage in instemmingsbesluit over de verwachte overschrijding van de maximale bodemdaling.

3			<i>Bodemtrilling</i>
3a	9	Zienswijze	Uit krantenberichten maakt indiener op dat de aardbevingsgolf niet stopt bij een grens van 3 kilometer rondom de winlocatie. Indiener wil dat er een gedegen aanpak komt waarbij de burger niet aan het kortste eind trekt.
		Antwoord	<p>Aangezien een bodemtrilling kan optreden overal in het gasveld en niet afhankelijk is van de bovengrondse ofwel ondergrondse winlocatie wordt voor de inschatting van de invloedfactoren van de bovengrond in de seismische risicoanalyse (SRA) uitgegaan van een afstand van 5 km vanaf de rand van het gasveld. Een bodemtrilling stopt niet op een bepaalde locatie, maar de sterkte van de grondbeweging neemt af. De sterkte van de grondbeweging is afhankelijk van een aantal factoren in de diepe en ondiepe ondergrond, die per gasveld en locatie ten opzichte van het gasveld verschillen. Om die reden wordt in de SRA een uniforme afstand van 5 km gehanteerd.</p> <p>Het is niet duidelijk uit de zienswijze op te maken of "de gedegen aanpak", zoals gevraagd door indiener, gevraagd wordt op de SRA of op het schadeprotocol of iets anders. Om die reden kan de minister daar niet op reageren.</p> <p>Het gasveld Eesveen is ingedeeld in de seismische risicocategorie I. SodM en de Tcbb concluderen in hun advies dat de nadelige gevolgen van bodemtrilling beperkt zullen zijn. SodM ziet geen aanleiding aanvullende voorwaarden op dit punt te adviseren.</p>
3b	33	Zienswijze	Indiener stelt dat volgens Vermilion de meetpunten pas worden geplaatst over een periode van drie jaren, dan is de winning al volop bezig. Indiener verlangt dat de meetpunten van heden zo snel mogelijk geplaatst worden.
		Antwoord	Het is onduidelijk op welke meetpunten indiener doelt en of het om metingen ten aanzien van bodemdaling of bodemtrilling gaat. De bodemdaling door de gaswinning Eesveen wordt jaarlijks door GPS-metingen gemeten en de bodemtrillingen worden continu met het KNMI netwerk gemeten. Ook heeft Vermilion begin 2018 een seismisch meetstation gerealiseerd in de omgeving van Kallenkote, welke is aangesloten op het KNMI meetnetwerk. Op basis van de seismische risicoanalyse is Vermilion niet verplicht om dit meetstation te installeren, omdat monitoring met het bestaande KNMI netwerk volstaat.
3c	5,9,14,18,19,29,30	Zienswijze	Indieners stellen dat monitoring, in tegenstelling tot wat nu het geval is, met combinatie (trillings

	<p>,34,35,36,37,38,40 ,43,45,46,48,50,52 ,53,54,56,59,60,64 ,68,69,70,78,79,80 ,81,82,83,84,85,86 ,91,92,94,95,96,99 ,101</p>		<p>en bodemdaling) sensoren uitgerust zou moeten worden. Deze meten nauwkeuriger bevingsgolven en zijn relevanter om schade aan gebouwen te registreren (bron: Tcbb Technische commissie bodem beweging en het OMEM Onafhankelijk Meten Effecten Mijnbouw). In het winningsveld Wapse zijn deze sensoren wel toegezegd maar feitelijke plaatsing blijft uit. Ook in het veld Eesveen is onduidelijk wie hierin welke rollen heeft. De fijnmazigheid van een trillingssensornetwerk is hierbij door onafhankelijke specialisten te bepalen. Als leidraad voor dit onderwerp kan gebruik worden gemaakt van een netwerk zoals bijvoorbeeld beschreven in het TNO-rapport TNO 2017 R10217 d.d. 12 december 2017. Bovendien wordt er gesproken dat men in overleg is met het KNMI en is er niet aangegeven dat en hoe het seismometer-netwerk wordt verbeterd. Dit lijkt mij van belang aangezien in Figuur 17-4 wordt aangegeven dat pas vanaf een drempelwaarde van 1.0 kan worden gemeten.</p>
		<p>Antwoord</p>	<p>In het door indiener verwezen TNO rapport is een analyse van de effecten van de geïnduceerde aardbevingen uitgevoerd voor aardbevingen in het Groningen gasveld met een magnitude van 2,5 of hoger (volgens KNMI). Omdat de schadeproblematiek in Groningen van een geheel andere orde van grootte is vergeleken met de kleine gasvelden, zoals Eesveen, zijn trillingmeters/ gebouwsensoren geïnstalleerd in Groningen. Voor Eesveen is door Vermilion een maximale magnitude van 2,5 berekend, terwijl TNO op een lagere maximale magnitude uitkomt. De kans dat een trilling met de maximale magnitude van 2,5 voorkomt in Eesveen is aanzienlijk kleiner dan de kans op trillen van 42%. Hierin zijn namelijk alle bevingen van alle magnitudes in meegenomen. Voor de gaswinning Eesveen valt het aardbevingrisico in categorie I (laagste categorie). SodM, TNO en de Tcbb stellen vast dat het afdoende is dat door middel van het huidige meetnet van het KNMI de seismische activiteit rond het Eesveen gasveld wordt gemeten en dat er geen aanleiding is om aanvullende voorwaarden te stellen.</p> <p>De minister stelt vast op basis van het advies van TNO dat Vermilion voor het winningsplan Eesveen de SRA heeft uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en dat TNO zich kan vinden in de toedeling tot de seismische risicocategorie I. Voor gasvelden ingedeeld in de laagste risicocategorie is de maatregel "monitoring door het bestaande KNMI-meetnet" voldoende. Het bestaande KNMI netwerk kan een bodemtrilling in de omgeving van Eesveen registreren en lokaliseren vanaf een magnitude 1,0 op de schaal van Richter (Tweede Kamer, vergaderjaar 2016–2017, 32 849, nr. 98, Bijlages 2 en 3). Het KNMI stelt verder op zijn website dat bodemtrillingen vanaf 1,5-2,0 door mensen gevoeld kunnen worden. Met het oog op de te verwachten bodemdaling van maximaal 1 cm en de indeling van het gasveld Eesveen in seismische risicocategorie I ziet de minister geen toegevoegde waarde om het de effecten te</p>

			<p>meten anders dan nu reeds wordt gedaan. Hiermee wordt door Vermilion aan de wettelijke vereisten voldaan en zal de zienswijze niet worden overgenomen.</p> <p>Desalnietemin heeft Vermilion begin 2018 een meetstation gerealiseerd in de omgeving van Kallenkote, welke is aangesloten op het KNMI meetnetwerk en is voornemens in de regio zuidoost Friesland en noordwest Drenthe nog een aantal extra meetstations te plaatsen de komende jaren.</p>
3d	9,26	Zienswijze	<p>Op 10 maart 2015 hebben indieners een aardbeving meegemaakt op hun huisadres. Indiener heeft dat toenmaals direct kenbaar gemaakt bij Vermilion, de seismologische dienst van het KNMI en bij het enige hem toen bekende communicatiekanaal met betrekking tot de gaswinning namelijk de heer Peter Meinders van Antea Group en heb vervolgens geen reactie gehad. Dat geeft indiener geen vertrouwen voor de toekomst. Indiener verzoekt in de toekomst door Vermilion of de overheid pro-actief op de hoogte gebracht te worden als er een aardbeving heeft plaatsgevonden. Indiener stelt dat men niet uit moet gaan van een kans op beven maar dat beven daadwerkelijk aan de orde is geweest. Deze beving kan niet meegenomen zijn in het rapport van TNO (R10198) aangezien dat in 2012 opgesteld is. Er dient een recente analyse seismiciteit uitgevoerd te worden specifiek voor het gebied waarop het winningsplan Eesveen betrekking heeft voordat de uitbreiding van de winning daadwerkelijk ten uitvoer wordt gebracht. Deze nieuwe analyse en de gevolgen ervan dient men in het winningsplan op te nemen.</p>
		Antwoord	<p>Indieners stellen op 10 maart 2015 een bodemtrilling in de omgeving van Eesveen gevoeld te hebben. Indiener heeft correct gehandeld door de vermoedelijke bodemtrilling te melden bij Vermilion en het KNMI. De database van het KNMI geeft aan dat er op 10 maart 2015 geen bodemtrillingen zijn gemeten in Nederland en dat sinds 2010 geen bodemtrillingen zijn gemeten in deze regio.</p> <p>De put Eesveen-01 is pas op 20 april 2015 geopend door Vermilion voor ingebruikname. Dit is ook te zien in de productiegegevens zoals die zijn gepubliceerd op NLOG (bron: http://www.nlog.nl/nlog/requestData/nlogp/allBor/metaData.jsp?type=ALLBOR&id=106513307). Navraag bij Vermilion leert dat er medio en eind maart installatiewerkzaamheden op de locatie plaatsvonden ter voorbereiding van de ingebruikname van de put. De put zelf is echter pas in april 2015 geopend. Op het moment dat u een trilling waarnam (9, 10 en 11 maart 2015) vonden er geen ondergrondse werkzaamheden plaats op de mijnbouwlocatie aan De Wulpen bij Eesveen. Hiermee is de kans zeer klein dat u een bodemtrilling door de gaswinning Eesveen heeft gevoeld. Er zijn daarentegen ook andere oorzaken mogelijk die voor een voelbare bodemtrilling kunnen zorgen, zoals vrachtverkeer of industrie.</p> <p>Als er nu en in de toekomst een bodemtrilling plaatsvindt in de regio Eesveen met een magnitude</p>

			<p>groter dan de detectiegrens van 1 op de schaal van Richter, dan zal deze op de website van het KNMI gepubliceerd worden.</p> <p>Indiener stelt dat men niet uit moet gaan van een kans op beven, maar dat beven daadwerkelijk aan de orde is geweest. De DHAIS methode (TNO 2012 R10198) is in 2012 juist ontwikkeld om een kans van beven te bepalen voor gasvelden die (nog) niet gebeefd hebben. Aangezien er in Eesveen nog geen bodemtrillingen hebben voorgedaan ten gevolge van de gaswinning is dit de enige methode om een voorspelling voor de toekomst te maken.</p>
3e	12,23,24,53	Zienswijze	<p>In dit gebied ontbreken seismologische meetpunten van het KNMI. Indiëners stellen dat er daarom nooit een goede driehoeksmeting kan worden uitgevoerd.</p> <p>Hoe gaan de trillingen gemeten worden en zijn deze metingen openbaar? Indiëners willen dat gaswinning onmiddellijk stopgezet gaat worden als dit zich voordoet. Wat als er bevingen plaats blijven vinden in de komende jaren en wij daar blijvend hinder van zullen ondervinden?</p> <p>Lichte trillingen worden door het KNMI niet opgenomen, maar mogelijk zijn die er toch wel geweest in indieners leefomgeving. Het zou aanbevelenswaardig zijn door het KNMI geofoons te laten plaatsen in de leefomgeving van gasveld Eesveen om alle bodembewegingen te registreren.</p>
		Antwoord	<p>Het gasvoorkomen Eesveen zal gemonitord worden met het bestand seismische meetnetwerk van het KNMI. De gemeten bevingen door het KNMI zijn openbaar en te vinden op http://knmi.nl/nederland-nu/seismologie/aardbevingen. Tot voor kort was de dichtstbijzijnde seismometer van het KNMI netwerk op ongeveer 10 km ten oosten van het gasveld Eesveen in de omgeving van Pesse. Het bestaande KNMI netwerk kan een bodemtrilling in de omgeving van Eesveen registreren en lokaliseren vanaf een magnitude 1,0 op de schaal van Richter (Tweede Kamer, vergaderjaar 2016–2017, 32 849, nr. 98, Bijlages 2 en 3). Het KNMI stelt verder op zijn website dat bodemtrillingen vanaf 1,5-2,0 door mensen gevoeld kunnen worden. Vermilion heeft begin 2018 het KNMI meetnetwerk in de regio uitgebreid met een meetstation in de omgeving van Kallenkote.</p> <p>Het gasveld Eesveen is ingedeeld in de seismische risicocategorie I. SodM en de Tcbb concluderen in hun advies dat de nadelige gevolgen van bodemtrilling beperkt zullen zijn. SodM ziet geen aanleiding aanvullende voorwaarden op dit punt te adviseren. SodM houdt toezicht op hoe eventuele bodemtrillingen rond het gasveld Eesveen zich ontwikkelen. Dit zou voor SodM aanleiding kunnen zijn om maatregelen te treffen, waarbij in het uiterste geval het sluiten van de winnen tot de mogelijkheden behoort.</p> <p>De minister concludeert dat het KNMI netwerk voldoende geequipt is om een eventuele</p>

			bodemtrilling ten gevolge van de gaswinning Eesveen te meten en lokaliseren en zal daarom de zienswijze niet overnemen.
3f	54,64	Zienswijze	De snelheid van winning is gerelateerd aan het optreden van bodemtrillingen stelde het SodM onlangs vast in het Groningergasveld. Versnelling van de drukafname valt samen met de aardbevingsdichtheid. Daarom is het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde regionale risico's te vermijden dan wel zo laag mogelijk te houden. Indiener ziet deze beoordeling niet voldoende terug.
		Antwoord	De minister stelt vast dat productieverlaging, ofwel het hand aan de kraan principe, inderdaad in sommige gevallen kan leiden tot een betere beheersing van risico's, zoals de resultaten in het Groningen gasveld de laatste jaren hebben laten zien, maar er dient nog wel meer onderzoek gedaan te worden hoe de magnitude en/of de hoeveelheid bodemtrillingen werkelijk worden geminimaliseerd door productieverlaging in Groningen. Zoals indiener zelf al aangeeft gaat het in het Groningen gasveld om optimalisatie van de clusteroperaties, omdat er op die manier geen grote drukverschillen tussen de verschillende productieclusters ontstaan. Voor de gaswinning Eesveen is dit niet van toepassing, omdat er maar 1 cluster is. Voor het bepalen van het seismische risico is de absolute daling van de druk van wezenlijk belang. Vandaar dat deze totale drukafname nadrukkelijk wordt meegenomen in de risico analyse. De minister constateert ook dat SodM en TNO concluderen dat het winningsplan Eesveen voldoet aan de wettelijke eisen en in voldoende mate voorziet in de principes van doelmatige winning.
3g	43,65,102	Zienswijze	Uit het onderzoek naar bodemtrillingen blijkt dat het veld de eigenschappen heeft van velden die een kans op beven hebben van 42% waarbij de bovengrens van de maximaal mogelijke sterkte van een geïnduceerde beving hoger is dan 2,5 op de schaal van Richter. Ook dit onderzoek is echter gebaseerd op aannames. Indiener vraagt zich dan ook af of de theorie in de toekomst overeen komt met de praktijk. In Groningen zijn de effecten van de gaswinning op bodemtrillingen uiteindelijk ook veel groter gebleken dan was voorspeld.
		Antwoord	Zowel Vermilion als SodM en TNO komen tot de conclusie dat het gasveld Eesveen de eigenschappen heeft die overeenkomen met de velden die een kans op beven hebben van 42%. De bovengrens van de maximaal mogelijke sterkte van een geïnduceerde beving (hierna: Mmax) wordt door Vermilion net boven de 2,5 op de schaal van Richter berekend, terwijl TNO onder deze grens van 2,5 uitkomt. Wanneer onder de grens van 2,5 op de schaal van Richter gebleven wordt, hoeft volgens de leidraad SRA geen risicomatrix ingevuld te worden en wordt het gasveld

			<p>direct in de de seismische risicocategorie I ingedeeld. Ook na het toepassen van de risico matrix delen Vermilion en TNO het gasveld Eesveen in in de seismische risicocategorie I (laagste categorie).</p> <p>Voorspellingen worden gedaan op basis van fysische wetmatigheden die in het algemeen de werkelijkheid goed benaderen. Bodemtrillingen worden op basis van een meetplan gemonitord zodat afwijkend gedrag vroegtijdig kan worden gesignaleerd en zo nodig maatregelen kunnen worden genomen.</p> <p>De minister toetst een winningsplan op onder andere de veiligheid voor burgers en infrastructurele werken door de gevolgen van bodemdaling en bodemtrillingen te beoordelen. Hierbij wordt altijd naar het maximale effect gekeken (verwachting plus de onzekerheid).</p>
3h	91	Zienswijze	<p>In het ontwerpbesluit wordt vermeld dat de seismische risico's door TNO in kaart zijn gebracht. Indiener stelt dat op de inloopbijeenkomst is gebleken dat het 'in kaart brengen' zich beperkt heeft tot het bepalen van de Mmax. Gesteld wordt dat deze nét onder 2,5 blijft en dat pas vanaf 2,5 een niveau-2 analyse noodzakelijk is. Gezien de aannames die worden gedaan in de TNO berekeningen, kan de Mmax ook net bóven de 2,5 uitkomen. Op basis hiervan zou een niveau-2 analyse wél noodzakelijk zijn. Met in acht name van de vele onduidelijkheden en het risico dat de winning met zich mee brengt, is een niveau-2 analyse zinvol en dient deze verplicht te worden gesteld. Daarbij moeten dan de veronderstelde magnitudes met een zogenaamde seismische Hazard-kaart in kaart worden gebracht.</p>
		Antwoord	<p>Inderdaad is de term "in kaart gebracht" in het ontwerp-instemmingsbesluit Eesveen in de beschrijving van het advies van SodM in subparagraaf 6.3 figuurlijk bedoeld en is er niet letterlijk een kaart met het seismische risico gemaakt. Deze tekst zal in het instemmingsbesluit worden aangepast.</p> <p>Vermilion heeft een seismische risico analyse (SRA) voor het gasveld Eesveen ingediend bij de minister en SodM en TNO zijn gevraagd deze berekening te verifiëren. Om tot het bepalen van de seismische risico categorie te komen, dienen een aantal stappen te worden doorlopen. Stap 1 is het bepalen van de kans op een bodemtrilling. Zowel Vermilion als SodM en TNO komen tot de conclusie dat het gasveld Eesveen de eigenschappen heeft die overeenkomen met de velden die een kans op beven hebben van 42%.</p> <p>Wanneer de maximaal mogelijk sterkste beving (Mmax) hoger is dan 2,5 op de schaal van Richter dient stap 2 van de SRA te worden uitgevoerd: het invullen van de risico matrix. TNO is van mening dat de Mmax net onder de 2,5 op de schaal van Richter uitkomt, omdat TNO bij de bepaling uitgaat van een kortere randbreuk. Volgens TNO is een stap 2 analyse dan ook niet</p>

			<p>noodzakelijk. Vermilion heeft een Mmax van net boven de 2,5 op de schaal van Richter berekend en heeft daarom wel de stap 2 van de SRA doorlopen en bepaald dat het gasveld Eesveen in de seismische risicocategorie I (laagste categorie) valt. TNO kan zich vinden in deze classificering, maar zegt daarbij zelf uit te komen op een iets lagere score van de ondergrondfactor 'opslingering' en de bovengrondfactor 'speciale gebouwen en infrastructuur'.</p> <p>Aangezien de kans op een bodemtrilling en de Mmax niet veranderen boven het gasveld Eesveen en volgens de tijdelijke leidraad SRA monitoren met het KNMI netwerk voldoende is voor een gasveld in seismische categorie I zal de minister de zienswijze niet overnemen om een seismische hazard kaart te maken.</p>
3i	52,99	Zienswijze	<p>Vermilion is in deze regio de uitvoerder van de gaswinningsprojecten Eesveen (ESV-1 en ESV-2), Vinkega en Wapse en zou een totaaloverzicht moeten hebben van cumulatieve effecten van de gaswinning. Dat zou ook de analysemethodes en berekeningsmodellen van de SRA en de uitkomsten daarvan in de risicomatrix kunnen beïnvloeden. In het ongunstige geval zou dan een risico in categorie II de uitkomst kunnen zijn voor die overlappende gebieden. De minister gaat hier maar ten dele op in, onder andere door TNO de opdracht te geven een overzichtskaart van dit gebied te maken.</p> <p>In een potentiële probleemanalyse, voorafgaand aan de definitieve besluitvorming, zouden de gevolgen van een categorie II uitkomst moeten worden meegenomen, zeker omdat voor ESV-2 alléén Mmax van 2,5 op de schaal van Richter bepaald is, nota bene de overgangswaarde van categorie 1 naar categorie II.</p>
		Antwoord	<p>Om een overzicht te krijgen van de regionale effecten door bodembeweging (bodemdaling en bodemtrilling) ten gevolge van de mijnbouwactiviteiten heeft de minister aan TNO de opdracht gegeven een regionale overzichtskaart te creëren, inclusief alle gasvelden en andere mijnbouwactiviteiten in de regio die mogelijk een effect op bodembeweging kunnen hebben, waarbij de cumulatieve bodemdaling inzichtelijk wordt gemaakt. In subparagraaf "Cumulatie" op pagina 8 van het -instemmingsbesluit wordt beschreven dat TNO constateert dat er geen interferentie is tussen de bodemdalingskommen van de omliggende producerende gasvelden met de kom van van gasveld Eesveen. De bijbehorende kaart met de regionale effecten van de bodemdaling is door TNO gemaakt en naar de decentrale overheden gestuurd.</p> <p>Aangezien bodemdaling resulteert in een bodemdalingskom aan het maaiveld die een grotere oppervlakte heeft dan het gasveld, kunnen regionale effecten optreden doordat bodemdalingskommen van verschillende gasvelden interfereren. Bodemtrillingen door drukval treden daarentegen in de meeste gevallen op binnen de contouren van het gasveld: "De drukval in het reservoir is de drijvende kracht achter het vrijkomen van seismische energie in een</p>

			<p>voorkomen. Breuken worden geactiveerd door differentiële compactie en differentiële spanningen, die als gevolg van de drukdaling optreden in de reservoirs" (TNO-rapport 2012 R10198). Figuur 6-1 in hetzelfde TNO rapport (R10198) toont een kaart met de kans op beven voor de verschillende gasvelden in Noord-Nederland (Eesveen staat hier nog niet bij). De bestaande seismische risico analyse (SRA) is toegespitst op het bepalen van het seismisch risico per gasveld. De methode staat niet toe om nadelige seismische effecten van verschillende gasvelden te middelen. Om deze reden zal de zienswijze niet worden overgenomen. Het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) is momenteel bezig met een actualisatie en evaluatie van de bestaande SRA.</p> <p>Daarnaast doet indiener het voorkomen alsof de Mmax van 2,5 de grenswaarde is tussen de risico categorie I en II. Dat is niet correct. Wanneer er een gerede kans is op een bodem trilling (niet verwaarloosbaar) èn de Mmax is groter dan 2,5 op de schaal van Richter, dan dient volgens de tijdelijke leidraad van de SRA (SodM, 1 feb 2016) stap 2 van de SRA gevolgd te worden, namelijk de risicomatrix. Zoals in het antwoord op zienswijze 3h beschreven heeft Vermilion stap 2 uitgevoerd en is tot dezelfde risicocategorie indeling gekomen als TNO, namelijk risico categorie I.</p>
3j	57	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat de waterkeringen in het gebied niet zijn meegenomen, ca.20km lange dijk Steenwijker Aa. Hoe kan er dan een instemmingbesluit genomen worden?</p>
		Antwoord	<p>Eén van de invloedfactoren van de bovengrond voor het uiteindelijk bepalen van de risicoclassificatie is de aanwezigheid van primaire en secundaire dijken. De aanwezigheid van primaire of secundaire dijken is op www.risicokaart.nl in kaart gebracht. Binnen een bufferzone van 5 kilometer van de rand van gasveld Eesveen zijn volgens www.risicokaart.nl geen primaire- of secundaire waterkeringen aanwezig. De Steenwijker Aa en haar zijbeken, waar indiener naar verwijst, hebben niet de status van een primaire- of secundaire waterkering en brengen daardoor geen wijzigingen teweeg in de invloedfactor bovengrond 'dijken'.</p> <p>SodM en de Tcbb concluderen in hun advies dat de nadelige gevolgen van bodemtrilling beperkt zullen zijn. SodM ziet geen aanleiding aanvullende voorwaarden op dit punt te adviseren.</p>
3k	69	Zienswijze	<p>Op pagina 57 wordt melding gemaakt van een correctie van de Young's modulus E van dynamisch naar statisch. Dit is verder niet toegelicht. Aangezien er een bovengrens van 2.3 (Tabel 17-2) uitgerekend wordt lijkt me dit een belangrijk gegeven omdat een wijziging van een parameter in het model de uitkomst zal beïnvloeden. Ik neem aan dat als er bodemdaling plaats heeft er sprake zal zijn van een dynamische Young's modulus.</p> <p>Tevens wordt voor berekening voor de initial pressure in tabel 17-2 van 225 bar uitgegaan. In</p>

			<p>Tabel 15-1 en 15-2 wordt van een Virgin Pressure (=initial pressure) van 235 respectievelijk 230 bar uitgegaan. Het zou kunnen dat hierdoor toch een Niveau-2 analyse nodig zou kunnen zijn. Indiener stelt dat de berekeningen door een onafhankelijke partij nogmaals bekeken zouden moeten worden.</p>
		Antwoord	<p>Gezien de vraagstelling blijkt dat indiener beschikt over technische kennis ten aanzien van mijnbouwtechnieken, is gekozen om de zienswijze met gebruik van de adequate termen te beantwoorden.</p> <p>De stijfheid van rotsen is frequentie-afhankelijk. "Sonic logs" meten met enkele kHz, voor seismiciteit is 0 Hz relevant. Daarvoor wordt hier gecorrigeerd. Dit is conform het SRA-protocol zoals voorgeschreven door SodM. In de DHAIS methodiek wordt gerekend met de statische Young's modulus. Aangezien de statistiek hierop gebaseerd is moeten de dynamische Young's modulus worden omgerekend naar statische Young's modulus. Er is hierdoor geen reden om dit nogmaals te laten beoordelen.</p> <p>Tabel 15-1 en 15-2 tonen de initiële drukken voor de breukblokken ESV-01 en ESV-02 voor het berekenen van de bodemdaling. De initiële druk in blok ESV-02 is 230 bar, 5 bar lager dan in blok ESV-01. In Tabel 17-2 is een initiële druk van 225 bar gebruikt voor de gemiddelde initiële druk van het Eesveen voorkomen voor de seismische risicoanalyse. Voor de seismische risicoanalyse dienen de B- en E-waarden berekend te worden wanneer de DP/Pini (drukdepletie van het reservoir) groter is dan 28%. Met de gebruikte waarde van 225 bar is een DP/Pini berekend van 93%, wat ruimschoots boven deze drempel van 28% ligt. Een verhoging van de initiële druk zal verder dus geen effect hebben op de conclusie van de SRA.</p> <p>Vermilion heeft een Stap 2 analyse uitgevoerd (addendum bij winningsplan), terwijl dit volgens TNO niet nodig was geweest. De conclusie van de Stap 2 analyse is dat het Eesveen gasvoorkomen in de seismische risicocategorie I kan worden ingedeeld.</p>
31	87,88	Zienswijze	<p>Indieners eisen dat er een onafhankelijk uitgevoerde volledige aardshokken monitor dient uitgevoerd te worden, royaal buiten de randen van het voor nu vastgelegde gasveld.</p>
		Antwoord	<p>Met betrekking tot bodemtrillingen valt het aardbevingsrisico voor het gasveld Eesveen in de seismische risicocategorie I. SodM en de Tcbb hebben in hun advies aangegeven dat de nadelige gevolgen van bodemtrilling beperkt zullen zijn. Door middel van het huidige meetnet van het KNMI wordt de seismische activiteit rondom het Eesveen gasveld gemeten. SodM is van mening dat het monitoren van de seismische activiteit via het KNMI netwerk volstaat en ziet daarom geen aanleiding om aanvullende voorwaarden op te leggen.</p>

			Daarnaast heeft Vermilion begin 2018 een seismisch meetstation gerealiseerd in de omgeving van Kallenkote, welke is aangesloten op het KNMI meetnetwerk. Op basis van de seismische risicoanalyse is Vermilion niet verplicht om dit meetstation te installeren, omdat monitoring met het bestaande KNMI netwerk volstaat. Ook is Vermilion voornemens in de regio zuidoost Friesland en noordwest Drenthe nog een aantal extra meetstations te plaatsen de komende jaren. De minister zal bovenstaande zienswijze niet overnemen aangezien hier reeds aan is voldaan.
		Conclusie	Zienswijze 3h geeft aanleiding tot het wijzigen van de term "in kaart brengen" in subparagraaf 6.3 in het instemmingsbesluit, aangezien er niet letterlijk een kaart is gemaakt.

4			<i>Schade door bodembeweging</i>
4a	9	Zienswijze	Indiener stelt dat bij elke beving van welke zwaarte dan ook Vermilion de omwonenden moet informeren, waarop de staat van de woningen gecontroleerd kan worden.
		Antwoord	Met het huidige KNMI netwerk kunnen bodemtrillingen vanaf een magnitude van ongeveer 1 op de schaal van Richter gemeten worden. Alle gemeten bevingen zijn publiekelijk te raadplegen op de website van het KNMI (http://rdsa.knmi.nl/dataportal). Vermilion is verantwoordelijk voor het informeren en betrekken van de omgeving. In algemene zin onderschrijft de minister dat inzake het winningsplan Eesveen de communicatie vanuit zowel Vermilion, als de minister naar burgers en decentrale overheden zorgvuldig en publieksvriendelijk moet, zodat burgers gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van de) gaswinning. Overigens wijst de minister erop dat er op 7 september 2017 vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPa), waar ook Vermilion bij is aangesloten, een 'Gedragscode gaswinning kleine velden' is uitgebracht waarin hoofdstuk 5 afspraken bevat over goede, open en transparante communicatie en contact met de omgeving.
4b	9,26,62,64,72	Zienswijze	Onduidelijk is wat het effect is op de aardwarmte/koelte installatie van indieners die op een diepte van 120 meter zit. Indieners willen graag zekerheid hebben dat dit systeem blijft functioneren. Bent u aansprakelijk voor de eventuele schade die hier uit voortkomt? Indieners stellen dat de gaswinning voorgesteld door Vermilion Energy in het winningsplan Eesveen niet in werking kan treden als dit beschadiging of verminderde werking van de aardwarmte-installatie tot gevolg kan hebben.

		Antwoord	<p>Zowel Vermilion als de adviseurs SodM en de Tcbb concluderen dat vanwege de lage maximaal te verwachten bodemdaling ten gevolge van de gaswinning Eesveen van 1 cm en de indeling van het gasveld Eesveen in de seismische risicocategorie I de nadelige gevolgen beperkt zullen zijn en zien daarom geen aanleiding om aanvullende maatregelen te doen.</p> <p>De aardwarmte installatie, ofwel warmte-koude opslag systeem, van indieners bevindt zich op een diepte van 120 m (meter), terwijl het gasveld Eesveen zich op een diepte van 2010 m onder het maaiveld bevindt. Vanwege het grote verschil wordt er geen directe interactie verwacht tussen de twee systemen.</p> <p>Op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek is Vermilion aansprakelijk voor schade ten gevolge van de gaswinning. In het geval er schade optreedt aan het aardwarmtesysteem ten gevolge van de gaswinning Eesveen dient de schade allereerst bij Vermilion te worden gemeld. Zij zullen de schademelding in behandeling nemen en laten onderzoeken of de schade inderdaad een gevolg is van de gaswinning Eesveen.</p> <p>De minister wijst er op dat medewerkers van het Landelijk Loket Mijnbouwschade kunnen ondersteunen door samen met de indiener van schade de juiste route te vinden om duidelijkheid te krijgen over de oorzaak van de schade en zo mogelijk een schadevergoeding. Dit loket begeleidt de melder en kan ervoor zorgdragen dat een instantie (zoals bijvoorbeeld de Tcbb) een uitspraak doet over de oorzaak van de schade.</p> <p>Op 21 september 2017 heeft de minister de Tcbb verzocht de mogelijkheden te verkennen voor een betere en zo mogelijk uniforme afhandeling van mijnbouwschades in Nederland. Ook is gevraagd de inhoud van het nieuwe schadeprotocol voor Groningen daarbij te betrekken. Op 28 februari 2018 heeft de minister het betreffende Tcbb-advies ontvangen.</p> <p>Voor de gaswinning uit de kleine velden adviseert de Tcbb om voor de afhandeling van mijnbouwschades te komen tot een uniforme landelijke aanpak waarbij via een gebiedsarrangement voorzien moet worden in een basisvoorziening voor een snelle, efficiënte afhandeling van kleine schades. Mijnbouwschades moeten daarbij kunnen worden aangemeld bij een nieuw Landelijk Instituut Mijnbouwschade. Om de kennis en ervaring met specifieke mijnbouwschades te bundelen beveelt de Tcbb aan om dit instituut in te richten in een aantal kamers, waaronder een kamer voor de gaswinning uit de kleine velden. De minister ondersteunt op hoofdlijnen de strekking van dit Tcbb-advies voor de gaswinning uit de kleine velden. Op basis van dit advies van de Tcbb gaat de minister aan de slag om te komen tot een landelijke en onafhankelijke afhandeling van mijnbouwschades. (Kamerstukken II, 2017-18, 32849, nr. 132).</p>
--	--	----------	---

			Wanneer dit schadeprotocol voor de kleine velden gereed is, zal het te zijner tijd ook van toepassing zijn op Eesveen.
4c	41,87,88	Zienswijze	Om reden dat er enorme regionale schade zowel direct, middel lang of lange termijn veroorzaakt kan worden dient er een onvoorwaardelijk gegarandeerde bankgarantie voor minimaal 25 jaar opgesteld te worden welke ook uitkeert bij een eventuele beëindiging van activiteiten door het betreffende bedrijf. Dit fonds zal moeten worden beheerd door de Gemeenten Steenwijkerland en Westerveld, die zorgdragen voor de toekenning van reële vergoedingen aan getroffen bewoners uit bovengenoemd gebied.
		Antwoord	SodM en Tcbb concluderen in hun advies dat de nadelige gevolgen van bodemtrilling beperkt zullen zijn. SodM ziet geen aanleiding aanvullende voorwaarden op dit punt te adviseren. Van verwachte "enorme regionale schade" zoals gesteld door indieners is geen sprake. Als een oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van Vermilion wordt vastgesteld, dan moet Vermilion deze schade vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek). Zou Vermilion hier niet (meer) toe in staat zijn, dan vindt vergoeding plaats uit het Waarborgfonds mijnbouwschade (artikel 137 e.v. van de Mijnbouwwet). Aangezien deze verplichtingen direct voortvloeien uit de wet, hoeft hierover geen voorschrift te worden opgenomen in dit instemmingsbesluit. Deze passage zal ook worden overgenomen in het instemmingsbesluit om onduidelijkheden hieromtrent te vermijden. Aangezien het Waarborgfonds Mijnbouwschade nationaal geregeld is, zal het niet door gemeenten afzonderlijk beheerd worden.
4d	3,4,5,6,7,9,10,11,13,14,15,17,18,19,20,22,23,26,29,30,31,34,35,36,37,38,40,41,42,43,45,46,47,48,49,50,51,52,53,55,56,59,60,61,62,63,64,65,68,69,70,72,73,74,75,76,77,78,79,80,81,82,83,84,85,86,87,88,91,92,94,95,96,97,	Zienswijze	Indieners stellen dat de kans op bodemtrilling in het 'worst-case' scenario 50% (42% +/- 8% bron TNO rapport 2012 R10198) is. Dit is de hoogste schaal volgens de 'Deterministische hazard analyse voor geïnduceerde seismiciteit in Nederland'. De bebouwing in de dorpen en wijken binnen een straal van 5 km vanaf de randen van het veld variëren sterk in bouwkundige eigenschappen, geen huis is gelijk. Indieners stellen dan ook dat 100% van de opbouw in de geïnccludeerde gebieden een bouwkundige 0- meting door een onafhankelijk bureau (NIVRE aangesloten) moet hebben om vast te kunnen stellen of er in een worst case scenario sprake is van schade aan opbouw. Inclusie van de gebieden die hiervoor in aanmerking komen zou vastgesteld moeten worden door een onafhankelijke geoloog met kennis van de bodemstructuren van een diepte van 10 - 20 meter. Dit omdat seismische activiteit volgens het zgn. opslingeringsprincipe door 'slappe grondsoorten' versterkt kan worden waardoor schade aan gebouwen buiten het winningsveld groter

	98,99,100,101,103		<p>kan zijn dan dichterbij het winningsveld. Zie hiervoor de vele vervelende ervaringen in de winningsgebieden in Groningen en Drenthe.</p> <p>Indieners willen dat er een opname van de bouwkundige staat (nulmeting) plaatsvindt aan hun woning, omdat zij schade verwachten als gevolg van de winning. De bouwkundige opname moet gratis zijn voor de bewoners en uitgevoerd door een erkend onafhankelijk bureau.</p>
		Antwoord	<p>In het TNO rapport (TNO 2012 R10198) zijn alle gasvelden ingedeeld in de groepen "beven" en "niet beven" (pag 12). Wanneer een gasveld gebeefd heeft, valt het direct in de groep "beven" (100% kans). In de groep "niet beven" valt het gasveld Eesveen inderdaad in de hoge kansklasse, namelijk 42% (met een onzekerheid van 8%) kans op beven.</p> <p>Gelet op de indeling van het gasveld Eesveen in de seismische risicocategorie I en een te verwachten maximale bodemdaling van 1 cm is er geen inhoudelijke aanleiding tot het voorschrijven van een representatieve opname van de bouwkundige staat (nulmeting). De minister kan zich echter voorstellen dat om eventuele toekomstige schade aan bouwwerken beter te kunnen aantonen, het nodig kan zijn om een opname van de bouwkundige staat voorhanden te hebben. Om die reden is in artikel 2 van het instemmingsbesluit een opname van de bouwkundige staat van een representatieve selectie van voor bodembeweging gevoelige bouwwerken voorgeschreven.</p> <p>Zoals gesteld in de zienswijze, is niet voorgeschreven hoeveel en welke bouwwerken precies bij de opname moeten worden betrokken. Een representatieve selectie houdt in dat een zorgvuldig gekozen selectie van voor bodembeweging gevoelige gebouwen wordt gemaakt. Bij de selectie kan onder andere de leeftijd, de bouwkundige constructie van een bouwwerk evenals de status van gemeentelijk of Rijksmonument een rol spelen. De premisse bij de representativiteit is gelegen in het feit dat na een bodemtrilling, het effect van die trilling op de bouwwerken waar een opname bouwkundige staat heeft plaatsgevonden, in algemene zin ook bruikbaar is voor de beoordeling van schade aan (of effecten op) bouwwerken in het invloedsgebied waar de opname bouwkundige staat niet voor heeft plaatsgevonden.</p> <p>De minister kan daarom niet bij voorbaat toezeggingen doen met betrekking tot de opname van de bouwkundige staat van specifieke bouwwerken. Wel is artikel 2 in het instemmingsbesluit van de opname van de bouwkundige staat aangepast zodat de opname door een deskundige partij dient te worden uitgevoerd.</p> <p>Inderdaad heeft opslinging door de aanwezigheid van een slappere bodem een negatief effect. Om die reden wordt voor de SRA en de representatieve selectie van de opname van de</p>

			<p>bouwkundige staat niet alleen direct boven het veld gekeken, maar wordt naar de invloedssfeer van het gasveld en een eventuele beving gekeken.</p> <p>Aan een opname bouwkundige staat zijn richtlijnen verbonden. Wanneer een woning niet is ingedeeld in de representatieve selectie, dan kan de bewoner ook zelf een opname bouwkundige staat laten uitvoeren. De gemaakte kosten kunnen dan niet verhaald worden bij de operator.</p>
4e	9	Zienswijze	<p>Er wordt verwacht dat nadelige gevolgen van bodemtrilling en bodemdaling beperkt zullen zijn. Dit betekent niet dat nadelige gevolgen worden uitgesloten. Indiener stelt dat als huiseigenaar niet het risico van de gevolgen van de gaswinning te willen dragen. Indiener eist dat haar huis en bijgebouw op kosten van Vermilion Energy aardbevingbestendig en bodemdalingbestendig worden gemaakt voordat het winningsplan ten uitvoer zal worden gebracht.</p>
		Antwoord	<p>Zowel Vermilion als de adviseurs SodM en de Tcbb concluderen dat vanwege de lage maximaal te verwachten bodemdaling ten gevolge van de gaswinning Eesveen van 1 cm de nadelige gevolgen beperkt zullen zijn en zien daarom geen aanleiding om aanvullende maatregelen te doen. Zowel Vermilion als de adviseurs SodM en de Tcbb concluderen verder dat vanwege de indeling van het gasveld Eesveen in de seismische risicocategorie I de nadelige gevolgen van bodemtrillingen beperkt zullen zijn en zien daarom geen aanleiding om aanvullende maatregelen te doen. Met betrekking tot schade door gaswinning gerelateerde bodembeweging is de minister van mening dat voldoende is aangetoond dat de kans op schade door bodemtrillingen of bodemdaling klein is.</p> <p>Op basis van bovenstaande zal de minister de zienswijze dan ook niet overnemen.</p>
4f	1,10,12,13,14,17,21,22,23,24,25,26,35,43,51,57,60,63,65,74,89,93	Zienswijze	<p>Indieners vragen zich af wie de eventuele schade gaat vergoeden en hoe efficiënt deze procedure gaat verlopen? Kunnen indieners terugvallen op de gemeente bij schade aan het huis? Gaat de gemeente de schade vergoeden en verhalen op Vermilion? Of moeten indieners zelf straks mogelijk ellenlang procederen?</p> <p>Als er schade door gaswinning aan de woning van indieners ontstaat, dan, stellen indieners, moet Vermilion hiervoor de kosten dragen.</p> <p>Er dient een waarborgfonds te komen voor de omwonenden waaruit de schade als gevolg van de gaswinning kan worden vergoed.</p> <p>Indieners zijn bezorgd over de staat van de woning nu, en in de toekomst. Dit betreft de staat van onderhoud. Indieners vrezen dat de woning als gevolg van de gaswinning in waarde zal</p>

			<p>dalen, zoals ook is gebleken bij de gaswinning in Groningen. Indieners willen dat er een waardebeoordeling gaat plaats vinden van de woning en opstallen en er een compensatie regeling wordt ingericht, voordat met boren wordt begonnen, waaruit de te verwachten en voorspelde waardedaling vergoedt gaat worden.</p> <p>Ondanks het feit dat er nog geen directe schade is opgetreden ten gevolge van de gaswinning, zorgen de gevolgen die zich in Groningen hebben voorgedaan door de gaswinning voor een negatief effect op de woningmarkt. Op dit moment lijkt enkel gewaarborgd dat fysieke schade voor vergoeding in aanmerking komt.</p> <p>Het waardebezit van de overheid en de burger moet zorgvuldig worden afgewogen en mag niet in het nadeel van de burger uitvallen.</p>
		Antwoord	<p>De minister begrijpt de zorgen omtrent de gaswinning die indieners als bewoner hebben. Met betrekking tot schade door gaswinning gerelateerde bodembeweging is de minister van mening dat voldoende is aangetoond dat de kans op schade door bodemtrillingen of bodemdaling beperkt is. Omwonenden die door bodembeweging als gevolg van de gaswinning van Vermilion toch denken schade te hebben, kunnen hun schadeclaim indienen bij Vermilion. De schadeprocedure van Vermilion kunt u vinden op de website (https://www.vermilionenergy.nl/onze-verantwoordelijkheid/vermilion-en-schade-door-aardgaswinning/schade-melden.cfm).</p> <p>Mocht een burger of bedrijf vermoeden dat schade aan een bouwwerk of anderszins door mijnbouwactiviteiten aan de orde is en niet precies weten hoe of bij welke mijnbouwonderneming dit aanhangig gemaakt kan worden, dan kan dit vanaf 1 januari 2017 worden gemeld bij het Landelijk Loket Mijnbouwschade. Bij de gaswinning Eesveen zal het Landelijk Loket Mijnbouwschade de melder doorverwijzen naar Vermilion en de schadeprocedure van Vermilion. Het Landelijk Loket Mijnbouwschade begeleidt de melder en kan ervoor zorgdragen dat een instantie (zoals bijvoorbeeld de Tcbb) een uitspraak doet over de oorzaak van de schade. De gemeente is niet betrokken bij het toekennen of vergoeden van schade door de gaswinning.</p> <p>Als een oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van Vermilion wordt vastgesteld, dan moet Vermilion deze schade vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek). Eventuele waardedaling van de woningen ten gevolge van de gaswinning valt ook onder de aansprakelijkheid op grond van dit artikel. Zou Vermilion hier niet (meer) toe in staat zijn, dan vindt vergoeding plaats uit het Waarborgfonds mijnbouwschade aan natuurlijke personen. Deze verplichtingen vloeien direct voort uit de wet en kunnen niet bij voorschrift in een besluit geregeld worden.</p> <p>Wat betreft de efficiëntie van de schadeprocedure wijst de minister erop dat er op 7 september</p>

			<p>2017 vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPA), waar ook Vermilion bij is aangesloten, een 'Gedragscode gaswinning kleine velden' is uitgebracht waarin hoofdstuk 5 afspraken bevat over goede, open en transparante communicatie en contact met de belanghebbenden en de omgeving.</p> <p>Nu de kans op schade ten gevolge van bodembeweging beperkt is, heeft de minister geen aanleiding gezien instemming met het winningsplan te weigeren. De minister ziet geen aanleiding een waardebeoordeling van woningen voor te schrijven. Zoals hiervoor toegelicht biedt artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek een afzonderlijk kader voor de vergoeding van schade.</p> <p>Op 21 september 2017 heeft de minister de Tcbb verzocht de mogelijkheden te verkennen voor een betere en zo mogelijk uniforme afhandeling van mijnbouwschades in Nederland. Ook is gevraagd de inhoud van het nieuwe schadeprotocol voor Groningen daarbij te betrekken. Op 28 februari 2018 heeft de minister het betreffende Tcbb-advies ontvangen.</p> <p>Voor de gaswinning uit de kleine velden adviseert de Tcbb om voor de afhandeling van mijnbouwschades te komen tot een uniforme landelijke aanpak waarbij via een gebiedsarrangement voorzien moet worden in een basisvoorziening voor een snelle, efficiënte afhandeling van kleine schades. Mijnbouwschades moeten daarbij kunnen worden aangemeld bij een nieuw Landelijk Instituut Mijnbouwschade. Om de kennis en ervaring met specifieke mijnbouwschades te bundelen beveelt de Tcbb aan om dit instituut in te richten in een aantal kamers, waaronder een kamer voor de gaswinning uit de kleine velden. De minister ondersteunt op hoofdlijnen de strekking van dit Tcbb-advies voor de gaswinning uit de kleine velden. Op basis van dit advies van de Tcbb gaat de minister aan de slag om te komen tot een landelijke en onafhankelijke afhandeling van mijnbouwschades. (Kamerstukken II, 2017-18, 32849, nr. 132). Wanneer dit schadeprotocol voor de kleine velden gereed is, zal het te zijner tijd ook van toepassing zijn op Eesveen.</p>
4g	43,53	Zienswijze	<p>Indieners stellen de volgende vragen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat de gevolgen kunnen zijn van gaswinning en alle gevolgen daarvan op ons bedrijf en gevolgschade? - Wie dat vast gaat leggen en of dit een onafhankelijke partij is? - Welke onafhankelijke partij die schade op gaat nemen? - Wat als er nieuwe gebouwen gebouwd moeten worden, wie die schade gaat betalen en in welke mate deze gebouwen wel bestand zijn tegen de gevolgen van gaswinning? - Wat als er mest vloeit uit de mestkelders door scheuren in de wanden en wie de hoogte

			<p>van die schade op gaat nemen en welk bedrijf / organisatie die schade voor zijn/haar rekening gaat nemen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoe er vastgesteld gaat worden of eventuele schade aan ons bedrijf, aan gebouwen en ondergrondse mestkelders / bovengrondse mestopslag, te wijten valt en veroorzaakt is aan de (gevolgen van) gaswinning?
		Antwoord	<p>Indieners stellen een aantal specifieke vragen met betrekking tot de schade en het vaststellen van schade voor hun eigen bedrijf. De minister begrijpt de zorgen omtrent de gaswinning die indieners hebben. De minister stelt echter vast dat uit de uitgebrachte adviezen volgt dat de kans op schade door bodembeweging beperkt is. Bovenstaande vragen zijn behandeld in de uitgebreide uitleg van de schadeprocedure zoals beantwoord op zienswijze 4f en daar wordt naar verwezen.</p> <p>De gevolgen van de gaswinning Eesveen staan beschreven in de hoofdstukken 6, 7 en 8 van het winningsplan Eesveen en in het instemmingsbesluit Eesveen.</p>
4h	26	Zienswijze	<p>Hoe schatten de gemeente Steenwijkerland en gemeente Westerveld de risico's in? Welk standpunt hebben de gemeentes? Waar baseert de gemeente zich op (op welke stukken)? Hoe schatten de provincies Overijssel en Drenthe de risico's in? Welk standpunt hebben de provincies? Waar baseert de provincie zich op (op welke stukken)?</p> <p>Kan de gemeente of de provincie onafhankelijke deskundigen inschakelen om de risico's in kaart te brengen? Gaan ze dit ook doen?</p>
		Antwoord	<p>De gemeenten Steenwijkerland en Westerveld en de provincies Overijssel en Drenthe hebben advies ingediend dat is betrokken bij het instemmingsbesluit voor het winningsplan Eesveen. De betreffende adviezen zijn in te zien op http://nlog.nl/ter-inzage-legging-eesveen. Voor de gerichte vragen aan deze gemeenten en provincies wordt u naar hen doorverwezen.</p> <p>De decentrale overheden zijn altijd vrij om eigen deskundigen in te schakelen. Of zij dit gedaan hebben of van plan zijn te doen wordt u wederom naar de betreffende gemeenten en provincies doorverwezen.</p>
4i	24	Zienswijze	<p>De verzadiging van de grond door water leidt tot schade voor de particuliere en bedrijfsmatige land- en tuinbouw. Indiener vindt dat dit door middel van bodemonderzoek nader dient te worden onderzocht.</p>

		Antwoord	<p>De winning van delfstoffen kan gevolgen hebben doordat eventuele bodemdaling de waterhuishouding kan beïnvloeden. Door bodemdaling wordt de hoogte van het waterpeil in absolute zin niet beïnvloed, maar bodemdaling kan wel gevolgen hebben voor het waterpeil in relatieve zin, dat wil zeggen dat het water hoger kan komen te staan ten opzichte van het maaiveld. Dit kan leiden tot vernatting. Het waterschap kan deze gevolgen tegengaan door het waterpeil aan te passen.</p> <p>Voor de gaswinning Eesveen wordt een bodemdaling van slechts 1 cm verwacht. Dit is aanzienlijk kleiner dan de natuurlijke bodemdaling (zie het antwoord op zienswijze 2c) en de kans op schade door bodemdaling door de gaswinning is daarom beperkt. Een nader bodemonderzoek wordt daarom in het kader van het instemmingsbesluit niet nodig geacht.</p>
4j	18,19,25,26,31,36,55,87,88,101	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat voordat begonnen wordt met de boring er voor iedere individuele belanghebbende een beschreven procedure moet zijn betreffende de eventuele schade en de vaststelling hiervan. Indieners eisen volledige inzage voor wat betreft eventuele procedures en oplossingen voor als het onverhoopt fout loopt. De procedure dient een schadevergoeding als gevolg van de gaswinning, inclusief de tijdspaden, goed te beschrijven.</p>
		Antwoord	<p>De minister begrijpt de zorgen omtrent de gaswinning die u als bewoner heeft en stelt vast dat uit de uitgebrachte adviezen volgt dat de kans op schade door bodembeweging beperkt is. De zienswijze heeft betrekking op procedures omtrent schadeafhandeling. Indieners worden hiervoor doorverwezen naar het antwoord op zienswijze 4f waar een uitgebreide uitleg over de schadeafhandeling is gegeven.</p>
4k	52,99	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat ter voorkoming van rechtsongelijkheid in de behandeling van schades van burgers in gebieden van kleine gasvelden en burgers in het grote, zogenaamd 'unieke', Groninger gasveld, de minister de adviezen van de provincie Drenthe en de gemeenten Westerveld en Steenwijkerland en van de Mijnraad dient te aanvaarden en te verwerken in zijn besluit, daarmee de uitspraak van de rechters inzake de schaderegeling voor gedupeerden van het Groninger gasveld, respecterend.</p>
		Antwoord	<p>Een belangrijk punt uit het OVV-rapport betreft het betrekken van de andere overheden bij de besluitvorming over mijnbouwactiviteiten en het hebben van meer aandacht voor het burgerperspectief. Ook deze aanbeveling heeft geleid tot een wijziging van de Mijnbouwwet op verschillende onderdelen.</p> <p>Concreet gaat het voor de instemmingsprocedure met het winningsplan om het adviesrecht van</p>

			<p>gemeenten, provincies en waterschappen. Naast de reeds bestaande wettelijke adviseurs SodM en de Technische commissie bodembescherming (hierna: Tcbb), worden op grond van de gewijzigde Mbw ook de provincie, gemeenten, waterschappen en de Mijnraad in de gelegenheid gesteld om advies te geven. Deze uniforme voorbereidingsprocedure is van toepassing op alle instemmingsbesluiten, niet alleen voor Groningen.</p> <p>De adviezen van de provincies en gemeenten zijn reeds meegenomen in het instemmingsbesluit. De adviezen zijn ofwel overgenomen of er is in het instemmingsbesluit gemotiveerd waarom een advies niet is overgenomen. Om die reden is al voldaan aan de zienswijze.</p>
4l	42,47,61,62,63,69,72,73,74,75,76,77,91,97,98,103	Zienswijze	<p>Indieners lezen in het ontwerpbesluit dat de minister Vermilion de verplichting oplegt een representatieve opname (nulmeting) aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gaswinning Eesveen. De minister geeft in het voorschrift alleen niet aan wat onder representatief wordt verstaan.</p> <p>De minister motiveert de opname om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede opname van groot belang bij schadeafwikkeling.</p>
		Antwoord	<p>Hoofdstuk 6.4 van het instemmingsbesluit geeft een nadere duiding aan wat de minister voor ogen heeft bij de representatieve opname van de bouwkundige staat. Indiener wordt verwezen naar het antwoord op zienswijze 4d, waar een verduidelijking van deze passage is gegeven.</p>
4m	33,42,47,61,62,63,69,72,73,74,75,76,77,97,98,103	Zienswijze	<p>Voor indiener is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de eventuele - schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn: Indieners stellen dat het instemmingsbesluit pas van kracht kan worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. Er moet gezorgd worden dat wanneer Vermilion, vanwege onvoorziene omstandigheden, in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen.</p>
		Antwoord	<p>De schade procedure staat uitgebreid beschreven in het antwoord op zienswijze 4f. In de huidige schadeprocedure wordt de schademelding bij Vermilion gedaan. Het Landelijk Loket Mijnbouwschade kan de schademelder begeleiden in de procedure.</p> <p>Als er door de Tcbb een oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van Vermilion</p>

			<p>wordt vastgesteld, dan moet Vermilion deze schade vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek). Zou Vermilion hier niet (meer) toe in staat zijn – bijvoorbeeld wegens faillissement of omdat zij heeft opgehouden te bestaan -, dan kan een natuurlijk persoon die zaakschade heeft geleden door mijnbouwactiviteiten een beroep doen op schadevergoeding ten laste van het Waarborgfonds mijnbouwschade. Deze verplichtingen vloeien direct voort uit de Mijnbouwwet en kunnen niet bij voorschrift in een besluit veranderd worden. Het waarborgfonds voorziet niet in schadevergoeding aan rechtspersonen.</p> <p>Om de kennis en ervaring met specifieke mijnbouwschades te bundelen beveelt de Tcbb aan om een landelijk Instituut Mijnbouwschade in te richten met een aantal kamers, waaronder een kamer voor de gaswinning uit de kleine velden. De minister ondersteunt op hoofdlijnen de strekking van dit Tcbb-advies voor de gaswinning uit de kleine velden. Op basis van dit advies van de Tcbb gaat de minister aan de slag om te komen tot een landelijke en onafhankelijke afhandeling van mijnbouwschades. (Kamerstukken II, 2017-18, 32849, nr. 132).</p>
4n	9,29,42,47,61,62,63,69,72,73,74,75,76,77,97,98,103	Zienswijze	<p>Indieners willen dat, net als voor het Groningenveld is gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor dit gasveld. Vermilion moet dan dus in geval van schade aantonen dat de schade niet het gevolg is van de gaswinning.</p>
		Antwoord	<p>Voor omwonenden van het Groningen gasveld geldt de omgekeerde bewijslast. Voor zover het de Groningse situatie betreft, zijn de omvang van het aantal schadegevallen en de gelijksoortigheid ervan een argument om een bewijsvermoeden in te voeren (Kamerstuk II 2015/2016, 34348, nr 6). Wellicht ten overvloede wordt opgemerkt dat omkering van bewijslast alleen bij wet kan worden geregeld en niet door middel van een vergunningvoorschrift.</p> <p>Op 21 september 2017 heeft de minister de Tcbb verzocht de mogelijkheden te verkennen voor een betere en zo mogelijk uniforme afhandeling van mijnbouwschades in Nederland. Ook is gevraagd de inhoud van het nieuwe schadeprotocol voor Groningen daarbij te betrekken. Op 28 februari 2018 heeft de minister het betreffende Tcbb-advies ontvangen.</p> <p>Voor de gaswinning uit de kleine velden adviseert de Tcbb om voor de afhandeling van mijnbouwschades te komen tot een uniforme landelijke aanpak waarbij via een gebiedsarrangement voorzien moet worden in een basisvoorziening voor een snelle, efficiënte afhandeling van kleine schades. Mijnbouwschades moeten daarbij kunnen worden aangemeld bij een nieuw Landelijk Instituut Mijnbouwschade. Om de kennis en ervaring met specifieke mijnbouwschades te bundelen beveelt de Tcbb aan om dit instituut in te richten in een aantal</p>

			<p>kamers, waaronder een kamer voor de gaswinning uit de kleine velden. De minister ondersteunt op hoofdlijnen de strekking van dit Tcbb-advies voor de gaswinning uit de kleine velden. Op basis van dit advies van de Tcbb gaat de minister aan de slag om te komen tot een landelijke en onafhankelijke afhandeling van mijnbouwschades. (Kamerstukken II, 2017-18, 32849, nr. 132). Wanneer dit schadeprotocol voor de kleine velden gereed is, zal het te zijner tijd ook van toepassing zijn op Eesveen.</p>
4o	87,88	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat gebaseerd op ervaring in het verleden verwacht mag worden dat zodra de vergunning voor gaswinning wordt afgegeven een aspirant koper voor een andere aanschaf, cq woonlocatie zal kiezen. Per saldo zal dit een negatief effect hebben op de waarde van het regionale onroerend goed, terwijl deze nog niet eens is hersteld van de afgelopen crisis en vervolg maatregelen daarop volgend. Ter compensatie van dit verlies in waarde dient op voorhand (bij verstrekking vergunning) een bankgarantie van minimaal 10% opgesteld te worden welke aan alle betrokkenen uitkeert op basis van gebleken prijsdaling.</p>
		Antwoord	<p>Vermilion is op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek aansprakelijk voor schade ten gevolge van de gaswinning. Eventuele waardedaling valt ook onder de aansprakelijkheid op grond van dit artikel. Nu de kans op schade ten gevolge van bodembeweging beperkt is, heeft de minister geen aanleiding gezien instemming met het winningsplan te weigeren. Gelet hierop ziet de minister evenmin aanleiding een door indieners gewenste bankgarantie voor te schrijven. Artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek biedt een afzonderlijk kader voor de vergoeding van schade.</p>
4p	43	Zienswijze	<p>Tot indieners grote verbazing zien indieners op het internet de foto staan van huizen, stallen en boerderijen die ze hebben vast gelegd met alle commentaar van dien. Probeer nu maar je onroerend goed te verkopen in de kop van Overijssel.</p>
		Antwoord	<p>Het is de minister onduidelijk over welke informatie indiener het precies heeft en er wordt geen verwijzing meegegeven om hier achter te komen. Ook is onduidelijk wie met het woord "ze" bedoeld worden.</p> <p>Wanneer indiener doelt op nulmetingen van de bodemdaling dan gaat het om publieke data aangezien deze nulmetingen door heel Nederland worden gedaan om de bodemdaling in Nederland te monitoren. Deze publieke data zullen daarentegen geen specifieke informatie over de staat van opstallen beschrijven.</p> <p>De minister kan deze zienswijze niet meewegen, omdat niet duidelijk is wat met de zienswijze bedoeld wordt.</p>

4q	87,88	Zienswijze	<p>Indieners eisen dat er een gasdrukmeting monitor uitgevoerd dient te worden door een onafhankelijke organisatie in de volledige omgeving om tijdig "sluipgas" vast te stellen. Indien dit wordt vastgesteld dan dienen ook door die onafhankelijke controleur gedane aanbevelingen direct opgevolgd te worden.</p>
		Antwoord	<p>"Sluipgas" zou veroorzaakt kunnen worden door een lekkage aan een put. Voor een uitgebreid antwoord op de putintegriteit wordt indiener verwezen naar het antwoord op zienswijze 4a1. Bij SodM zijn geen problemen met de integriteit van de putten ESV-01 en ESV-02 bekend, oftewel er is niet bekend dat deze putten zijn gecompromiteerd.</p> <p>Bij de beoordeling van een winningsplan wordt de mate van bodembeweging en de gevolgen daarvan op natuur, milieu en veiligheid getoetst. Regels ten aanzien van emissie van gas op een productielocatie is onderdeel van de omgevingsvergunning. De zienswijze kan derhalve niet meegewogen worden bij dit instemmingsbesluit.</p> <p>Overigens heeft SodM in samenwerking met ECN (Energieonderzoek Centrum Nederland) emissiemetingen verricht op een groot aantal productie locaties in Nederland. Het rapport wordt zeer binnenkort gepubliceerd.</p>
4r	2,14,58,65,71,90	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat ondanks de opgedane ervaringen in Groningen het nog steeds ontbreekt aan een adequate regeling voor schade en compensatie. Zij stellen dat daarmee onzekerheden en wantrouwen worden vergroot en zeker niet weggenomen. Indieners verzoeken nogmaals met spoed de huidige schaderegeling voor kleine velden tegen het licht te houden.</p>
		Antwoord	<p>Op 21 september 2017 heeft de minister de Tcbb verzocht de mogelijkheden te verkennen voor een betere en zo mogelijk uniforme afhandeling van mijnbouwschades in Nederland. Ook is gevraagd de inhoud van het nieuwe schadeprotocol voor Groningen daarbij te betrekken. Op 28 februari 2018 heeft de minister het betreffende Tcbb-advies ontvangen.</p> <p>Voor de gaswinning uit de kleine velden adviseert de Tcbb om voor de afhandeling van mijnbouwschades te komen tot een uniforme landelijke aanpak waarbij via een gebiedsarrangement voorzien moet worden in een basisvoorziening voor een snelle, efficiënte afhandeling van kleine schades. Mijnbouwschades moeten daarbij kunnen worden aangemeld bij een nieuw Landelijk Instituut Mijnbouwschade. Om de kennis en ervaring met specifieke mijnbouwschades te bundelen beveelt de Tcbb aan om dit instituut in te richten in een aantal</p>

			<p>kamers, waaronder een kamer voor de gaswinning uit de kleine velden. De minister ondersteunt op hoofdlijnen de strekking van dit Tcbb-advies voor de gaswinning uit de kleine velden. Op basis van dit advies van de Tcbb gaat de minister aan de slag om te komen tot een landelijke en onafhankelijke afhandeling van mijnbouwschades. (Kamerstukken II, 2017-18, 32849, nr. 132). Wanneer dit schadeprotocol voor de kleine velden gereed is, zal het te zijner tijd ook van toepassing zijn op Eesveen.</p> <p>Deze passage wordt ook overgenomen in het instemmingsbesluit. De minister concludeert dat hiermee wordt voldaan aan de zienswijze.</p>
4s	71,90	Zienswijze	<p>Los van dat indieners de opname van de bouwkundige staat als een stap in de goede richting vinden voor hun inwoners, blijft de voorwaarde te vaag en niet handhaafbaar. Dit punt is ook aangegeven in het beroepschrift met betrekking tot het instemmingsbesluit voor het winningsplan Diever (Wapse). In het beroepschrift hebben indieners opmerkt dat de voorwaarde vaag, rechtsonzeker en daarom niet handhaafbaar is. Vermilion moet overleggen met de gemeente. Niet is geduid welke gemeente. De winlocatie ligt weliswaar in de gemeente Steenwijkerland maar het te winnen veld ligt voor een groot deel op Westervelds grondgebied. Dit betekent dat het gaat om zowel bouwwerken in Steenwijkerland als in Westerveld. Hierin voorziet de voorwaarde niet concreet.</p> <p>Al deze zaken zoals invloedsgebied, welke gebouwen komen er voor in aanmerking etc. worden eerst bepaald door Vermilion, weliswaar in overleg met de gemeente maar indieners zien hun rol in deze als slechts informierend. Het plan van aanpak dient voorafgaand aan de nulmeting aan de minister overlegd te worden. Met welk doel is onduidelijk. Deze voorwaarde laat Vermilion geheel vrij in de aard en omvang van de nulmeting. Indieners hebben niet met dit doel verzocht om een dergelijke meting. Indieners willen voorafgaand aan gaswinning een goede basis hebben voor hun inwoners zodat bij mogelijke schade de bewijslast in elk geval een betere basis heeft. Wat kunnen inwoners doen die buiten een dergelijke nulmeting vallen. Moeten zij zelf en voor eigen rekening een bouwkundige opname laten uitvoeren? Datzelfde geldt uiteraard ook voor (agrarische) bedrijven en hun veestapel. Eigenaren van gebouwen waar geen nulmeting zal plaatsvinden, voelen zich logischerwijs tekort gedaan. Wie gaat dit uitleggen aan bewoners die mogelijk buiten een dergelijke opname gaan vallen? Onduidelijk is ook op wat voor wijze een nulmeting moet worden uitgevoerd, wat het uitvoeringsniveau moet zijn van die nulmeting, waar deze is in te zien, wie de resultaten kan inzien etc. Daarnaast verzoeken indieners de minister hierbij in de voorwaarden een zodanige werkwijze op te nemen, waarbij wordt voorgeschreven dat in elk geval een onafhankelijke instantie/organisatie ingeschakeld wordt welke de nulmeting beoordeelt.</p>

			<p>Voormalig minister Kamp, heeft bij brief van 7 juli 2016 (reactie op amendement nr. 104 bij wetsvoorstel 34 348, wetsvoorstel Mijnbouw veiligheid en regie) aangegeven dat de uitvoering van een representatieve nulmeting bij nieuwe winning uit kleine velden wordt uitgewerkt en daarbij ook de ervaringen in Friesland betrokken gaan worden. Eind 2016 zou hier meer informatie over volgen. In deze ontwerp-instemmingsbesluiten zien wij niet of er een dergelijk uitwerkingsvoorstel is, laat staan dat het concreter is geworden.</p>
		Antwoord	<p>De minister wil voorop stellen dat naar verwachting de kans op schade ten gevolge van de gaswinning beperkt is. Gelet op deze verwachting is er geen inhoudelijke aanleiding tot het voorschrijven van een representatieve opname van de bouwkundige staat. Een opname aan een representatieve selectie van voor bodembeweging gevoelige bouwwerken kan evenwel bijdragen aan het beter kunnen aantonen of sprake is van schade.</p> <p>De gemeenten waar het gasveld zich binnen bevindt zijn de partijen die het beste overzicht hebben over de verschillende bouwwerken binnen de gemeenten. Om die reden heeft de minister in het voorschrift opgenomen dat het plan van aanpak voor de opname van de bouwkundige staat na overleg met de gemeenten dient te worden vastgesteld. De gemeenten zullen hierin inderdaad een informerende rol hebben en geen rol als beoordelaar. De minister heeft toegezegd om de bevindingen met betrekking tot de opname bouwkundige staat te evalueren en neemt daarin de rol van de gemeenten en de beoordeling van het plan van aanpak door de minister mee. In het instemmingsbesluit is van gemeente meervoud gemaakt, zodat duidelijk is dat niet slechts 1 gemeente betrokken dient te worden.</p> <p>Voor het vaststellen van de representatieve selectie voor de opname van de bouwkundige staat zal Vermilion, na overleg met de gemeenten, bepalen welke gebouwen geselecteerd worden. De opname van de bouwkundige staat zal uitgevoerd worden door een derde partij. Vermilion is verantwoordelijk voor de opname van de bouwkundige staat en de kosten die hieraan verbonden zijn. Het plan van aanpak voor de opname van de bouwkundige staat zal worden ingediend bij de minister of dan wel - indien reeds ingesteld - het landelijke, onafhankelijke en deskundige schade-afhandelingsorgaan. Indiener verzoekt om in het besluit op te nemen om een onafhankelijke instantie/organisatie in te schakelen die de opname beoordeelt. Deze zienswijze kan op dit moment niet worden overgenomen, omdat de procedure omtrent de beoordeling nog geëvalueerd wordt.</p> <p>Er is niet voorgeschreven hoeveel en welke bouwwerken precies bij de opname moeten worden</p>

		<p>betrokken. Een representatieve selectie houdt in dat een zorgvuldig gekozen selectie van voor bodembeweging gevoelige gebouwen wordt gemaakt. Bij de selectie kan onder andere de leeftijd, de bouwkundige constructie van een bouwwerk evenals de status van gemeentelijk of Rijksmonument een rol spelen. De premisse bij de representativiteit is gelegen in het feit dat na een bodemtrilling, het effect van die trilling op de bouwwerken waar een opname bouwkundige staat heeft plaatsgevonden, in algemene zin ook bruikbaar is voor de bouwwerken in het invloedsgebied waar de opname bouwkundige staat niet voor heeft plaatsgevonden. Het begrip representatieve opname is voldoende duidelijk en behoeft niet nader in het besluit te worden geconcretiseerd.</p> <p>Als indiener een meting naar de bouwkundige staat van de eigen woning wil laten uitvoeren, dan is dat voor eigen kosten. De minister gaat er inderdaad vanuit dat de opname bouwkundige staat wordt uitgevoerd door een deskundig bureau, en zal dit duidelijker specificeren in artikel 2 in het instemmingsbesluit.</p> <p>De minister heeft geen reden om de term selectie verder onder te verdelen in categorieën van bouwwerken, aangezien dit het voorschrift te specifiek maakt. De minister laat het aan de uitvoerder en het deskundige bureau, met het advies van de gemeente, over om een representatieve selectie te maken. Hoe deze selectie gemaakt wordt zal beschreven staan in het plan van aanpak dat aan de minister wordt overlegd.</p> <p>Het opnamegebied is in het voorschrift bewust omschreven als het gebied waar bodembeweging zich kan voordoen als gevolg van de gaswinning. Het is niet mogelijk om de algemene duiding van de invloedsfeer van de bodembeweging op basis van de SRA te specificeren in een voorschrift, aangezien de bovengrondse en ondergrondse factoren verschillend zijn voor elk gasveld. De minister laat het aan de uitvoerder en het deskundige bureau en de uitkomst van het overleg met de gemeenten, over om het gebied te beschrijven in het plan van aanpak.</p> <p>De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) heeft in de uitspraak over de gaswinning bij Oppenhuizen geoordeeld over het in dat instemmingsbesluit opgenomen voorschrift over de nulmeting aan gebouwen (19 april 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1096, r.o.15 e.v.). De Afdeling oordeelde dat weliswaar in de uitvoering nader diende te worden bezien op welke wijze en aan welke gebouwen de opname diende te worden verricht, maar dat de aan Vermilion opgelegde verplichting wat betreft het te behalen resultaat duidelijk was. De Afdeling achtte van belang dat indien na uitvoering blijkt dat de opname niet representatief is daartegen</p>
--	--	---

			<p>handhavend kan worden opgetreden, zodat een goede naleving van het voorschrift is gewaarborgd.</p> <p>Vanwege de zorgen van omwonenden over schade aan hun woning en de afhandeling daarvan, is vanaf najaar 2016 in diverse instemmingsbesluiten met winningsplannen de verplichting van een representatieve nulmeting aan gebouwen opgenomen. Dit is ook gebeurd in gevallen waar de statistische kans op bodemtrillingen door TNO is ingeschat als verwaarloosbaar. Het dilemma hierbij is dat het opleggen van deze verplichting bij sommige mensen juist ook kan leiden tot zorgen ('er moet wel iets aan de hand zijn, want anders zou de verplichting niet zijn opgelegd').</p> <p>Om die reden heeft de minister heeft op 11 januari 2018 de Tcbb gevraagd te adviseren over onder andere de bruikbaarheid van een goed uitgevoerde representatieve opname aan gebouwen bij de latere beoordeling van mogelijke mijnbouwschade, en de eventuele bereidheid van de Tcbb om een rol te spelen bij de beoordeling van een door de mijnbouwonderneming opgesteld plan van aanpak voor de uitvoering van een representatieve nulmeting aan gebouwen. Op basis van dit Tcbb-advies, dat deze zomer wordt verwacht, zal worden bezien of, en zo ja, hoe de uitvoeringspraktijk van de representatieve opname aan gebouwen verder verbeterd kan worden.</p>
4t	90	Zienswijze	<p>Op pag. 35 van het winningsplan wordt een zin besteed aan eventuele schade. Er kan of bij Vermilion gemeld worden of bij het landelijk loket. Indiener stelt dat wat wordt verstaan onder schade niet nader bepaald is.</p> <p>Indien mogelijk schade ontstaat in de bedrijfsvoering van (agrarische) bedrijven zou hiervoor eveneens een schade- en compensatieregeling moeten komen.</p>
		Antwoord	<p>Het antwoord op zienswijze 4f geeft een uitgebreide toelichting op de schadeprocedure, waar indiener naar verwezen wordt. Als een oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van Vermilion wordt vastgesteld, dan moet Vermilion deze schade vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek).</p>
4u	90	Zienswijze	<p>Wij verzoeken u voor dit winningsplan de verplichting op te nemen dat, naast de vergoeding van schade, ook de kosten die voortvloeien uit compenserende maatregelen, uitgevoerd door derden, inzichtelijk gemaakt en vergoed worden door Vermilion.</p>
		Antwoord	<p>De verwachte bodemdaling en kleine kans op schade door bodemtrillingen geeft geen aanleiding tot het nemen van compenserende maatregelen ter voorkoming van schade. Op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek is de mijnbouwexploitant aansprakelijk voor schade ten</p>

			gevolge van de gaswinning. Mochten er toch maatregelen nodig blijken, dan is Vermilion op grond van de wet verplicht alle kosten te vergoeden waarvan is aangetoond dat er een directe relatie met gaswinning is.
4v	6,7,10	Zienswijze	Indiener wil dat er ook na afloop van de productie in 2027 een opname van de bouwkundige staat (nulmeting) aan zijn huis wordt uitgevoerd.
		Antwoord	De minister kan zich voorstellen dat om eventuele toekomstige schade aan bouwwerken door de gaswinning Eesveen beter te kunnen aantonen, het nodig kan zijn om een opname van de bouwkundige staat voorhanden te hebben en heeft om die reden dit als voorschrift in het instemmingsbesluit opgenomen. Het uitvoeren van een opname van de bouwkundige staat aan het einde van de productie heeft alleen zin als er daadwerkelijk schade door gaswinning is opgetreden. In het geval er schade optreedt door de gaswinning kan een schadeclaim bij Vermilion worden ingediend. Aangezien de kans op schade door de gaswinning Eesveen klein is zal de zienswijze niet worden overgenomen om ook na de productie periode een opname te verrichten.
4w	8,14,58,101	Zienswijze	<p>Indiener is in juni bij de voorlichtingsbijeenkomst van Vermilion over gasveld Eesveen geweest. Indiener stelt dat er is toegezegd dat alvorens gas gewonnen zou worden, een inspraakprocedure voor bewoners zou worden georganiseerd, waarbij twee onderwerpen in het belang van de bewoners uitgewerkt zouden worden.</p> <p>Ten eerste: een nulmeting door een onafhankelijke partij; Ten tweede: de technische procedure over de nulmeting.</p> <p>Over de technische procedure zou inspraak worden georganiseerd en instemming van de bewoners worden gevraagd. Indiener vindt dat fotograferen van elke woning de enige adequate meetwijze is. Niet het houden van enkele steekproeven. Er heeft geen fotografische opname plaatsgevonden.</p> <p>Indiener uit hiermee ook kritiek op de wijze van informeren. Omdat er tot nu toe geen inspraakrondes zijn geweest, vindt indiener dat er sprake is van verdeel en heers. Er is geen mogelijkheid om krachten te bundelen.</p> <p>Indieners zouden graag zien dat gebruikers en eigenaren actief betrokken worden bij het opzetten en uitvoeren van bouwkundige nulmetingen. Ook dienen gebruikers en eigenaren actief geïnformeerd te worden over de uitkomsten van deze bouwkundige nulmetingen en de uitkomsten van periodieke metingen.</p>

		Antwoord	<p>Indieners stellen dat een opname van de bouwkundige staat van elke woning de enige adequate meetwijze is. Voor het antwoord op deze zienswijze wordt u verwezen naar het antwoord op zienswijze 4d.</p> <p>De opname van de bouwkundige staat wordt pas sinds 2017 als voorwaarde voor gaswinnings toegepast. Om die reden moeten ook de operators ervaring op doen om deze opnames op grote schaal voor meerdere gaswinningsgebieden toe te passen. Of Vermilion in het proces de omwonenden direct betreft in het opstellen van de plan van aanpak, zoals bijvoorbeeld door middel van inspraakavonden, is aan Vermilion. Het ministerie van EZK vereist wel dat Vermilion met de gemeenten in gesprek gaat over de te maken representatieve selectie. De minister wijst erop dat er op 7 september 2017 vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEP), waar ook Vermilion bij is aangesloten, een 'Gedragscode gaswinning kleine velden' is uitgebracht waarin hoofdstuk 5 afspraken bevat over goede, open en transparante communicatie en contact met de omgeving. Hieronder valt ook hoe om te gaan met de resultaten van de opname van de bouwkundige staat.</p> <p>De minister heeft toegezegd om per 1 januari 2018 de bevindingen met betrekking tot de opname van de bouwkundige staat te evalueren. Deze evaluatie is nog niet afgerond, maar de resultaten van de evaluatie zullen meegenomen worden in instemmingsbesluiten.</p>
4x	15	Zienswijze	<p>De nulmeting moet uitgevoerd worden op alle woningen vanaf het midden van het veld met een straal van 10 km.</p> <p>De Rijksoverheid moet de meting uitvoeren. Voor de keuze van onafhankelijke partij die de nulmeting gaat uitvoeren moet een Europese aanbestedingsprocedure gevolgd worden.</p>
		Antwoord	<p>Het opnamegebied is in het voorschrift bewust omschreven als het gebied waar bodembeweging zich kan voordoen als gevolg van de gaswinning. Het is niet mogelijk om de algemene duiding van de invloedssfeer van de bodembeweging op basis van de SRA te specificeren in een voorschrift, aangezien de bovengrondse en ondergrondse factoren verschillend zijn voor elk gasveld. De minister laat het aan de uitvoerder en het deskundige bureau en de uitkomst van overleg met de gemeenten, over om het gebied te beschrijven in het plan van aanpak.</p> <p>Vermilion zal de opname van de bouwkundige staat laten uitvoeren door een deskundige partij. Aangezien Vermilion geen overheidsinstantie is, hoeft geen Europese aanbestedingsprocedure gevolgd te worden. Het plan van aanpak voor de opname van de bouwkundige staat zal worden overlegd aan de minister of dan wel - indien reeds ingesteld - het landelijke, onafhankelijke en deskundige schade-afhandelingsorgaan. Hiermee concludeert de minister dat onafhankelijkheid</p>

			van de opname voldoende gewaarborgd is en zal de zienswijze niet worden overgenomen.
4y	17	Zienswijze	Indiener stelt dat in het ontwerpbesluit staat dat de richting van boren gewijzigd mag worden. Dat maakt de effecten van gaswinning op de gehele omgeving onduidelijk. In 2016 zijn al trillingen waargenomen, nog voordat een nulmeting heeft plaatsgevonden.
		Antwoord	<p>De laatste boring, ESV-02, is op 17 augustus 2017 beëindigd en deze boring zal gebruikt worden om gas te produceren. De richting van deze boringen zal niet meer worden aangepast. Vermilion houdt daarentegen de optie open om een side-track van de bestaande put of een nieuwe put te boren, waarvoor een omgevingsvergunning benodigd is. Dit kan alleen binnen het huidige winningsplan als de vergunde productie hoeveelheden niet worden overschreden. De effecten van de gaswinning zijn getoetst voor het te produceren volume van 630 miljoen Nm³ gas door rekening te houden met een behaalde drukafname. Wanneer het geproduceerde volume niet wordt verhoogd en dus de drukafname niet verder daalt, zal een extra boring geen verhoogde negatieve effecten voor de bodembeweging veroorzaken. Doordat het gas binnen een gasveld kan stromen, is er geen directe relatie tussen de richting van het boren, en de bovengrondse effecten.</p> <p>De database van het KNMI geeft aan dat er in 2016 geen bodemtrillingen zijn gemeten in de regio Eesveen. Er zijn daarentegen ook andere oorzaken mogelijk die voor een voelbare bodemtrilling kunnen zorgen, zoals vrachtverkeer of industrie.</p>
4z	18,43,80	Zienswijze	Indiener vindt dat het gemeentelijk schadeprotocol ontbreekt.
		Antwoord	Indien er schade door de gaswinning Eesveen optreedt is de procedure van toepassing zoals beschreven in het antwoord op zienswijze 4f. Deze schadeprocedure voorziet in de afhandeling van alle schademeldingen met betrekking tot de gaswinning. Voor gaswinning bestaat er geen gemeentelijk schadeprotocol.
4aa	5,9,14,18,19,26,29,30,34,35,36,37,38,40,43,45,46,48,50,52,53,56,59,60,64,68,70,78,79,80,81,82,83,84,85,86,92,94,95,96,99,101	Zienswijze	Indiener stelt dat vooraf aan de winning duidelijk moet zijn voor bewoners in het gebied hoe de 0- meting en schade procedure exact in zijn werk gaat inclusief, woningverbetering (aardbevingsbestendig maken) waar nodig en een waarborgfonds. Hierin dient ook verwerkt te worden het aspect van 'waardevermindering aan woningen'. Dit alles gefinancierd door Vermilion. Tevens dient daarbij de omgekeerde bewijslast voor bewoners zoals ook in Groningen toegepast te worden.

		Antwoord	<p>Voorafgaand aan de opname van de bouwkundige staat (nulmeting) overlegt Vermilion een plan van aanpak voor de opname aan de Minister van Economische Zaken en Klimaat. Het plan van aanpak dient 6 maanden nadat het instemmingsbesluit in werking is getreden overgelegd te zijn aan de minister. In het plan van aanpak wordt onder meer beschreven hoe de opname in zijn werk gaat.</p> <p>Als een oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van Vermilion wordt vastgesteld, dan moet Vermilion deze schade vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek). Zou Vermilion hier niet (meer) toe in staat zijn, dan vindt vergoeding plaats uit het Waarborgfonds mijnbouwschade. Omdat deze verplichtingen direct voortvloeien uit de wet, hoeft hierover geen voorschrift te worden opgenomen in dit instemmingsbesluit.</p> <p>Voor een uitgebreider antwoord over de schadeprocedure worden indieners verwezen naar het antwoord op zienswijze 4f.</p> <p>Voor omwonenden van het Groningen gasveld geldt de omgekeerde bewijslast. Voor zover het de Groningse situatie betreft, zijn de omvang van het aantal schadegevallen en de gelijksoortigheid ervan een argument om een bewijsvermoeden in te voeren (Kamerstuk II 2015/2016, 34348, nr 6). Wellicht ten overvloede wordt opgemerkt dat omkering van bewijslast alleen bij wet kan worden geregeld en niet door middel van een vergunningvoorschrift.</p>
4ab	26	Zienswijze	<p>Indiener schrikt van de kans op aardbevingen en er blijkt in de praktijk grote kans op schade aan huis- gefundeerd op zandgrond - al bij een lichte beving. Een aardbevingsgolf blijkt in de praktijk niet te stoppen bij genoemde grens van 3 km of 5 km rondom winlocatie. Op verschillende locaties in Drenthe waar er aardbevingssschade is blijken mensen met lege handen te staan omdat schade niet erkend wordt als zodanig omdat ze te ver van de winningslocatie zouden wonen. Is er onderzoek gedaan naar de gevolgen van gaswinning (gevolgen van en kansen op een aardbeving en bodemdaling) die specifiek van toepassing zijn op de situatie (soort gasveld en soort gaswinning en bodemsoort) in Eesveen?</p> <p>Indiener stelt dat bij huizen gefundeerd op zand bij een relatief lichte aardbeving aanzienlijke schade blijkt te kunnen ontstaan (in Drenthe). Is er bij de berekening waarop Vermilion zich baseerd er wel rekening gehouden met het gegeven dat veel huizen hier op zand staan?</p>
		Antwoord	<p>Inderdaad stopt een aardbeving niet op een bepaald moment, maar beweegt deze zich door de aarde waardoor de energie zich verspreid en de kracht afneemt. De geïnduceerde bevingen veroorzaakt door gaswinning zijn veel ondieper dan tektonische aardbevingen, waardoor de invloedssfeer aan het maaiveld kleiner is.</p>

			<p>Het opnamegebied is in het voorschrift bewust omschreven als het gebied waar bodembeweging zich kan voordoen als gevolg van de gaswinning. Het is niet mogelijk om de algemene duiding van de invloedssfeer van de bodembeweging op basis van de SRA te specificeren in een voorschrift, aangezien de bovengrondse en ondergrondse factoren verschillend zijn voor elk gasveld. Het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) is momenteel bezig met een actualisatie en evaluatie van de bestaande SRA.</p> <p>Met het per 1 januari 2017 in werking treden van de gewijzigde Mijnbouwwet is onder meer het toetsingskader van en de procedure om te komen tot een winningsplan gewijzigd. Met name het burgerperspectief, veiligheid en natuur en milieu zijn aspecten die nadrukkelijk naar voren komen in het toetsen van een winningsplan. In het ontwerp-instemmingsbesluit wordt van elke afwegingsgrond aangegeven, hoe deze is beoordeeld.</p> <p>Vermilion heeft in het winningsplan de bodemdaling en seismische risicoanalyse berekend volgens de SRA leidraad specifiek voor de gaswinning Eesveen. De berekeningen zijn geverifieerd door SodM en TNO. Ook de gevolgen van bodembeweging zijn in het huidige instemmingsbesluit getoetst (Paragrafen 6.2, 6.3, 6.4 en 6.5 van het instemmingsbesluit).</p> <p>Wanneer een trilling door slappe grond (zoals veen of klei) gaat, neemt de snelheid van de trilling af, maar de amplitude toe. Dit effect wordt opslinging genoemd en is ook een onderdeel van de risicomatrix in de seismische risicoanalyse, die ook is uitgevoerd voor de gaswinning Eesveen. In de SRA is er rekening gehouden met de door de indiener genoemde effecten. De opslinging zal minder zijn bij een huis dat op zand is gefundeerd en daarmee is de stelling in de zienswijze niet correct.</p> <p>Daarnaast is ook de wijze waarop het huis is gefundeerd van belang. De minister concludeert dat de genoemde aspecten meegenomen zijn in de SRA.</p>
4ac	51	Zienswijze	<p>In het winningsplan wordt aangegeven dat er geen schade wordt verwacht. De bevingskans is 42% met een maximale kracht van 2,5 op de schaal van Richter. Dit is vreemd en spreekt elkaar tegen. In Groningen heeft er schade plaatsgevonden bij trillingen van 2,0 op de schaal van Richter. Er wordt gevraagd om een nadere toelichting hierop.</p>
		Antwoord	<p>De kans dat zich een beving voordoet ten gevolge van de gasproductie Eesveen is 42%. Het is berekend dat deze beving een sterkte kan hebben tot 2,5 op de schaal van Richter. De kans dat zich een beving van 2,5 op de schaal van Richter voordoet ten gevolge van de gaswinning Eesveen is aanzienlijk kleiner dan 42%.</p> <p>De minister stelt vast dat uit de uitgebrachte adviezen van het Staatstoezicht op de Mijnen en de</p>

			<p>Tcbb volgt dat de kans op schade door bodembeweging beperkt is en dat daarom geen maatregelen nodig zijn om schade te voorkomen.</p> <p>Schade heeft niet alleen te maken met de sterkte van de beving, maar ook met de ondiepe ondergrond waar de huizen op gebouwd zijn, de constructie van de bebouwing zelf en de afstand tot het epicentrum van de beving. SodM en de Tcbb concluderen op basis hiervan dat de kans op schade ten gevolge van de gaswinning Eesveen beperkt is.</p>
4ad	27,31	Zienswijze	<p>Indiener verzoekt met klem een percentage van de opbrengst van deze gaswinning, bijvoorbeeld 5%, te reserveren voor eventuele schaden aan roerende en onroerende goederen die het gevolg zouden blijken te zijn van deze boringen.</p>
		Antwoord	<p>Als een oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van Vermilion wordt vastgesteld, dan moet Vermilion deze schade vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek). Zou Vermilion hier niet (meer) toe in staat zijn, dan vindt vergoeding plaats uit het Waarborgfonds mijnbouwschade. Aangezien deze verplichtingen direct voortvloeien uit de wet, hoeft hierover geen voorschrift te worden opgenomen in dit instemmingsbesluit.</p>
4ae	43,44,49,65,100	Zienswijze	<p>Daarenboven staat nergens in het besluit of bijlagen omschreven hoe een schadeprocedure in zijn werk gaat, hoe om wordt gegaan met de waardevermindering van de woningen, of er een waarborgfonds is opgericht et. Indiener ziet dit graag opgenomen in het besluit. Daarbij zal, conform de regeling in Groningen, ook moeten worden vastgelegd dat de bewijslast niet bij de bewoners/eigenaren van de gebouwen ligt maar bij de Vermilion.</p> <p>Ook moet middels dit besluit worden voorkomen dat er, zoals in Groningen het geval, een lange tijd gemoeid gaat met het afwikkelen van schadeprocedures voortvloeiend uit de gaswinning. Hierbij verzoekt indiener u een onafhankelijk orgaan in te stellen voor de afwikkeling van schade.</p>
		Antwoord	<p>Indien er schade door de gaswinning Eesveen optreedt is de procedure van toepassing zoals beschreven in het antwoord op zienswijze 4f. Deze passages zullen ook worden overgenomen in het instemmingsbesluit.</p> <p>Voor omwonenden van het Groningen gasveld geldt de omgekeerde bewijslast. Voor zover het de Groningse situatie betreft, zijn de omvang van het aantal schadegevallen en de gelijksoortigheid ervan een argument om een bewijsvermoeden in te voeren (Kamerstuk II 2015/2016, 34348, nr 6). Wellicht ten overvloede wordt opgemerkt dat omkering van bewijslast alleen bij wet kan worden geregeld en niet door middel van een vergunningvoorschrift.</p> <p>Vermilion heeft op basis van de Mbw een zorgplicht ten aanzien van de uitvoering van zijn</p>

			<p>mijnbouwactiviteiten en moet maatregelen nemen om mijnbouwschade en onveilige situaties te voorkomen. Omwonenden die door bodembeweging als gevolg van de gaswinning van Vermilion toch denken schade te hebben, kunnen hun schadeclaim indienen bij Vermilion.</p> <p>Op 21 september 2017 heeft de minister de Tcbb verzocht de mogelijkheden te verkennen voor een betere en zo mogelijk uniforme afhandeling van mijnbouwschades in Nederland. Ook is gevraagd de inhoud van het nieuwe schadeprotocol voor Groningen daarbij te betrekken. Op 28 februari 2018 heeft de minister het betreffende Tcbb-advies ontvangen.</p> <p>Voor de gaswinning uit de kleine velden adviseert de Tcbb om voor de afhandeling van mijnbouwschades te komen tot een uniforme landelijke aanpak waarbij via een gebiedsarrangement voorzien moet worden in een basisvoorziening voor een snelle, efficiënte afhandeling van kleine schades. Mijnbouwschades moeten daarbij kunnen worden aangemeld bij een nieuw Landelijk Instituut Mijnbouwschade. Om de kennis en ervaring met specifieke mijnbouwschades te bundelen beveelt de Tcbb aan om dit instituut in te richten in een aantal kamers, waaronder een kamer voor de gaswinning uit de kleine velden. De minister ondersteunt op hoofdlijnen de strekking van dit Tcbb-advies voor de gaswinning uit de kleine velden. Op basis van dit advies van de Tcbb gaat de minister aan de slag om te komen tot een landelijke en onafhankelijke afhandeling van mijnbouwschades. (Kamerstukken II, 2017-18, 32849, nr. 132). Wanneer dit schadeprotocol voor de kleine velden gereed is, zal het te zijner tijd ook van toepassing zijn op Eesveen.</p> <p>Overigens wijst de minister erop dat er op 7 september 2017 vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPA), waar ook Vermilion bij is aangesloten, een 'Gedragscode gaswinning kleine velden' is uitgebracht waarin hoofdstuk 5 afspraken bevat over goede, open en transparante communicatie en contact met de omgeving. De minister concludeert dat dit ook een snelle schade afhandeling betreft.</p>
4af	66	Zienswijze	<p>In het ontwerp-instemmingsbesluit staat enerzijds dat de minister concludeert dat uit de uitgebrachte adviezen volgt dat de kans op schade aan gebouwen en openbare infrastructuur door bodembeweging verwaarloosbaar is en dat daarom geen maatregelen nodig zijn om schade te voorkomen. Maar anderzijds schrijft de minister wel een nulmeting voor. Indiener vindt dit onvoldoende onderbouwing voor de verplichting een bouwkundige vooropname uit te voeren, en ontvangt van de minister graag een gedegen onderbouwing waarom een bouwkundige vooropname wordt voorgeschreven terwijl erkend wordt dat de kans op schade verwaarloosbaar is, en welke criteria de minister hanteert voor het voorschrijven een</p>

			<p>bouwkundige vooropname. Ook moet duidelijk worden gecommuniceerd dat een bouwkundige vooropname niet dé oplossing is voor het aantonen dat schade is veroorzaakt door de gaswinning; het is alleen gemakkelijker aan te tonen dat de schade er vóór de vooropname nog niet was. Het uitvoeren van een bouwkundige vooropname betekent niet dat eventuele toekomstige mijnbouwschade 'objectief kan worden vastgesteld.</p>
		Antwoord	<p>Terecht stelt u dat de kans op schade aan gebouwen en openbare infrastructuur door bodembeweging ten gevolge van de gaswinning Eesveen beperkt is. Gelet op deze verwachting is er geen inhoudelijke aanleiding tot het voorschrijven van een representatieve opname van de bouwkundige staat.</p> <p>Daarentegen heeft de minister tijdens het Tweede Kamer debat van 4 juli 2017 toegezegd om als uitgangspunt een representatieve opname bouwkundige staat plaats te laten vinden als er nieuwe winningsaanvragen of gewijzigde winningsaanvragen aan de orde zijn. De gaswinning Eesveen betreft een nieuwe winning waarop deze toezegging aan de Tweede Kamer van toepassing is. Tevens kan de opname bouwkundige staat nodig zijn om vast te stellen in welke bouwstaat bouwwerken zijn voorafgaand aan de gaswinning en of er schade aanwezig was. Vanwege de zorgen van omwonenden over schade aan hun woning en de afhandeling daarvan, is vanaf najaar 2016 in diverse instemmingsbesluiten met winningsplannen de verplichting van een representatieve nulmeting aan gebouwen opgenomen. Dit is ook gebeurd in gevallen waar de statistische kans op bodemtrillingen door TNO is ingeschat als verwaarloosbaar. Het dilemma hierbij is dat het opleggen van deze verplichting bij sommige mensen juist ook kan leiden tot zorgen ('er moet wel iets aan de hand zijn, want anders zou de verplichting niet zijn opgelegd').</p> <p>Om die reden heeft de minister op 11 januari 2018 de Tcbb gevraagd te adviseren over onder andere de bruikbaarheid van een goed uitgevoerde representatieve opname aan gebouwen bij de latere beoordeling van mogelijke mijnbouwschade, en de eventuele bereidheid van de Tcbb om een rol te spelen bij de beoordeling van een door de mijnbouwonderneming opgesteld plan van aanpak voor de uitvoering van een representatieve nulmeting aan gebouwen. Op basis van dit Tcbb-advies, dat deze zomer wordt verwacht, zal worden bezien of, en zo ja, hoe de uitvoeringspraktijk van de representatieve opname aan gebouwen verder verbeterd kan worden.</p> <p>De minister is het er mee eens dat de communicatie naar belanghebbenden over de oorzaken en gevolgen van schade ten gevolge van gaswinning duidelijker kan. Het instemmingsbesluit is hiervoor niet het juiste instrument, maar het ministerie van Economische Zaken en Klimaat ziet</p>

			<p>hiervoor wel ruimte op de informatiebijeenkomsten. Ook al is de communicatie van de gevolgen van de gaswinning naar de belanghebbenden van een enkel gasveld de verantwoordelijkheid van de operator, ziet de minister ook in dat er in algemene zin betere voorlichting dient te worden gegeven aan de belanghebbenden over oorzaak en gevolg van schade door gaswinning in vergelijking met andere oorzaken van schade.</p> <p>Inderdaad suggereert het zinsdeel 'objectief vaststellen' in het voorschrift voor de opname bouwkundige staat, dat in het geval er schade optreedt, er kan worden aangetoond dat de schade door gaswinning is veroorzaakt wanneer een opname is uitgevoerd. De opname op zich kan niet aantonen dat de schade door de gaswinning veroorzaakt is. De opname van de bouwkundige staat kan in ieder geval helpen om het moment van optreden van de schade te plaatsen in de periode van de gaswinning. Tevens kan de opname bouwkundige staat helpen om de oorzaak van de schade te verklaren, waarbij de gaswinning één van de mogelijke opties is. Om deze reden zal de minister de eerste zin in het voorschrift artikel 2 van het instemmingsbesluit wijzigen in: 'Teneinde eventuele toekomstige schade aan bouwwerken door de gaswinning uit het Eesveen gasveld beter te kunnen aantonen, zorgt Vermilion Energy...'</p>
4ag	66	Zienswijze	<p>Indiener geeft de voorkeur aan de term 'bouwkundige vooropname' in plaats van 'nulmeting aan bouwwerken', omdat in de praktijk nogal eens verwarring ontstaat met de wettelijk voorgeschreven nulmeting voor bodemdaling.</p> <p>Indiener is van oordeel dat het voorschrijven van het doen van een bouwkundige vooropname de ongerustheid en het wantrouwen van de omgeving niet oplost als niet tegelijkertijd de schadeafhandeling goed is geregeld, d.w.z. dat een onafhankelijk en deskundig orgaan schadeclaims van burgers - zonder dat Vermilion daarin een rol speelt - afhandelt. Zonder een deskundige en onafhankelijke afhandeling 'aan de achterkant', heeft een nulmeting 'aan de voorkant' niet veel zin. Zo'n landelijk, onafhankelijk en deskundig schadeafhandelingsorgaan zou ook moeten instemmen met het plan van aanpak dat Vermilion opstelt voor de bouwkundige vooropname. Dat zou in het voorschrift in het instemmingsbesluit moeten worden opgenomen.</p> <p>Indiener is van oordeel dat de rol van gemeenten in de bouwkundige vooropname beperkt moet zijn tot een faciliterende rol, d.w.z. dat de gemeente de benodigde data (WOZ-gegevens) aan Vermilion aanlevert, en dat de gemeente Vermilion adviseert over de selectie van de op te nemen gebouwen (bijv. monumentale gebouwen aangeven) alvorens Vermilion het plan van aanpak opstelt. De gemeente kan en moet geen rol krijgen in de beoordeling van het plan van aanpak; dat moet naar het oordeel van Vermilion zijn voorbehouden aan het eerder genoemde landelijke,</p>

		<p>onafhankelijke en deskundige schadeafhandelingsorgaan.</p> <p>In de praktijk blijkt het uitvoeren van een bouwkundige vooropname vooralsnog – nu nog geen sprake is van veel ervaring daarmee - meer tijd te vergen dan de in het voorschrift opgenomen 6 maanden, mede omdat Vermilion afhankelijk is van derde partijen (medewerking gemeente en omwonenden).</p> <p>Om het vertrouwen van burgers te vergroten, stelt indiener voor in het voorschrift op te nemen dat de selectie van op te nemen bouwwerken en de bouwkundige vooropname moet worden uitgevoerd door een onafhankelijk, deskundig bureau. Tevens kan worden aangegeven dat de selectie van op te nemen bouwwerken op objectieve wijze moet gebeuren, waarbij geselecteerd wordt uit categorieën bouwwerken, welke categorieën zijn gebaseerd op een inschatting van de gevoeligheid voor bodembeweging, zodat sprake is van een representatieve selectie.</p> <p>Het vooropnamegebied dient in het instemmingsbesluit duidelijk te worden omschreven. Vermilion stelt voor uit te gaan van de 0 cm bodemdalingscontour als de kans op bevingen op grond van de SRA verwaarloosbaar is, of 5 km rondom de randen van het gasvoorkomen als de kans op bevingen op grond van de SRA niet verwaarloosbaar is.</p>
	<p>Antwoord</p>	<p>Inderdaad is de term 'nulmeting' op zichzelf verwarrend. Voor een opname van de bouwkundige staat wordt daarentegen in de praktijk vaak de term 'nulmeting' gebruikt. Ook de term 'vooropname' is niet duidelijk, aangezien het in veel gevallen om reeds bestaande gaswinning gaat. De minister zal voortaan de term 'bouwkundige opname' of 'opname bouwkundige staat' gebruiken.</p> <p>Zoals de minister heeft aangegeven in zijn brief van 6 juli 2017 (Tweede Kamer, 2016-2017, 33 529, nr. 377) wil de minister samen met de Tcbb bekijken hoe vorm gegeven kan worden aan een verbeterd protocol voor de afhandeling van schade veroorzaakt door mijnbouw in Nederland dat als richtlijn kan dienen. Het is daarentegen nog te vroeg om dit voor het instemmingsbesluit Eesveen gereed te hebben. De minister wijst erop dat per 1 januari 2017 het Landelijk Loket Mijnbouwschade operationeel is. Mocht een burger of bedrijf vermoeden dat schade aan een bouwwerk of anderszins door mijnbouwactiviteiten aan de orde is en niet precies weten hoe of bij welke mijnbouwonderneming dit aanhangig gemaakt kan worden, dan kan dit vanaf 1 januari 2017 worden gemeld bij het Landelijk Loket Mijnbouwschade. Dit loket begeleidt de melder en kan ervoor zorgdragen dat een instantie (zoals bijvoorbeeld de Technische commissie bodembeweging) een uitspraak doet over de oorzaak van de schade. Bij de gaswinning Eesveen</p>

		<p>zal het Landelijk Loket Mijnbouwschade de melder doorverwijzen naar Vermilion en de schadeprocedure van Vermilion. Het Landelijk Loket Mijnbouwschade volgt vervolgens de voortgang van de schadeclaim. Bij een verschil van mening tussen schademelder en mijnbouwer kan de Technische commissie bodembeweging of de rechter ingeschakeld worden. De Technische commissie bodembeweging is een onafhankelijke commissie die de verbanden tussen opsporing, winning en bodembeweging beoordeelt.</p> <p>De gemeenten waar het gasveld zich binnen bevindt zijn de partijen die het beste overzicht hebben over de verschillende bouwwerken binnen de gemeenten. Om die reden heeft de minister in het voorschrift opgenomen dat het plan van aanpak voor de opname van de bouwkundige staat na overleg met de gemeenten dient te worden vastgesteld. De gemeenten zullen hierin inderdaad een informerende rol hebben en geen rol als beoordelaar.</p> <p>De minister begrijpt dat er nog geen uitgebreide ervaring is met het toepassen van de opname bouwkundige staat en dat zeker voor het maken van een plan van aanpak voor de eerste opnames meer tijd nodig is, voornamelijk in het afstemmen van het plan van aanpak met derde partijen. De minister is van mening dat het plan van aanpak zorgvuldig dient te worden opgesteld, wat tijd kost, en dat de daadwerkelijke uitvoering van de opname in een kortere tijd bewerkstelligd kan worden. De minister zal daarom het tijdpad van het voorschrift specifiek voor het instemmingsbesluit Eesveen aanpassen. Het plan van aanpak voor de opname bouwkundige staat dient overlegd te worden aan de minister binnen 6 maanden nadat het instemmingsbesluit in werking is getreden en de opname van de bouwkundige staat dient uitgevoerd te zijn binnen 12 maanden nadat het instemmingsbesluit in werking is getreden.</p> <p>De minister gaat er inderdaad vanuit dat de opname bouwkundige staat wordt uitgevoerd door een deskundig bureau, en zal dit duidelijk specificeren in artikel 2 in het instemmingsbesluit. In de toelichting is al gespecificeerd dat voor de representatieve selectie onder andere de leeftijd, de bouwkundige constructie van een bouwwerk evenals de status van gemeentelijk of Rijksmonument een rol kan spelen. Voor de gemeente is hierin inderdaad een adviserende taak weggelegd. De minister heeft geen reden om de term selectie verder onder te verdelen in categorieën van bouwwerken, aangezien dit het voorschrift te specifiek maakt. De premisse bij de representativiteit is gelegen in het feit dat na een bodemtrilling, het effect van die trilling op de bouwwerken waar een opname bouwkundige staat heeft plaatsgevonden, in algemene zin ook bruikbaar is voor de beoordeling van schade aan (of effecten op) bouwwerken in het invloedsgebied waar de opname bouwkundige staat niet voor heeft plaatsgevonden. Het begrip representatieve opname bouwkundige staat is daarvoor voldoende duidelijk en behoeft niet nader</p>
--	--	--

			<p>in het besluit te worden geconcretiseerd. De minister laat het aan de uitvoerder en het deskundige bureau, met het advies van de gemeente, over om een representatieve selectie te maken. Hoe deze selectie gemaakt wordt zal beschreven staan in het plan van aanpak dat aan de minister wordt overlegd.</p> <p>Het opnamegebied is in het voorschrift bewust omschreven als het gebied waar bodembeweging zich voor kan doen als gevolg van de gaswinning. Het is niet mogelijk om de algemene duiding van de invloedssfeer van de bodembeweging op basis van de SRA te specificeren in een voorschrift, aangezien de bovengrondse en ondergrondse factoren verschillend zijn voor elk gasveld. De minister laat het aan de uitvoerder en het deskundige bureau, met het advies van de gemeente, over om het gebied te beschrijven in het plan van aanpak.</p> <p>Vanwege de zorgen van omwonenden over schade aan hun woning en de afhandeling daarvan, is vanaf najaar 2016 in diverse instemmingsbesluiten met winningsplannen de verplichting van een representatieve nulmeting aan gebouwen opgenomen. Dit is ook gebeurd in gevallen waar de statistische kans op bodemtrillingen door TNO is ingeschat als verwaarloosbaar. Het dilemma hierbij is dat het opleggen van deze verplichting bij sommige mensen juist ook kan leiden tot zorgen ('er moet wel iets aan de hand zijn, want anders zou de verplichting niet zijn opgelegd').</p> <p>Om die reden heeft de minister op 11 januari 2018 de Tcbb gevraagd te adviseren over onder andere de bruikbaarheid van een goed uitgevoerde representatieve opname aan gebouwen bij de latere beoordeling van mogelijke mijnbouwschade, en de eventuele bereidheid van de Tcbb om een rol te spelen bij de beoordeling van een door de mijnbouwonderneming opgesteld plan van aanpak voor de uitvoering van een representatieve nulmeting aan gebouwen. Op basis van dit Tcbb-advies, dat in deze zomer wordt verwacht, zal worden bezien of, en zo ja, hoe de uitvoeringspraktijk van de representatieve opname aan gebouwen verder verbeterd kan worden.</p>
4ah	56,68,70,94	Zienswijze	<p>Indiener vreest dat in voormeld instemmingsbesluit onvoldoende met de reeds gerealiseerde bebouwing en nog te realiseren bebouwing rekening is gehouden. Uit het ontwerp instemmingsbesluit, noch de bijlagen, blijkt dat deze bebouwingmogelijkheden in de besluitvorming betrokken zijn althans dat daar in het kader van onderhavige besluitvorming enige aandacht aan gegeven is, laat staan concreet onderzoek naar verricht is. Indiener verzoekt dan ook uitdrukkelijk eerst hierover verder concreet inzicht te verkrijgen, vervolgens dit inzicht met betrokkenen te delen en om vervolgens inzichtelijk te maken dan wel aan te geven welke gevolgen door de aardgaswinning voor haar bedrijfspand en installaties verwacht worden dan wel te verwachten zijn.</p>

		Antwoord	De minister stelt vast dat uit de uitgebrachte adviezen volgt dat de kans op schade door bodembeweging beperkt is en dat daarom geen maatregelen nodig zijn om schade te voorkomen. Voor de berekening van de seismische risicoanalyse (SRA) wordt voor de aanwezigheid van industriële inrichtingen, speciale gebouwen en vitale infrastructuur en dijken gebruik gemaakt van de risicokaart (http://www.risicokaart.nl), welke een up-to-date en betrouwbaar beeld geeft van de bovengrondse factoren. Vermilion heeft de SRA opgesteld volgens de daarvoor geldende SRA-leidraad. De SRA-leidraad houdt, mede vanwege het feit dat beelden van toekomstige ontwikkelingen vaak nog aan verandering onderhevig kunnen zijn, geen rekening met toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen, zoals nog te realiseren bebouwing. Uit de SRA van het gasveld blijkt dat de kans op schade beperkt is. Dit wordt mede veroorzaakt doordat de Mmax 2,5 op de Schaal van Richter is. Ook als nieuwe ontwikkelingen bekend zouden zijn, veranderd deze conclusie niet.
4ai	50	Zienswijze	Het is voor indiener onvoldoende onderbouwd dat de gaswinningsactiviteiten (bv trilling) geen schade aanbrengen (op lange termijn) aan de gezondheid.
		Antwoord	De minister stelt vast dat uit de uitgebrachte adviezen volgt dat de kans op schade door bodembeweging beperkt is en dat daarom geen maatregelen nodig zijn om schade te voorkomen. Omdat de kans op schade door bodembeweging beperkt is en het gasveld Eesveen is ingedeeld in risicocategorie I volgens de seismische risicoanalyse, is de minister van mening dat het belang van de veiligheid voor omwonenden, en daarmee ook de gezondheid van omwonenden, niet in het geding is.
4aj	100	Zienswijze	Indieners begrijpen dat er al onduidelijkheid is over de invulling van de voorwaarden die aan het instemmingsbesluit zijn verbonden. Indieners maken zich hier zorgen over. Een extern bureau zonder specifieke gebiedskennis wijst een aantal panden aan. Het pand van indieners is aangewezen als een rijksmonument. Het lijkt indieners niet meer dan logisch dat het pand in aanmerking komt voor een bouwkundig onderzoek.
		Antwoord	Zoals gesteld in artikel 2, is niet voorgeschreven hoeveel en welke bouwwerken precies bij de opname moeten worden betrokken. Een representatieve selectie houdt in dat een zorgvuldig gekozen selectie van voor bodembeweging gevoelige gebouwen wordt gemaakt. Bij de selectie kan onder andere de leeftijd, de bouwkundige constructie van een bouwwerk evenals de status van gemeentelijk of Rijksmonument een rol spelen. De premisse bij de representativiteit is gelegen in het feit dat na een bodemtrilling, het effect van die trilling op de bouwwerken waar

			<p>een opname bouwkundige staat heeft plaatsgevonden, in algemene zin ook bruikbaar is voor de beoordeling van schade aan (of effecten op) bouwwerken in het invloedsgebied waar de opname bouwkundige staat niet voor heeft plaatsgevonden.</p> <p>De minister kan daarom niet bij voorbaat toezeggingen doen met betrekking tot de opname van de bouwkundige staat van specifieke bouwwerken. Wel is artikel 2 in het instemmingsbesluit van de opname van de bouwkundige staat aangepast zodat de opname door een deskundige partij dient te worden uitgevoerd. Ook is in de toelichting omschreven dat er een overleg met de gemeente(n) dient plaats te vinden zodat Vermilion en de gemeente(n) inzicht verkrijgen in de aanwezigheid van bouwwerken die gevoelig zijn voor bodembeweging als gevolg van gaswinning in relatie tot de conclusies en bevindingen van de seismische risicoanalyse.</p> <p>Aan een opname bouwkundige staat zijn richtlijnen verbonden. Wanneer een woning niet is ingedeeld in de representatieve selectie, dan kan de bewoner ook zelf een opname bouwkundige staat laten uitvoeren. De gemaakte kosten kunnen dan niet verhaald worden bij de operator.</p>
4ak	49	Zienswijze	<p>Indieners zijn van mening dat het winningsplan niet geactualiseerd mag worden voordat absoluut duidelijk is dat er geen verdere materiële en/of immateriële schade als gevolg van bodembeweging en/of bodemdaling door de gaswinning in Eesveen zal ontstaan. Er wordt in het winningsplan voorbijgegaan aan het risico op mijnbouwschade. U bent gehouden daar acht op te slaan en de belangen en de veiligheid van de inwoners van Eesveen mee te laten wegen op grond van de Algemene Wet Bestuursrecht én artikel 1.1 lid 2 Wabo jo. art. 1.1 van de wet milieubeheer.</p>
		Antwoord	<p>Met het per 1 januari 2017 in werking treden van de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) is onder meer het toetsingskader van en de procedure om te komen tot een winningsplan gewijzigd. De wijziging van de Mbw is allereerst het resultaat van de implementatie van de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (hierna: OVV) in zijn rapport over de aardbevingsrisico's in Groningen (Kamerstukken II 2014/15, 33 529, nr. 123) van 18 februari 2015. In de kabinetsreactie van 2 april 2015 (Kamerstukken II 2014/2015, 33 529, nr. 143) is aangegeven dat het kabinet alle aanbevelingen uit dit OVV-rapport zal overnemen.</p> <p>Een van de belangrijkste aanbevelingen uit het OVV-rapport richt zich op de veiligheid van burgers en infrastructurele werken. Deze aanbeveling heeft geleid tot een wijziging van de Mbw. Door deze wijziging is het belang van veiligheid en risico's voor omwonenden en het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken een grond om instemming geheel of gedeeltelijk te weigeren. Met het oog hierop dient in een winningsplan expliciet aandacht besteed te worden aan het belang van veiligheid en risico's voor omwonenden, gebouwen en</p>

			<p>infrastructuur. Dit gebeurt volgens een samen met Staatstoezicht op de Mijnen (hierna: SodM) opgestelde methodiek: de seismische risicoanalyse (SRA). Dit betekent dat de beoordeling van de gevolgen van aardbevingen niet langer wordt beperkt tot de "seismic hazard" (seismische dreiging), maar is uitgebreid naar het daadwerkelijke seismische risico (effecten voor omwonenden). In het instemmingsbesluit is dan ook aandacht besteed aan schade ten gevolge van bodembeweging. Het belang van omwonenden en het voorkomen van schade heeft dan ook een belangrijke rol gespeeld bij de afweging.</p> <p>Een zekere mate van bodemdaling en een bepaalde kans op een lichte geïnduceerde aardbeving is echter inherent aan gaswinning. Naast het zo nodig beperken van snelheid of omvang van de gasproductie, wordt ingezet op het beperken van de eventuele gevolgen van de gaswinning voor de omgeving. Het risico op mijnbouwschade wordt in het winningsplan behandeld in de hoofdstukken 6 en 7 van het winningsplan en is een belangrijk onderdeel van de SRA. Tevens vormt mijnbouwschade een apart toetsingskader in het instemmingsbesluit, waardoor de minister zich niet kan vinden in uw stelling dat er voorbij gegaan wordt aan het risico op mijnbouwschade.</p> <p>Een ander belangrijk punt uit het OVV-rapport betreft het betrekken van de andere overheden bij de besluitvorming over mijnbouwactiviteiten en het hebben van meer aandacht voor het burgerperspectief. Ook deze aanbeveling heeft geleid tot een wijziging van de Mbw op verschillende onderdelen.</p> <p>Bij een winningsplan is in principe afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing verklaard, waardoor de mogelijkheid van het indienen van zienswijzen is ontstaan. Indiener verwijst ook naar artikel 1.1 lid 2 Wabo jo. art. 1.1 van de wet milieubeheer. Genoemde aspecten zijn omgevingsaspecten, die zonedig betrokken zijn bij de omgevingsvergunningen. De vigerende omgevingsvergunningen voor ESV-01 met het kenmerk DGETM-EM/14209469, is reeds verleend op 29 december 2014 en voor ESV-02, is reeds verleend op 21 februari 2017 met het kenmerk DGETM-EO/17009586, en zijn dus niet van toepassing op dit winningsplan.</p> <p>Er is dus, anders dan indiener stelt, acht geslagen op de risico's van mijnbouw en schade en het belang van veiligheid van omwonenden.</p>
4al	49	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat de integriteit van de putten niet is gewaarborgd. Indiener stelt dat bij de initiële reservoirdruk gas kan weglekken langs de LCCS (last cemented casing shoe) naar het maaiveld. Er zijn in het winningsplan geen LOT's (leak of tests) of MIT's (mechanical integrity tests) genoemd om de integriteit t.a.v. gaslekkage te waarborgen. De afdichting van het cement is de enige barrière voor voornoemde gaslekkage. Als deze barrière faalt is er geen plan van Vermilion</p>

			<p>om de schade effecten te voorkomen. De gaslekkage heeft een negatief effect op de hydrologisch stabiliteit van de bodem onder mijn woning, waardoor zetting schade is opgetreden. De schade heeft een permanent karakter, omdat door hydrologische werking de lekkage zijn weg naar het maaiveld voortzet door de hydrostatische druk op het gaslek volume. Indiener stelt voor om de bestaande putten veilig af te werken, waardoor eventuele lekkage in een eerder stadium gezien wordt en passende maatregelen kunnen worden genomen om gaslekkage tegen te gaan. Nu is het nog gebouwschade, maar het vrijkomen van gas aan het maaiveld kan ook andere schade tot gevolg hebben en dat bezorgt ons veel angst.</p> <p>Het is volgens indiener belangrijk om boringen en het boringproces ook integraal mee te nemen in de winningsplannen, omdat afdichtingen van putten dan meer in beeld worden gebracht. Nu word je alleen maar geconfronteerd met een winningsplan wat uitgaat van veilige putten.</p>
		<p>Antwoord</p>	<p>Putintegriteit, waaronder afdichtingen van putten, is geen onderdeel van het winningsplan, zoals beschreven is in artikel 35 van de Mijnbouwwet. Het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) houdt toezicht op de veiligheid van de boringen.</p> <p>De onderliggende informatie wat betreft de put integriteit in bovenstaande zienswijze is niet correct. Een "crossflow" waarbij gas of vloeistof van een hoge druk formatie stroomt naar een lage druk formatie is ook in de wet niet toegestaan. In het ontwerp van de put is dit risico aspect geborgd, door lage drukzones achter een of meerdere gecementeerde verbuizingen te plaatsen. Daarnaast hebben putten twee barrière enveloppen die er voor moeten zorgen dat geen vloeistof of gas aflekt in andere lagen. De integriteit hiervan wordt dagelijks gemonitord en de drukken geregistreerd.</p> <p>In het winningsplan dient in navolging van artikel 24 lid 1, van het Mijnbouwbesluit informatie over de boorgaten ingediend te worden. Specifieke informatie van het boorproces, zoals de gestelde <i>leak of tests</i> (LOT) en <i>mechanical integrity tests</i> (MIT) heeft geen invloed op de toekomstige hoeveelheden gaswinning en zijn daarom geen onderdeel van het winningsplan. De LOT en MIT testen worden tijdens elke boring in de ondergrond uitgevoerd om de veiligheid van de boring te waarborgen en worden gedeeld met de toezichthouder SodM. Ten aanzien van alle boringen moet tijdens de aanleg dagelijks een rapport worden toegezonden waarbij alle belangrijke indicatoren, waaronder druktesten van de verbuizing en druktesten op de ondergronds lagen (LOT), moeten worden gemeld. Als deze niet voldoen aan waardes in het boorprogramma mag er met de volgende fase van de boring niet worden aangevangen voordat deze zijn opgelost.</p> <p>Bij SodM zijn geen problemen met de integriteit van de putten ESV-01 en ESV-02 bekend. Er is</p>

			<p>niet bekend dat deze putten zijn gecompromiteerd. Dit kan gestaafd worden door recente inspecties en data van een recent volbrachte project inspectie "Put Integriteit Onshore Putten".</p> <p>De minister concludeert dat de veiligheid van de boringen in Eesveen niet in het geding is en dat daarom de zienswijze niet wordt overgenomen.</p>
		Conclusie	<p>De zienswijzen over schade door bodembeweging geven aanleiding voor de volgende aanpassingen van het instemmingsbesluit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De passage over schadevergoeding door gaswinning en het Waarborgfonds wordt ter verduidelijking opgenomen in instemmingsbesluit. - Het artikel en de toelichting in het instemmingsbesluit met betrekking tot de opname van de bouwkundige staat is aangepast, zodat de passages duidelijker omschreven zijn en uitgevoerd dient te worden door een deskundige partij. - De term 'nulmeting bouwkundige staat' wordt vervangen door 'opname bouwkundige staat'. - De opname dient binnen 12 maanden nadat het instemmingsbesluit in werking is getreden uitgevoerd te zijn.

5			<i>Natuur en milieu</i>
5a	5,9,14,18,19,29,30,34,35,36,37,38,40,43,45,46,48,50,52,53,54,55,56,59,60,64,68,69,70,78,79,80,81,82,83,84,85,86,92,94,95,96,99,101	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat de gevolgen voor het waterwingebied Havelte en effecten van lozing afvalwater in het voorkomen Nijensleek onvoldoende in beeld zijn gebracht. Kans op vervuiling drinkwater en gevolgen voor voorraden grondwater is onvoldoende aangetoond omdat geen rekening is gehouden met onderling verbonden gebieden en breuk risico's van het aardoppervlak bij seismologische activiteit (zie ook problematiek afvalwater Twente/Slochteren). Tevens is onvoldoende duidelijk wat de toxicologische samenstelling is van dit afvalwater. Er wordt gesteld dat dit 'condenswater' (=zoetwater) is en water uit het winningsveld bij de 'eindfase' van de winning (=zoutwater). Het is onvoldoende duidelijk wat het effect is op de 'harde bovenlaag' in casu het Anhydriet. Er wordt in het winningsplan gesteld dat de laag Anhydriet een afsluitende laag is. Dit is echter onvoldoende bewezen waardoor de risico inschatting niet te maken valt.</p>
		Antwoord	<p>Deze zienswijze heeft betrekking op de injectielocatie Nijensleek. Voor meer informatie over de vergunningverlening van de waterinjectie bij Nijensleek wordt u verwezen naar de verleende vergunningen in 2010 door het ministerie van Economische Zaken (kenmerk: ET/EM/ 10012816), Gedeputeerde Staten van Drenthe (9 februari 2010, kenmerk: DO/2010002316) en de</p>

			<p>omgevingsvergunning Nijensleek van 23 juli 2015, met kenmerk DGETM/15102502. Gevolgen voor het waterwingebied Havelte en risico's als gevolg van de waterinjectie zijn in het kader van dit besluit beoordeeld.</p> <p>Voor een uitgebreider antwoord worden indieners verwezen naar het antwoord op zienswijze 1e.</p>
5b	5,9,14,18,19,29,30,34,35,36,37,38,43,45,46,48,50,52,53,56,59,60,64,68,70,78,79,80,81,82,83,84,85,86,92,94,95,96,99,101	Zienswijze	<p>Provinciale ontwerp-ontheffingen stiltegebied en duisternis ontbreken.</p>
		Antwoord	<p>Genoemde aspecten zijn omgevingsaspecten die zonodig betrokken zijn bij de omgevingsvergunningen. De vigerende omgevingsvergunningen voor ESV-01 met het kenmerk DGETM-EM/14209469, is reeds verleend op 29 december 2014 en voor ESV-02, is reeds verleend op 21 februari 2017 met het kenmerk DGETM-EO/17009586. Deze aspecten maken geen deel uit van het toetsingskader voor het instemmingsbesluit, waarbij de bodembeweging en de effecten ervan worden beoordeeld.</p>
5c	21	Zienswijze	<p>Bij de winningslocaties is sprake van licht- en geluidsoverlast, met name bij de velden Eesveen en Vinkega dat grenst aan het natuurgebied de Eese, die schade kan veroorzaken aan de natuur. Indiener is van mening dat de bodemdaling en de bevingen gevolgen hebben voor de waterstand van de Aa en Linde en dat hier nader onderzoek naar moet worden gedaan door het Waterschap. Indiener is bezorgd over de weidevogels en zoogdieren en hoe deze gaan reageren op geluid, extra licht en koolstofgassen.</p>
		Antwoord	<p>Bovengrondse effecten van de winning zoals geluid en licht zijn zonodig betrokken in het kader van de omgevingsvergunning. Genoemde aspecten zijn omgevingsaspecten die zonodig betrokken zijn bij de omgevingsvergunningen. De vigerende omgevingsvergunningen voor ESV-01 met het kenmerk DGETM-EM/14209469, is reeds verleend op 29 december 2014 en voor ESV-02, is reeds verleend op 21 februari 2017 met het kenmerk DGETM-EO/17009586.</p> <p>Gezien de geringe te verwachten bodemdaling als gevolg van de gaswinning van minder dan 2 centimeter in het diepste deel van de bodemdalingsskom, welke tevens aanzienlijk kleiner is dan de kritische grens van 5 centimeter die het waterschap hanteert, worden er geen effecten op de waterhuishouding als gevolg van de bodemdaling door gaswinning verwacht. In algemene zin is</p>

			de minister van mening dat er geen nadelige effecten op natuur en milieu door de gaswinning worden verwacht. Alleen bij uitzonderlijk zware trillingen kunnen bodemtrillingen gevolgen hebben voor natuur en milieu. Dat is bij gaswinning uit het gasveld Eesveen niet aan de orde. Als indiener van mening is dat het waterschap nader onderzoek moet doen, dan zal indiener dit bij het waterschap aan moeten geven.
5d	34,35,48,59,64,79,86	Zienswijze	Indiener stelt dat het bekend is dat de installaties en machines van Vermilion geluid produceren in de lagere frequenties. Er mist in het winningsplan een plan van aanpak van Vermilion en SodM om dat hier te monitoren en wanneer nodig maatregelen te treffen.
		Antwoord	Bovengrondse effecten van de winning, zoals akoestische gevolgen van de installatie, zijn zonedig betrokken in het kader van de omgevingsvergunning. Genoemde aspecten zijn omgevingsaspecten die zonedig betrokken zijn bij de omgevingsvergunning. De vigerende omgevingsvergunningen voor ESV-01 met het kenmerk DGETM-EM/14209469, is reeds verleend op 29 december 2014 en voor ESV-02, is reeds verleend op 21 februari 2017 met het kenmerk DGETM-EO/17009586. Dit aspect maakt geen deel uit van het toetsingskader voor het instemmingsbesluit, waarbij de bodembeweging en effecten ervan worden beoordeeld.
5e	98	Zienswijze	In de omgeving van de winning komen beschermde soorten voor die gestoord worden door licht en geluid. Uit de rapportages komt niet duidelijk naar voren wat de effecten zijn op beschermde soorten en er is eveneens geen nulmeting gedaan. Indiener wil dat er een uitgebreide natuurtoets wordt gedaan met nulmetingen.
		Antwoord	Bovengrondse effecten van de winning, zoals de effecten van geluid, zijn zonedig betrokken in het kader van de omgevingsvergunning. Genoemde aspecten zijn omgevingsaspecten die zonedig betrokken zijn bij de omgevingsvergunning. De vigerende omgevingsvergunningen voor ESV-01 met het kenmerk DGETM-EM/14209469, is reeds verleend op 29 december 2014 en voor ESV-02, is reeds verleend op 21 februari 2017 met het kenmerk DGETM-EO/17009586. Dit aspect maakt geen deel uit van het toetsingskader voor het instemmingsbesluit, waarbij de bodembeweging en effecten ervan worden beoordeeld.
5f	10,67	Zienswijze	Indieners zijn van oordeel dat met de gaswinning in Eesveen, doch ook in Vinkega, Diever, de belangen van de natuurgebieden onvoldoende zijn gewogen ten opzichte van de alsmaar voortschrijdende gas winningsputten. Het belang van de winning is uitsluitend "Economisch". In principe worden alle andere belangen, daaraan ondergeschikt gemaakt.

			Voor gas zijn reeds voldoende alternatieven en met meer inspanning daarin is aantasting van grote natuurgebieden als "Eese" en "Drents FrieseWold" te vermijden.
		Antwoord	<p>In de Mijnbouwwet die op 1 januari 2017 in werking is getreden zijn de gevolgen voor natuur en milieu als criteria opgenomen in artikel 36, eerste lid, naast de reeds bestaande toetsingsgronden van planmatig beheer, bodemdaling, bodemtrilling en schade door bodembeweging (waaronder ook veiligheid). De toetsingsgronden voor wat betreft het belang dat eraan wordt gehecht, nevensgeschikt. Voor wat betreft de toets aan natuur en milieu is het tevens van belang te weten dat bij de toetsing van het winningsplan de effecten van de bodembeweging op natuur en milieu worden getoetst. De 'bovengrondse' natuur en milieueffecten zoals licht, geluid, verstoring, worden getoetst in de omgevingsvergunning.</p> <p>Gezien er als gevolg van de gaswinning Eesveen een maximale bodemdaling van 1 centimeter wordt verwacht, welke geleidelijk verloopt waardoor er geen plotselinge veranderingen aan het oppervlak plaatsvinden, stelt de minister vast dat er geen schadelijke effecten op grote natuurgebieden als Eese en Drents FrieseWold wordt verwacht. Alleen bij uitzonderlijk zware trillingen kunnen bodemtrillingen gevolgen kunnen hebben voor natuur en milieu. Dat is bij gaswinning uit het gasveld Eesveen niet aan de orde.</p> <p>Op vergelijkbare wijze zijn de belangen voor natuur en milieu ook gewogen in de instemmingsbesluiten Diever en Vinkega.</p>
5g	67	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat niemand de waterloopveranderingen als gevolg van de winningen precies kan voorspellen. Veranderingen van het waterpeil staan onomstotelijk vast.</p> <p>Nu reeds is sinds enige jaren daling van het waterpeil waarneembaar. Funest voor de natuurgebieden in de omgeving. De schade wordt alleen maar groter.</p>
		Antwoord	<p>Door bodemdaling wordt de hoogte van het waterpeil in absolute zin niet beïnvloed, maar bodemdaling kan wel gevolgen hebben voor het waterpeil in relatieve zin, dat wil zeggen dat het water hoger kan komen te staan ten opzichte van het maaiveld. Dit kan leiden tot vernatting en daarmee tot nadelige (en voordelige) gevolgen voor natuur en milieu. Het waterschap kan deze gevolgen tegengaan door het waterpeil aan te passen.</p> <p>Het antwoord op zienswijze 2c laat zien dat de verwachte bodemdaling door de gaswinning Eesveen aanzienlijk kleiner is dan de autonome (natuurlijke) bodemdaling. Gezien de geringe te verwachten bodemdaling als gevolg van de gaswinning van minder dan 2 centimeter in het diepste deel van de bodemdalingsskom, welke tevens aanzienlijk kleiner is dan de kritische grens van 5 centimeter die het waterschap hanteert, worden er geen effecten op de waterhuishouding</p>

			als gevolg van de bodemdaling door gaswinning verwacht en als gevolg daarvan ook geen nadelige effecten op natuur en milieu.
5h	55,100	Zienswijze	Er wordt ook gesproken over water injecteren in de bodem. Onduidelijk is welke gevolgen dit heeft voor de bodemgesteldheid en/ of kwaliteit. Wilt u dit nader (laten) onderzoeken?
		Antwoord	Deze zienswijze heeft betrekking op de injectielocatie Nijensleek. Voor meer informatie over de vergunningverlening van de waterinjectie bij Nijensleek wordt u verwezen naar de verleende vergunningen in 2010 door het ministerie van Economische Zaken (kenmerk: ET/EM/ 10012816), Gedeputeerde Staten van Drenthe (9 februari 2010, kenmerk: DO/2010002316) en de omgevingsvergunning Nijensleek van 23 juli 2015, met kenmerk DGETM/15102502. Gevolgen voor het waterwingebied Havelte en risico's als gevolg van de waterinjectie zijn in het kader van dit besluit beoordeeld en vallen buiten de reikwijdte van dit instemmingsbesluit. Voor een uitgebreider antwoord worden indieners verwezen naar het antwoord op zienswijze 1e.
5i	26	Zienswijze	Gaat men ook affakkelen? Geeft dit luchtvervuiling, lichtvervuiling en milieuvervuiling? Is landgoed De Eese, Staatsbosbeheer, landschap Overijssel, landschap Drenthe en nationaal park Weerribben en Wieden op de hoogte gebracht dat men eventueel gaat affakkelen? Wat is het standpunt van de Eese, Staatsbosbeheer, landschap Overijssel, landschap Drenthe en nationaal park Weerribben en Wieden, gemeentes en provincies over eventuele impact op milieu en leefomgeving als gevolg van affakkelen?
		Antwoord	In het winningsplan staat benoemd dat de hoeveelheid afgefakkeld en afgeblazen aardgas marginaal is en zich beperkt tot hoeveelheden die verloren gaan bij het druk-vrij maken van het systeem in verband met geplande onderhouds- en inspectiewerkzaamheden. Het affakkelen zelf is echter getoetst en geregeld in de omgevingsvergunning voor de locatie. Het affakkelen zelf maakt geen onderdeel uit van dit instemmingsbesluit. De betrokken decentrale overheden, waaronder de provincies Overijssel en Drenthe, de gemeenten Westerveld en Steenwijkerland en het Waterschap Drents Overijsselse Delta, hebben advies uitgebracht op het winningsplan en zijn hiervan op de hoogte. De betrokken adviseurs gaan in hun adviezen niet in op het affakkelen van gas. Dit is overigens ook niet nodig, omdat affakkelen niet beoordeeld wordt in het winningsplan. De adviezen van de decentrale overheden kunt u vinden op http://nlog.nl/ter-inzage-legging-eesveen .

5j	9,26	Zienswijze	<p>Indieners vragen zich af of het Waterschap op de hoogte is gebracht. Heeft de verwachte bodemdaling gevolgen voor de waterhuishouding in het algemeen en in het Eeserwold in het bijzonder? De rol van het Waterschap is onduidelijk.</p> <p>Komt er afvalwater vrij bij de gaswinning?</p> <p>Hoe wordt het afvalwater afgevoerd en heeft dit consequenties voor het milieu?</p> <p>Wat is het standpunt van de gemeente en de provincie en betrokken natuurbeschermingsorganisaties ten aanzien van de manier waarop er met het afvalwater wordt om gegaan?</p>
		Antwoord	<p>Het waterschap Drents Overijsselse Delta is op de hoogte van de plannen van Vermilion en heeft op het winningsplan Eesveen advies uitgebracht aan de minister. Het waterschap constateert in haar advies dat ze geen significante gevolgen voor het watersysteem en de oppervlaktewaterkwaliteit verwachten.</p> <p>Water dat met het gas wordt meegeproduceerd uit de ondergrond zal in Nijensleek weer worden geïnjecteerd in de ondergrond. De samenstelling van het injectiewater in Nijensleek bestaat voor het grootste deel uit het gebruikelijke (formatie)water wat meekomt bij de winning van aardgas uit de velden en condenswater.</p> <p>Vermilion geeft in het winningsplan in subparagraaf 5.10 aan dat het geproduceerde water via pijpleiding of per truck wordt afgevoerd naar de waterinjectielocatie Nijensleek. SodM concludeert in zijn advies er geen nadelige gevolgen voor het milieu zijn.</p> <p>Voor de vraag van de indieners betreffende het standpunt van andere organisaties, wordt naar de adviezen en contactgegevens van bedoelde organisaties verwezen.</p> <p>De adviezen van het SodM, TNO, Tcbb, provincies, gemeenten, waterschap en de Mijnraad kunt u vinden op http://nlog.nl/ter-inzage-legging-eesveen.</p>
5l	49,57	Zienswijze	<p>Indieners valt op dat voor het winnen van gas uit het veld Eesveen geen MER is uitgebracht door Vermilion. Gezien het feit dat een MER pas nodig is, indien meer gas wordt geproduceerd dan ca. 500.000 Nm³/dag, is het onze zienswijze, dat een MER gekoppeld hoort te worden aan de mijnbouwactiviteit en niet aan een hoeveelheid geproduceerd gas. De vermoedelijke gaslekkage langs de buitenkant van de put(ten) kan bij elke put plaatsvinden en is alleen afhankelijk van de heersende reservoirdruk.</p>
		Antwoord	<p>Het opstellen van een milieueffectrapport voor de gaswinning Eesveen is gelet op onderdeel C.17.2 van de Bijlage bij het Besluit mer niet vereist, omdat de gewonnen gasproductie ruim onder de 500.000 Nm³ per dag blijft. Bovendien is het instemmingsbesluit niet het besluit dat in het Besluit-mer als merplichtig is aangewezen, maar de omgevingsvergunning. De maximale</p>

			<p>dagproductie wordt geregeld in de omgevingsvergunning. Nu de maximale dagproductie in de omgevingsvergunning onder de 500.000 Nm³ blijft, bestond ook in het kader van de omgevingsvergunning geen verplichting tot het opstellen van een MER. Voor het uitvoeren van een diepboring (onderdeel D.17.2 van het Besluit mer) en het oprichten van een oppervlakte installatie (onderdeel D.17.3 van het Besluit mer) is eerder een aanmeldingsnotitie beoordeeld. Op 31 mei 2017 (kenmerk DGETM-EM/17073914) en 7 maart 2014 (kenmerk DGETM-EM/14042722) is geoordeeld dat het opstellen van een milieueffectrapport niet vereist is voor deze activiteiten, nu uit de aanmeldingsnotities is gebleken dat significant nadelige effecten op het milieu als gevolg van beide activiteiten niet zullen optreden. Voor de stelling van indiener betreffende gaslekkages wordt indiener verwezen naar het antwoord op zienswijze 4a.</p>
5m	59	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat er in het winningsplan diverse malen wordt verwezen naar een MER (Milieu Effect Rapportage). Echter er ligt geen MER ter inzage. Met de exploitatie van een nieuwe gaslocatie (ESV-2) en de mogelijke gevolgen die de opsporing, winning en opslag teweeg kunnen brengen zou er een MER voor dit gebied afgegeven moeten zijn. Comform de Wet op Openbaarheid zou deze ter inzage moeten liggen.</p>
		Antwoord	<p>In het winningsplan is in algemene zin aagegeven dat omgevingsaspecten worden beoordeeld in een omgevingsvergunning of in een mer beoordeling, voor zover die nodig zijn. Bovendien is het instemmingsbesluit niet het besluit dat in het Besluit-mer als merplichtig is aangewezen, maar de omgevingsvergunning.</p> <p>De put ESV-02 is, in tegenstelling tot wat indiener stelt, vanaf de bestaande bovengrondse locatie Eesveen 1 geboord.</p> <p>Het opstellen van een milieueffectrapport voor de gaswinning Eesveen is gelet op onderdeel C.17.2 van het Besluit mer niet vereist, omdat de gewonnen gasproductie ruim onder de 500.000 Nm³ per dag blijft. De maximale dagproductie wordt geregeld in de omgevingsvergunning. Nu de maximale dagproductie in de omgevingsvergunning onder de 500.000 Nm³ blijft, bestond ook in het kader van de omgevingsvergunning geen verplichting tot het opstellen van een MER. Voor het uitvoeren van een diepboring (onderdeel D.17.2 van het Besluit mer) en het oprichten van een oppervlakte installatie (onderdeel D.17.3 van het Besluit mer) is eerder een aanmeldingsnotitie beoordeeld. Op 31 mei 2017 (kenmerk DGETM-EM / 17073914) en 7 maart 2014 (kenmerk DGETM-EM / 14042722) is geoordeeld dat het opstellen van een milieueffectrapport niet vereist is voor deze activiteiten, nu uit de aanmeldingsnotities is gebleken dat significant nadelige effecten op het milieu als gevolg van beide activiteiten niet zullen optreden. In het winningsplan wordt nergens naar een MER verwezen, vandaar dat deze ook niet ter inzage ligt.</p>

5n	59	Zienswijze	In het gebied boven het gasveld ESV-2 bevinden zich hoogveen en diverse dassenburchten. In art. 1.1 van de Wet natuurbescherming staat o.a. 'Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor bijzondere nationale natuurgebieden en voor het in wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving'. Het is indiener onvoldoende duidelijk of er rekening is gehouden met de invloed van bodembeweging, laagfrequent geluid en met het effect van emissie en broeikasgassen door gaswinning. Activiteitenbesluit en de Omgevingsvergunning zijn niet te achterhalen.
		Antwoord	Gezien de geringe te verwachten bodemdaling als gevolg van de gaswinning van minder dan 2 centimeter in het diepste deel van de bodemdaling, welke tevens aanzienlijk kleiner is dan de kritische grens van 5 centimeter die het waterschap hanteert, worden er geen effecten op de waterhuishouding als gevolg van de bodemdaling door gaswinning verwacht. De minister is dan ook van mening dat er geen nadelige effecten op natuur en milieu door het winningsplan Eesveen worden verwacht. Dit is ook van toepassing op het ten zuiden gelegen natura 2000-gebied Holtingerveld. Alleen bij uitzonderlijk zware bodemtrillingen kunnen trillingen gevolgen hebben voor natuur. Dat is bij gaswinning uit het gasveld Eesveen niet aan de orde. De aspecten met betrekking tot (laagfrequent) geluid en emissie van broeikasgassen zijn beoordeeld in de omgevingsvergunning voor ESV-01 met het kenmerk DGETM-EM/14209469, reeds verleend op 29 december 2014 en voor de vigerende omgevingsvergunning ESV-02, reeds verleend op 21 februari 2017 met het kenmerk DGETM-EO/17009586.
		Conclusie	De zienswijzen over natuur en milieu geven geen aanleiding om het instemmingsbesluit Eesveen te wijzigen.

6			<i>Overig</i>
6a	9,18,19,26	Zienswijze	Indiener wil dat de indieningstermijn voor het indienen van een zienswijze verlengd wordt. De genoemde termijn tot 14 december 2017 is te kort.
		Antwoord	Artikel 3:16 van de Awb schrijft voor dat de zienswijze periode 6 weken is. Dit betreft derhalve een wettelijke termijn, waarvan uitsluitend bij wet kan worden afgeweken. Een wettelijk voorschrift voor een langere termijn is niet aan de orde.

6b	9	Zienswijze	Indiener stelt niet geïnformeerd te zijn over aardbevingsbestendig bouwen. We zijn op het moment van aankoop van de kavel, niet geïnformeerd over de bestaande winningsplannen. Er worden op dit moment nog steeds nieuwe kavels uitgegeven.
		Antwoord	De minister stelt vast dat uit de uitgebrachte adviezen volgt dat de kans op schade door bodembeweging beperkt is en dat daarom geen maatregelen nodig zijn om schade te voorkomen. In 2017 is de nieuwe Nederlandse Praktijkrichtlijn voor aardbevingsbestendig bouwen (NPR 9998) vastgesteld. In de NPR 9998 staat hoe nieuwe en bestaande gebouwen aardbevingen kunnen weerstaan. De NPR 9998 is alleen van toepassing op Noordoost Nederland voor zover daar geïnduceerde aardbevingen als gevolg van gaswinning in het Groninger gasveld optreden. Het vigerende (bestaande) winningsplan en bijbehorend instemmingsbesluit Eesveen is openbaar en te vinden op www.nlog.nl . Dit besluit is in augustus 2014 gepubliceerd.
6c	9,15	Zienswijze	Indiener stelt dat de burgers niet of onvoldoende zijn geïnformeerd over de plannen en de mogelijke gevolgen voor de gemeenschap en de omgeving.
		Antwoord	Er is op 23 november 2017 een informatiemarkt georganiseerd waarbij specialisten van het ministerie, TNO en Vermilion aanwezig waren om eenieder te informeren over het ontwerp-instemmingsbesluit en het winningsplan. Vanwege de drukte is besloten om op 6 december 2017 een extra informatiemarkt te organiseren waarbij ook SodM aanwezig was. Daarnaast is er tijdens de ter inzage legging een telefoonnummer beschikbaar geweest voor vragen over het ontwerp-instemmingsbesluit. De mogelijke gevolgen van de winning zijn geanalyseerd en beoordeeld in het besluit. De minister constateert dat hiermee omwonenden voldoende mogelijkheden hebben gehad om zich in te laten lichten over het winningsplan Eesveen.
6d	9,90	Zienswijze	Tijdens de inloopbijeenkomst van 23 november jl. in Wilhelminaoord vond men het veel te druk en vond men het lastig om geïnformeerd te worden over het gaswinningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit voor Eesveen. Een extra plenaire bijeenkomst in een grotere ruimte zou er voor kunnen zorgen dat inwoners alsnog voldoende worden geïnformeerd. Men zou dan vervolgens ook nog in de gelegenheid moeten worden gesteld om te kunnen reageren tegen het ontwerp-instemmingsbesluit.
		Antwoord	Vanwege de drukte op 23 november 2017 is direct besloten om een extra informatiemarkt te organiseren om tegemoet te komen aan de mensen die niet te woord zijn gestaan. Deze extra

			informatiemarkt is georganiseerd op 6 december 2017, wederom in het Dorpshuis in Wilhelminaoord. Daarnaast is gedurende de ter inzage legging van het ontwerp-instemmingsbesluit een telefoonnummer beschikbaar geweest waar eenieder naar kon bellen voor vragen over het ontwerp-instemmingsbesluit en een zienswijze kon laten opnemen.
6e	9,26	Zienswijze	Een eerdere zienswijze van indiener werd als niet ontvankelijk verklaard omdat indiener niet in een straal van 1,5 km van de winlocatie woont. Hoe gaat dat met deze zienswijze? Waarom zou deze zienswijze nu wel eventueel ontvankelijk verklaard worden? Het niet ontvankelijk verklaard worden geeft indiener geen vertrouwen dat zij serieus genomen gaat worden.
		Antwoord	Iedereen kan reageren op het ontwerp-instemmingsbesluit met een zienswijze op het ontwerp-instemmingsbesluit. Bij een zienswijze op een winningsplan geldt dan ook geen ontvankelijkheidseis. De afstand tot de winlocatie speelt in de ontwerpfase van het instemmingsbesluit geen rol voor de ontvankelijkheidstoets. De eerdere zienswijze heeft betrekking op een ander besluit waarvoor andere ontvankelijkheidseisen gelden.
6f	46	Zienswijze	Indiener vraagt zich af of gaswinning nog wel rendabel is wanneer er voldoende tijd, energie en geld gestoken wordt in het bewaken van de gevolgen voor omwonenden en het milieu? Daarom raadt indiener aan om af te zien van de plannen om gas te winnen in onze omgeving. Als het niet netjes kan om financieel nog aantrekkelijk te zijn, dan liever niet.
		Antwoord	Of gaswinning van een specifiek gasveld economisch rendabel is, is aan de operator om te bepalen. De gaswinning Eesveen is één van de kleine gasvelden in Nederland. In het Energierapport 2015 en de Energieagenda van december 2016 is de 'lange termijn'-visie ten aanzien van de Nederlandse brandstofmix, inclusief de transitie naar een duurzame energievoorziening, uiteengezet. Het in productie brengen van hernieuwbare energiebronnen maakt daar nadrukkelijk onderdeel van uit. Echter, speelt aardgas (als efficiënte energiedrager) komende decennia nog een essentiële rol in de Nederlandse energievoorziening. Om bij te dragen aan deze doelstelling is het dus ook noodzakelijk om de bestaande gasvelden volgens planmatig gebruik en beheer te winnen. In reactie op de stelling van indiener dat de gaswinning niet netjes zou kunnen, stelt de minister dat Vermilion zich heeft te houden aan alle wettelijke voorschriften, het winningsplan en voorschriften uit de omgevingsvergunning en het instemmingsbesluit en dat SodM toeziet op de naleving daarvan.

6g	5,9,14,18,19,29,30,34,35,36,37,38,40,43,45,46,48,50,52,53,54,56,57,59,60,64,65,68,70,78,79,80,81,82,83,84,85,86,92,94,95,96,99,101	Zienswijze	<p>Conform de 'gedragscode gaswinning kleine velden' behoort Vermilion een project afstemmingsprogramma te hebben en zich hiernaar te gedragen, dit is tot op heden niet gecommuniceerd of uitgevoerd ondanks de uitdrukkelijke paragraaf communicatie in de het ontwerp instemmingsbesluit winningsplan Eesveen. Hiermee wordt wantrouwen en onzekerheid bewerkstelligd. Indien er stelt dan ook dat dit eerst duidelijk moet zijn voor het winningsplan in gang wordt gezet.</p> <p>Daarnaast stellen indieners dat de verantwoordelijke minister de huidige ontwerpprocedure met onmiddellijke ingang stopzet en opnieuw inzet waarbij hij het bedrijf Vermilion Energy opnieuw opdracht geeft om de paragraaf communicatie en participatie zoals bedoeld in de mijnbouwwet en de 'Gedragscode gaswinning kleine velden' op een goede manier uit te voeren en dit vast te leggen in het ontwerp winningsplan. Vooraf moeten dan ook het schade begrip zoals bedoeld in de Mijnbouwwet nadrukkelijker worden uitgewerkt inclusief rollen en verantwoordelijkheden.</p>
		Antwoord	<p>Zoals in het instemmingsbesluit gesteld is Vermilion verantwoordelijk voor het informeren en betrekken van de omgeving bij de uitvoering van de werkzaamheden. In de Subparagraaf 6.6 "Overig" wordt in de beoordeling door de minister het onderwerp communicatie nader beschreven.</p> <p>Deze reguliere communicatie is geen onderdeel van het toetsingskader om met een winningsplan geheel of gedeeltelijk in te stemmen en de minister zal om die reden de zienswijze om de ontwerpprocedure te stoppen niet overnemen.</p> <p>De minister hecht belang aan de op 7 september 2017 vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPa), waar ook Vermilion bij is aangesloten, reeds uitgebrachte "Gedragscode gaswinning kleine velden" waarin hoofdstuk 5 afspraken bevat over goede, open en transparante communicatie en contact met de omgeving.</p> <p>Afgesproken is dat een projectafstemmingsprogramma (PAP), zoals beschreven in de Gedragscode gaswinning kleine velden, moet worden opgesteld voor elk nieuw project. De Gedragscode is verschenen in het najaar van 2017.</p> <p>Vermilion heeft aangegeven dat zij voor het project Eesveen een communicatietraject op stellen, omdat Vermilion hecht aan een goede en duidelijke communicatie met de omgeving. Aangezien echter het project Eesveen al lopende was toen de Gedragscode werd vastgesteld, is het niet mogelijk geweest een PAP op te stellen voorafgaand aan de winningsplanprocedure.</p>

			Wat betreft de zienswijze over het schadebegrip en de rollen en verantwoordelijken worden indieners verwezen naar de uitgebreide toelichting op de schadeprocedure in het antwoord op zienswijze 4f.
6h	5,9,14,18,19,29,30,34,35,36,37,38,40,43,45,46,48,50,52,53,54,56,59,60,61,64,68,69,70,78,79,80,81,82,83,84,85,86,92,94,95,96,99,101	Zienswijze	Indiener stelt dat SodM Vermilion in zowel de velden Wapse in de gemeente Westerveld als Langezwaag in de gemeente Heerenveen sancties heeft opgelegd vanwege het overschrijden van de vergunde hoeveelheid aardgas. Er mist in het winningsplan een plan van aanpak van Vermilion en SodM om dat hier te voorkomen.
		Antwoord	Indiener verwijst naar toezicht op andere gasvelden. SodM is de onafhankelijke toezichthoudende instantie, die toeziet op het naleven van de wet- en regelgeving voor mijnbouw gerelateerde projecten. De toezichthouder oordeelt of er aan alle wettelijke regels en voorschriften wordt voldaan en, indien er niet aan wordt voldaan, of er handhavend opgetreden moet worden. Vergunningverlening en het houden van toezicht zijn strikt gescheiden. Deze zienswijzen heeft betrekking op toezicht op andere gasvelden en ziet daarmee op andere zaken dan waar de toetsingsgronden (art. 36 lid 1 Mijnbouwwet) op zien. Toezicht en handhaving valt buiten de reikwijdte van dit instemmingsbesluit. Deze zienswijze leidt daarom niet tot het opnemen van een voorschrift in het besluit. Overigens is in artikel 1 van het instemmingsbesluit Eesveen duidelijk aangegeven dat Vermilion maximaal 630 miljoen Nm ³ gas mag produceren op basis van dit winningsplan.
6i	5,9,14,18,19,29,30,34,35,36,37,38,40,43,45,46,48,50,52,53,54,56,59,60,64,68,69,70,78,79,80,81,82,83,84,85,86,92,94,95,96,99,101	Zienswijze	Indieners stellen dat Vermilion verantwoordelijk is voor een transparante manier van aanleveren van cijfermateriaal aan betrokken burgers. Als dit niet het geval is wensen indieners dat er een onafhankelijke toezichthouder (SodM) maandelijks de productienormen controleert. Bij overschrijding van de normen dient een handhavingstraject te worden gestart. Indieners stellen vast dat onvoldoende is uitgewerkt welke productiehoeveelheden en fluctuaties toelaatbaar zijn in relatie tot veiligheid en het voorkomen van mijnbouwschade.
		Antwoord	De minister heeft in artikel 1 van het instemmingsbesluit de maximale productiehoeveelheid benoemd (630 miljoen Nm ³). Op basis van de door Vermilion in het winningsplan aangeleverde informatie en de adviezen van de wettelijke adviseurs heeft de minister beoordeeld op de toetsingsgronden van art. 36 lid 1 van de Mijnbouwwet, onder meer op de veiligheid voor

			<p>omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan. Aangezien wordt uitgegaan van de maximale productiehoeveelheid concludeert de minister dat het veiligheidsaspect is beoordeeld en voldoende uitgewerkt.</p> <p>SodM houdt toezicht op de naleving van het winningsplan en controleert dus ook of Vermilion zich aan de maximale productie houdt. In het geval Vermilion over het maximum van 630 miljoen Nm³ gas heen zou gaan, dan kan SodM handhavend optreden. De productiedata per maand worden gepubliceerd op www.nlog.nl.</p>
6j	5,9,14,18,19,29,30,34,35,36,37,38,40,43,45,46,48,50,52,53,54,55,56,59,60,64,68,69,70,78,79,80,81,82,83,84,85,86,92,94,95,96,99,101	Zienswijze	<p>Op geringe afstand liggen meerdere kleine gaswinningsvelden hetzij reeds in productie genomen hetzij nog plannen voor in productie name (o.a. De Blesse, Den Hoeve, Vinkega, Noordwolde, Wapse, Wanneperveen, Nijensleek). Indieners stellen dat het inschatten van risico's in zijn geheel beoordeeld dient te worden door het SodM en TNO. Daarmee refereren zij tevens aan onlangs bekend geworden lekkage uit velden in Groningen die voor extra mijnbouwschade heeft gezorgd. Het is op dit moment onvoldoende bekend of deze velden op enigerlei wijze met elkaar verbonden zijn. Dit zou kunnen leiden tot een andere afweging van risico's.</p>
		Antwoord	<p>Door het uitvoeren van een seismisch risico analyse heeft Vermilion voldoende de seismische risico's onderzocht. De uitkomsten van deze analyses zijn beoordeeld door SodM en TNO en akkoord bevonden. De methode staat niet toe om nadelige seismische effecten van verschillende gasvelden te middelen.</p> <p>In subparagraaf "Cumulatie" op pagina 8 van het ontwerp-instemmingsbesluit wordt beschreven dat TNO constateert dat er geen interferentie is tussen de bodemdalingskommen van de omliggende producerende gasvelden met de kom van van gasveld Eesveen. De bijbehorende kaart met de regionale effecten van de bodemdaling is door TNO gemaakt en reeds naar de decentrale overheden gestuurd.</p> <p>In het antwoord op zienswijze 3i wordt uitgebreid ingegaan op de regionale effecten van bodembeweging en hier worden indieners naar verwezen.</p> <p>Indiener stelt dat er onlangs bekend is geworden dat lekkage uit velden in Groningen voor extra mijnbouwschade heeft gezorgd. Deze stelling is niet juist. Er is geen informatie bekend van lekkage uit velden in Groningen. Voor wat betreft de veiligheid van boringen worden indieners verwezen naar het antwoord op zienswijze 4a1.</p>
6k	5,9,14,18,19,29,30,34,36,37,38,40,43	Zienswijze	<p>Gebied waar gewonnen wordt heeft een hoge archeologische verwachtingswaarde. Onduidelijk en onvoldoende gemotiveerd is wat de gaswinning voor deze archeologische- en bodemkundige</p>

	,45,46,48,50,52,53 ,56,59,60,64,68,70 ,78,79,80,81,82,83 ,84,85,86,92,94,95 ,96,99,101		waarden doet. Bodemopbouw wordt definitief veranderd.
		Antwoord	Gaswinning op basis van het winningsplan Eesveen staat het behoud van archeologische waarden niet in de weg. Met een seismische risicoanalyse heeft Vermilion de risico's op schade berekend. De voorspelde kleine bodemdaling leidt niet tot de verwachting dat er effecten zullen zijn met betrekking tot behoud van archeologische waarden. Tevens wordt de bodemopbouw ansich niet veranderd door de gaswinning. Daarbij vindt de gaswinning plaats op ongeveer 2 km onder de grond, waar zich geen archeologische waarden bevinden.
6l	5,9,14,18,19,29,30 ,34,35,36,37,38,40 ,43,45,46,48,50,52 ,53,56,59,60,64,68 ,69,70,78,79,80,81 ,82,83,84,85,86,92 ,94,95,96,99,101	Zienswijze	Het gaat in het ontwerp winningsplan Eesveen om een wijziging of nieuwe activiteit. Indieners stellen dat deze niet zijn getoetst aan de Wet natuurbescherming, Wet ruimtelijke ordening, Waterwet en overige wetgeving die de fysieke leefomgeving betreffen. Aangeven wordt dat noodzakelijke besluiten gecoördineerd worden maar deze liggen thans niet ter inzage, een en ander is in strijd met de wet nu bij wijziging of uitbreiding van een reeds vergunning activiteit nieuwe vergunning en nieuwe procedure noodzakelijk is.
		Antwoord	In de procedure die nu voorligt wordt het geactualiseerde winningsplan getoetst aan artikel 36, eerste lid, van de Mijnbouwwet. Onder meer de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu maken deel uit van dit toetsingskader. Toetsing aan de door indieners naar voren gebrachte wetten vindt plaats in afzonderlijke procedures en valt daarmee buiten de reikwijdte van het instemmingsbesluit. Er bestaat geen verplichting de verschillende besluiten te coördineren. In dit verband is van belang dat de omgevingsvergunningen voor het oprichten en in werking hebben van de putten reeds zijn verleend. De vigerende vergunning voor Eesveen 1 is de Omgevingsvergunning met het kenmerk DGETM-EM/14209469, reeds verleend op 29 december 2014. Een omgevingsvergunning voor een milieu-neutrale wijziging, voor het produceren via de put ESV-02 is verleend op 21 februari 2017 met het kenmerk DGETM-EO/17009586. De minister concludeert dat in het kader van de verleende omgevingsvergunningen reeds getoetst is aan gestelde wetten. De omgevingsvergunningen behoeven niet te worden gewijzigd ten behoeve van de winning op grond van het winningsplan. Naast het instemmingsbesluit op het winningsplan zijn specifieke toestemmingen benodigd van overheden, waarvoor inspraak- en bekendmakingsprocedures worden gevolgd. Het betreft onder

			<p>meer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het uitvoeren van een boring met een mobiele installatie dient in het kader van het Besluit algemene regels milieu mijnbouw (hierna: Barmm) vier weken voorafgaand aan de boring gemeld te worden aan de minister. - Voor het oprichten van een bouwwerk, het oprichten van een inrichting en eventuele afwijking van het bestemmingsplan is een vergunning op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht vereist. - Eventueel zijn vergunningen op grond van de Waterwet en/of de Wet natuurbescherming vereist.
6m	5,9,14,18,19,29,30,34,35,36,37,38,43,45,46,48,50,52,53,54,55,56,57,59,60,64,68,70,78,79,80,81,82,83,84,85,86,92,94,95,96,99,101	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat gezien de hoeveelheid mijnbouwactiviteiten in de naaste omgeving, hetzij gepland, hetzij al in uitvoering, er een afstemmingsplan dient te komen voor deze omgeving gezien toekomstige ontwikkelingen (afvalwateropslag, zoutwinning, CO₂ opslag, geothermie).</p>
		Antwoord	<p>De minister is zich bewust van de omgeving waarin mijnbouwactiviteiten plaatsvinden en onderschrijft het belang van afstemming van de verschillende mijnbouwactiviteiten in de omgeving. Dit is één van de redenen dat decentrale overheden om advies wordt gevraagd op het winningsplan. Aangezien de decentrale overheden al betrokken zijn bij de procedure tot vaststelling van het instemmingsbesluit, ziet de minister geen noodzaak tot het opnemen van een voorschrift tot het opstellen van een afstemmingsplan voor toekomstige ontwikkelingen. Het is overigens wel zo dat er sinds kort overleg plaatsvindt, waarin de diverse projecten en ontwikkelingen in samenhang worden besproken.</p>
6n	5,9,14,17,18,19,26,28,29,30,34,35,36,37,38,39,40,43,45,46,48,50,52,53,56,59,60,64,68,70,72,78,79,80,81,82,83,84,85,86,92,94,95,96,99,101	Zienswijze	<p>De overheid heeft het klimaatakkoord van Parijs ondertekend, en maakt plannen voor het uitfaseren van aardgas. Indieners vinden dat het niet meer van deze tijd is om bodemschatten uit de grond te halen. Nederland zou daar niet langer op in moeten zetten. Na de gebeurtenissen in Groningen kan het ons inziens toch niet de bedoeling zijn dat Drenthe en Friesland hetzelfde lot tegemoet zullen zien. In dat licht is het de vraag of extra gaswinning op deze plaats noodzakelijk is.</p> <p>Er zijn voldoende duurzame energiebronnen voorhanden om geen toestemming te geven voor gaswinning in Nederland.</p>

		Antwoord	<p>In de brief van 30 mei 2018 (kenmerk DGETM-EO/18031167) met betrekking tot gaswinning uit de kleine velden en energietransitie legt het kabinet de prioriteit bij een zo snel mogelijke transitie naar duurzame energie. Zolang dat nodig is om tegemoet te komen aan de (afnemende) Nederlandse aardgasvraag, wil het kabinet het aardgas uit de kleine velden winnen, waar en voor zover dit veilig kan. Dit beleid is uitgebreider toegelicht in paragraaf 2 van het instemmingsbesluit.</p> <p>De minister is zich bewust van de omgeving waarin mijnbouwactiviteiten plaatsvinden en onderschrijft het belang van het klimaatbeleid. Deze zienswijze ziet echter niet op toetsingsgronden in de Mijnbouwwet en leidt dus niet tot het opnemen van een voorschrift in het instemmingsbesluit. Voor het klimaatbeleid van de Nederlandse overheid verwijst de minister naar www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatbeleid.</p>
60	9	Zienswijze	<p>Op vrijdag 1 december 2017 werd in de Steenwijker Courant aangekondigd dat de PvdA op woensdag 6 december 2017 in Wilhelminaord een bijeenkomst zou gaan houden om informatie te geven en te helpen bij het indienen van een zienswijze. Aangezien een zienswijze door mij al ingediend was en er niet aangekondigd werd dat er behalve mensen van PvdA ook experts aanwezig zouden zijn, heb ik besloten deze bijeenkomst niet te bezoeken. Achteraf blijken toch vertegenwoordigers van het ministerie van Economische Zaken en Vermilion Energy aanwezig te zijn geweest. Dit las indiener met verbazing in een verslag in de Steenwijker Courant van 8 december 2017. Indiener heeft voor de informatiebijeenkomst van 6 december op haar huisadres geen uitnodiging gekregen in tegenstelling tot voor de informatiebijeenkomst van 23 november. Ook heeft indiener geen tijdige aankondiging gezien in de Steenwijker Express. Indiener stelt dat gezien het chaotische verloop van de bijeenkomst van 23 november en het gebrek aan communicatie met betrekking tot de aankondiging van de bijeenkomst van 6 december indiener zich niet gedegen heeft kunnen informeren over het winningsplan en de consequenties ervan. Indiener stelt dat een extra mogelijkheid voor betrokkenen om zich te informeren en vragen te kunnen stellen georganiseerd dient te worden als Vermilion Energy zich ervan wil overtuigen dat betrokkenen daadwerkelijk goed geïnformeerd zijn.</p>
		Antwoord	<p>Op 6 december 2017 is door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat een tweede informatiebijeenkomst georganiseerd. Hierbij waren medewerkers van Vermilion, SodM, TNO en het ministerie aanwezig. De lokale PvdA heeft op dezelfde dag eveneens een bijeenkomst georganiseerd, waar de medewerkers van het ministerie, SodM, TNO en Vermilion niet bij aanwezig waren.</p> <p>De tweede door het ministerie georganiseerde informatiebijeenkomst is aangekondigd via Ons Dorpshuis in Wilhelminaord en de gemeenten Steenwijkerland en Westerveld. Juist om specifiek</p>

			<p>de lokale omwonenden te informeren heeft de minister gekozen om de informatiebijeenkomst in een kleiner gebied aan te kondigen dan de eerdere bijeenkomst en geen aankondiging te doen in de Staatscourant.</p> <p>Voor beide informatiebijeenkomsten zijn door het ministerie geen uitnodigingen verstuurd naar huisadressen. De uitnodiging die indiener voor één van de bijeenkomsten heeft ontvangen is vermoedelijk verzorgd door omwonenden.</p>
6p	87,88	Zienswijze	<p>Indiener vraagt zich af of Vermilion wel een betrouwbare partner is? Indiener verwijst naar de overschrijding van gaswinning waar recent de RvS zich heeft uitgesproken dat Vermilion aanzienlijk meer gas heeft gewonnen dan volgens de vergunning toegestaan Nu zou Vermilion in afwachting Hoger Beroep eisen om in afwachting van die uitspraak toch dit extra gas te mogen winnen. Meer gas winnen dan toegestaan levert een verhoogd risico op voor de omgeving.</p>
		Antwoord	<p>De beroepsprocedure waar indiener naar verwijst heeft betrekking op een omgevingsvergunning voor een mijnbouwwerk ter plaatse van een ander gasveld en dient los gezien te worden van het winningsplan Eesveen. SodM is als toezichthouder verantwoordelijk voor het toezicht op de naleving van de voorschriften uit het winningsplan en de omgevingsvergunning, waaronder toezicht op het te winnen volume.</p> <p>De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 7 maart 2018 geoordeeld dat de omgevingsvergunning voor de oprichting en het inwerking hebben van een mijnbouwwerk met een maximale dagproductie van 480.000 Nm³ ten behoeve van de winning uit het gasveld in stand kan blijven.</p>
6q	24,44,49	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat de gaswinning kan leiden tot gevoelens van zorg en stress bij de burger (immateriele schade); Vermilion en de overheid dienen dit te monitoren door onderzoek en burgers regelmatig en ongevraagd te informeren.</p>
		Antwoord	<p>De minister is zich bewust van de omgeving waarin mijnbouwactiviteiten plaatsvinden. De minister heeft het winningsplan beoordeeld op onder meer de risico's voor de veiligheid van omwonenden en het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan. Omdat de kans op schade door bodembeweging beperkt is en de nadelige gevolgen beperkt zijn, is de minister van mening dat het belang van de veiligheid voor omwonenden niet in het geding is. Zoals in het instemmingsbesluit gesteld is Vermilion verantwoordelijk voor het informeren en betrekken van de omgeving bij de uitvoering van de</p>

			werkzaamheden. Hiermee wordt beoogd om zorg en stress te beperken. Ook websites zoals www.hoewerktgaswinnen.nl zijn met dit doel opgezet.
6r	25	Zienswijze	Indiener stelt dat de avond ten onrechte is aangekondigd als inspraakavond terwijl het een informatieavond is.
		Antwoord	De informatiemarkt is aangekondigd als inloopavond; niet als inspraakavond. Zo staat dit genoemd in de kennisgevingen die zijn gepubliceerd in de huis aan huisbladen en de Staatscourant. Er was op de informatiebijeenkomsten wel gelegenheid om eventueel mondeling een zienswijze in te dienen.
6s	62,72,86,90,96,100	Zienswijze	De Maatschappij van Weldadigheid is genomineerd voor de Werelderfgoedlijst van Unesco. In juli 2018 hopen indieners hierover positief bericht te mogen ontvangen. Onduidelijk is of voorafgaand aan het in productie nemen van velden dan wel voor de velden waar wordt overwogen om in de toekomst gas te winnen instemming is gevraagd bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed om dit te gaan uitvoeren. Bescherming van dit gebied vraagt om zo mogelijk nog meer zorgvuldigheid bij de monitoring en verslaglegging van de bodemeffecten, aangezien dit grote gevolgen kan hebben op de in het gebied aanwezige oude arbeiderswoningen. Indieners eisen dat de minister in contact treedt met het Ministerie van Onderwijs (v.w.b. onze monumenten) en Unesco Nederland en Unesco Internationaal te Parijs. Volgens indieners heeft de minister verzuimd deze partijen te betrekken in uw gaswinningsplannen. Het kan toch niet zo zijn dat Nederland een verdrag met de Unesco ondertekent (1992) waarin staat dat de landen die het verdrag hebben geratificeerd, met elkaar hebben afgesproken dat zij zich zullen inzetten voor identificatie, bescherming, behoud, het toegankelijk maken en het overdragen aan komende generaties van die erfgoederen die binnen hun landgrenzen aan de criteria van Unesco voldoen. De minister aanvaardt in het winningsplan een zeker risico waarbij onze monumenten en huizen gevaar lopen. Dit strookt niet met regels van de Unesco. De winning van (toekomstige) bovengenoemde gasvelden moet dan ook direct (voor altijd) worden stilgelegd.
		Antwoord	Gaswinning op basis van het winningsplan Eesveen staat behoud van werelderfgoed niet in de weg. Met bodemdalingsberekeningen en een seismische risicoanalyse heeft Vermilion de risico's op schade bepaald. De kans op schade is beperkt. Bij de selectie van bouwwerken waar een opname van de bouwkundige staat wordt uitgevoerd kan onder andere de nominatie voor de werelderfgoedlijst van Unesco een rol spelen. De minister is zich bewust van de omgeving waarin

			mijnbouwactiviteiten plaatsvinden en onderschrijft het belang van behoud van erfgoed. Nominatie voor de Werelderfgoedlijst van Unesco is geen toetsingsgrond op grond van art. 36 lid 1 van de Mijnbouwwet (Mbw).
6t	32	Zienswijze	Gezien het verschil tussen de in het door het ministerie van EZK in het ontwerpbesluit getoonde tekening van het Wapserveld en de tekening in het definitieve besluit, waarin het Wapserveld is verschoven ten opzichte van de eerdere tekening, heeft indiener gereede aanleiding te twijfelen aan de betrouwbaarheid van het ministerie van EZK wat betreft mogelijke verschillen tussen de tekening in het ontwerpbesluit voor het winningsgebied Eesveen/Vinkega en de tekening die in het definitieve winningsbesluit Eesveen/Vinkega zal worden gepubliceerd.
		Antwoord	De minister stelt vast dat het gasveld Eesveen duidelijk door Vermilion is aangegeven op de tekeningen in het winningsplan Eesveen. De zienswijze heeft betrekking op de tekening in het winningsplan voor het gasveld Diever, waarop de onderhavige procedure niet ziet. Van verschuiving van het gasveld op tekening tussen het ontwerp en het definitieve instemmingsbesluit is geen sprake. Wel is het zo dat verschillende benamingen voor dit veld worden gehanteerd (Diever/Wapserveld).
6u	42,47,61,62,63,69,72,73,74,75,76,77,97,103	Zienswijze	<p>De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Indiener vinden dat de minister in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.</p> <p>In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op bodemdaling, bodemtrilling en bodembeweging als beperkt beoordeeld. De decentrale overheden vinden het van groot belang dat gedurende de gaswinning en de periode daarna wordt gemonitord of de werkelijke bodemdaling overeen blijft komen met de te verwachten maximale bodemdaling van 10 millimeter. Zij adviseren verder om de voorwaarde op te nemen dat de betrokken adviserende partijen tijdig op de hoogte worden gesteld wanneer de bodemdaling niet binnen de in het winningsplan aangegeven grenzen verloopt.</p> <p>De decentrale overheden pleitten bovendien voor een regionale overzichtskaart waarop ook de cumulatieve effecten van alle gaswinningsactiviteiten en overige mijnbouwactiviteiten in de regio zichtbaar te maken.</p> <p>De decentrale overheden verwoorden hiermee goed het gevoel van onzekerheid waarmee</p>

			<p>indiener als bewoner van dit gebied kampt. Door het advies van de decentrale overheden niet als voorschrift op te nemen in het instemmingsbesluit negeert u mijns inziens het burgerperspectief.</p>
		Antwoord	<p>De monitoring van bodemdaling is geregeld in het meetplan. De minister stelt vast dat het de verantwoordelijkheid is van SodM om op te treden wanneer uit de bandbreedtes van het winningsplan wordt getreden of wanneer effecten groter blijken te zijn. Wanneer na interpretatie van de gegevens eenduidig geconcludeerd kan worden dat de maximale bodemdaling verwacht wordt te worden overschreden dan wordt een gewijzigd winningsplan ingediend en worden ook de decentrale overheden geraadpleegd voor advies conform de wettelijke procedure. Tevens kan bij overschrijding van de verwachte bodemdaling de gaswinning niet worden voortgezet op basis van dit winningsplan. Wanneer, in dat geval, een nieuw winningsplan wordt ingediend, worden ook de decentrale overheden geraadpleegd voor advies volgens de wettelijke procedure.</p> <p>In subparagraaf "Cumulatie" op pagina 8 van het ontwerp-instemmingsbesluit wordt beschreven dat TNO constateert dat er geen interferentie is tussen de bodemdalingskommen van de omliggende gasvelden met de kom van gasveld Eesveen. De bijbehorende kaart met de regionale effecten van de bodemdaling is door TNO gemaakt en naar de decentrale overheden gestuurd. Hiermee constateert de minister dat aan de ingediende zienswijze reeds voldaan is en zal niet als voorschrift worden toegevoegd.</p>
6v	42,47,49,53,61,62,63,69,72,73,74,75,76,77,79,91,97,103	Zienswijze	<p>In het ontwerpbesluit geeft de minister aan dat de communicatie zorgvuldig en publieksvriendelijk moet zijn, zodat burgers gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en het ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid, en dus het burgerperspectief, niet aan de ministeriële toezeggingen. Lokale en provinciale overheid blijken bij navraag niet goed geïnformeerd.</p>
		Antwoord	<p>Met de wijziging van de Mijnbouwwet op 1 januari 2017 is een impuls gegeven aan een zorgvuldige en publieksvriendelijke procedure op winningsplannen, zodat burger gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd. Gedurende de procedure heeft de minister zowel de aanvraag als de adviezen gedeeld en is er aandacht besteedt aan het voor een groot publiek begrijpelijk maken van deze teksten. Ook is een nadere toelichting op het winningsplan en het ontwerpbesluit gegeven tijdens de informatiebijeenkomsten op 23 november 2017 en 6 december 2017 in Wilhelminaoord tijdens de periode van terinzagelegging van het ontwerpbesluit. De minister heeft de decentrale overheden om advies gevraagd op het winningsplan en deze adviezen betrokken bij het instemmingsbesluit. Ten behoeve van de advisering door de</p>

			<p>decentrale overheden is op 21 juni 2017 door de minister een informatiebijeenkomst georganiseerd over het winningsplan Eesveen. De minister is van mening dat de decentrale overheden bij het besluit zijn betrokken.</p> <p>De decentrale overheden geven aan dat het winningsplan Eesveen, welke volgens de nieuwe standaard is geschreven, goed leesbaar is. De minister onderschrijft dat begrijpelijke documenten nodig zijn, maar kan zich niet vinden in de stelling dat de communicatie niet publieksvriendelijk zou zijn.</p>
6w	47	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat in het ontwerpbesluit niets is te lezen over het (deels) teruggeven van de opbrengsten uit de gaswinning aan het gebied. U zou op kunnen nemen om een gebiedsfonds in te stellen, waaruit maatschappelijke ontwikkelingen, zoals bibliotheken, dorpshuizen en speeltuinen gefinancierd kunnen worden.</p>
		Antwoord	<p>Op 7 september 2017 heeft NOGEPa, waar ook Vermilion bij is aangesloten, de 'Gedragscode gaswinning kleine velden' uitgebracht. Hierin wordt onder andere aangegeven hoe Vermilion, bijdraagt aan de omgeving van een mijnbouwlocatie. Enerzijds kunnen waar mogelijk lokale of regionale ondernemers betrokken worden in de uitvoering van een project en anderzijds stelt de initiatiefnemer kennis en middelen beschikbaar om een positieve bijdrage aan de omgeving te leveren.</p> <p>Overigens geldt dat de vorm en omvang van compensatie geen afwegingsgrond is voor het instemmen met winningsplannen. Ook in de omgeving van Eesveen heeft Vermilion bijgedragen aan lokale initiatieven.</p>
6x	87,88	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat zijn zorgen ten aanzien van de aanstaande uitbreiding gaswinning Eesveen ook na het bezoeken van de voorlichtingsavonden (redelijk chaotisch en nauwelijks informatief) niet zijn afgenomen, sterker nog alleen maar toegenomen. De zorgen zijn dan ook op de volgende feiten gebaseerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niemand kan garanderen dat deze gaswinning veilig en zonder gevolgen kan worden uitgevoerd. - Niemand kan garanderen welke gasvelden ondergronds op elkaar zijn aangesloten en dus ook niet welke gevolgen waar zullen plaatsvinden. - Indien er sprake is van schade dan heeft Groningen wel bewezen dat er steeds weer het principe van omgekeerde bewijslast wordt toegepast, kortom de gedupeerde moet wettig en overtuigend bewijzen terwijl het gaswinningsbedrijf legers van specialisten en advocaten aanstelt om alles in twijfel te stellen dan wel naar het land der fabelen te

			<p>verwijzen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Helaas kon in Groningen geconstateerd worden dat onze overheid, waarop wij allen moeten vertrouwen, een uiterst dubieuze rol speelde vanwege het nationaal financiële belang dat zwaarder woog dan het regionaal belang.
		Antwoord	<p>De minister heeft in het instemmingsbesluit beschreven dat uit het winningsplan en de uitgebrachte adviezen volgt dat de kans op schade door bodembeweging beperkt is en dat daarom geen maatregelen nodig zijn om schade te voorkomen.</p> <p>De minister heeft begrip voor regionale belangen en zorgen, maar stelt tegelijkertijd vast dat zorgen niet altijd weggenomen kunnen worden. De minister heeft het winningsplan beoordeeld op de gronden zoals genoemd in art. 36 lid 1 van de Mijnbouwwet:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. indien het in het winningsplan aangeduide gebied door Onze Minister niet geschikt wordt geacht voor de in het winningsplan vermelde activiteit om reden van het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan, b. in het belang van het planmatig gebruik of beheer van delfstoffen, aardwarmte, andere natuurlijke rijkdommen, waaronder grondwater met het oog op de winning van drinkwater, of mogelijkheden tot het opslaan van stoffen, c. indien nadelige gevolgen voor het milieu ontstaan, of d. indien nadelige gevolgen voor de natuur worden veroorzaakt. <p>De minister heeft de door Vermilion uitgevoerde seismische risicoanalyse beoordeeld. Op basis van de ingewonnen adviezen heeft de minister vastgesteld dat het aardbevingsrisico voor het gasveld Eesveen in de laagste risicocategorie valt.</p> <p>Op grond van het artikel 6:177 van Burgerlijk Wetboek, is het mijnbouwbedrijf aansprakelijk voor schade die ontstaat door de aanleg of het in werking hebben van een mijnbouwwerk of de gaswinning. Medewerkers van het Landelijk Loket Mijnbouwschade kunnen ondersteunen door samen met de betrokkenen de juiste route te vinden om duidelijkheid te krijgen over de oorzaak van de schade en een schadevergoeding. Medewerkers van het Landelijk Loket Mijnbouwschade volgen de voortgang van de schadeclaim.</p> <p>Als een oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van Vermilion wordt vastgesteld, dan moet Vermilion deze schade vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek). Het is onduidelijk wat indiener bedoelt met de ondergrondse connectie van gasvelden. Wat betreft de bovengrondse effecten en interferentie met omliggende velden worden indieners verwezen naar het antwoord op zienswijze 6j.</p>

			Wat betreft de zienswijze op de omgekeerde bewijslast concludeert de minister dat voor omwonenden van het Groningen gasveld de omgekeerde bewijslast geldt. Voor zover het de Groningse situatie betreft, zijn de omvang van het aantal schadegevallen en de gelijksoortigheid ervan een argument om een bewijsvermoeden in te voeren (Kamerstuk II 2015/2016, 34348, nr 6). Wellicht ten overvloede wordt opgemerkt dat omkering van bewijslast alleen bij wet kan worden geregeld en niet door middel van een vergunningvoorschrift.
6y	87,88	Zienswijze	Indiener stelt dat het volume van deze gasvelden in vergelijking uiterst gering is. Voor de NAM is een dergelijk klein veld niet winstgevend te exploiteren mede vanwege stringente veiligheidsprotocollen en burgerlijke verantwoordelijkheid. Vermilion echter beperkt zich tot de wettelijke minimale normen om daarmee de kosten te drukken. Op deze manier nemen de risico's van ongewenste scenario's wel toe.
		Antwoord	Of gaswinning van een specifiek gasveld economisch rendabel is, is aan de operator om te bepalen. De minister heeft geconstateerd dat de winning op grond van dit winningsplan voldoet aan de wettelijke normen ten aanzien van de veiligheid. Of het volume van het gasveld te gering is om winstgevend te exploiteren is geen beoordelingsgrond van de minister. Het Staatstoezicht op de Mijnen is als toezichthouder verantwoordelijk om toe te zien op het naleven van de veiligheidsnormen.
6z	87,88	Zienswijze	Vermilion heeft zelf onderzoek gedaan op diverse scenario's en die rapportage is door TNO en Mijnwezen gecontroleerd en in orde bevonden. Bij specifieke navraag bleek echter dat de basis van het onderzoek en het geheel van resultaten tot dit resultaat heeft geleid. Beide stellen echter dat zij geen garantie kunnen geven om redenen dat zij maar ten dele in dit traject zijn betrokken.
		Antwoord	Het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) is door de minister verzocht om advies op het winningsplan Eesveen uit te brengen. Op verzoek van SodM heeft TNO de berekening uit het winningsplan geverifieerd. SodM heeft op 15 juni 2017 advies uitgebracht aan de minister. Het advies van SodM heeft betrekking op het gehele winningsplan. Zowel TNO als SodM zijn volledig betrokken bij het traject en hebben het onderzoek van Vermilion op diverse scenario's beoordeeld.
6aa	5,9,14,18,19,29,30	Zienswijze	Indieners stellen dat in het instemmingsbesluit niet is meegenomen dat op geringe afstand

	,34,36,37,38,43,45 ,46,48,50,53,55,56 ,59,60,64,68,70,78 ,79,80,81,82,83,84 ,85,86,92,94,95,96 ,101		zandwinningsgebied ligt wat nog 20 jaar door produceert, onduidelijk hoe dit elkaar beïnvloed.
		Antwoord	De minister heeft geconstateerd dat het zandwinningsgebied buiten de te verwachten bodemdalingskom is gelegen. De minister stelt vast dat de bodemdaling als gevolg van de winning van aardgas uit het voorkomen Eesveen de zandwinning niet beïnvloedt. Voor de seismische risicoanalyse is in het addendum op het winningsplan de risicomatrix in stap 2 uitgevoerd. Tabel 2-4 van het addendum toont een overzicht van de bovengrondse factoren, waarin voor de factor 'Industriële inrichtingen' de score 3 is gegeven. Om tot deze score te komen is dus meegenomen dat er meerdere industriële inrichtingen zich binnen 5 km rond het veld bevinden, waarvan de zandwinning er één is. De minister concludeert dat in het instemmingsbesluit de zandwinning, als zijnde één van de industriële inrichtingen, is meegenomen in het instemmingsbesluit en dat de zienswijze niet wordt overgenomen.
6ab	88	Zienswijze	Indiener vraagt om de toezegging dat de minister als overheid een laagdrempelige onafhankelijke eindverantwoordelijke zal aanstellen welke tevens dient als aanspreekpunt voor betrokkenen.
		Antwoord	Vermilion heeft op basis van de Mijnbouwwet een zorgplicht ten aanzien van de uitvoering van zijn mijnbouwactiviteiten en moet maatregelen nemen om mijnbouwschade en onveilige situaties te voorkomen. SodM ziet toe op de naleving van het winningsplan en de voorschriften in het instemmingsbesluit. Vermilion is tevens verantwoordelijk voor het informeren en betrekken van de omgeving. Op de homepage van Vermilion (https://www.vermillionenergy.nl/) vindt u alle contact gegevens om direct met Vermilion, op een laagdrempelige wijze, in contact te komen. De minister concludeert dat het niet mogelijk is om een onafhankelijk eindverantwoordelijke voor de gaswinning Eesveen te maken.
6ac	71	Zienswijze	Het zou de transparantie en het gevoel van betrokkenheid verhogen, als vóór de ter inzage legging van het ontwerp-instemmingsbesluit al bekendheid aan het winningsplan zou zijn gegeven. Het is eerder genoemd en u geeft aan dat nieuwe winningsplannen publieksvriendelijk opgesteld worden maar tijdige communicatie over een leesbaar winningsplan is essentieel.
		Antwoord	Op basis van de aanbevelingen van het OVV-rapport, zoals overgenomen door het kabinet (Kamerstukken II 2014/2015, 33 529, nr. 143), dienen de andere overheden betrokken te

			worden en dient er meer aandacht voor het burgerperspectief te zijn in de besluitvorming. In dit verband is een samenhangend pakket aan wijzigingen in de Mijnbouwwet doorgevoerd dat recht doet aan de maatschappelijke vraagstukken rond mijnbouwactiviteiten. Dit betekent concreet dat de decentrale overheden en het burgerperspectief meer inspraak krijgen door middel van hun adviesrol, de mogelijkheid tot indienen van zienswijzen en het houden van een informatiebijeenkomst voor een ieder. Voor de behandeling van een winningsplan wordt daarom de uniforme voorbereidingsprocedure gevolgd, waarin is aangegeven in welk deel van de procedure de documenten voor eenieder ter inzage liggen.
6ad	71,90	Zienswijze	<p>Indieners dringen er op aan om Vermilion op te leggen tijdig te communiceren in de omgeving over planning, de gevolgen van winning, de onderhoudswerkzaamheden, een aanspreekpunt in te stellen bij vragen of klachten en resultaten van monitoring duidelijk te communiceren en af te stemmen met alle betrokken partijen. Daarom blijven indieners aandringen op het opnemen van een communicatieprotocol zodat voor iedereen duidelijk is wanneer Vermilion moet communiceren.</p> <p>Volstaan met de mededeling dat meetplannen- en resultaten op www.nlog.nl te zien zijn, vinden zij niet voldoende.</p> <p>Het niet opleggen van minimaal een communicatieprotocol blijven indieners zien als een gemis.</p>
		Antwoord	<p>Vermilion is verantwoordelijk voor het informeren en betrekken van de omgeving. In algemene zin onderschrijft de minister dat op het gebied van het winningsplan voor Eesveen de communicatie vanuit zowel Vermilion, als de minister naar burgers en decentrale overheden tijdig, zorgvuldig en publieksvriendelijk moet, zodat burgers gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de planning, (gevolgen van de) gaswinning de onderhoudswerkzaamheden, een aanspreekpunt in te stellen bij vragen of klachten en resultaten van monitoring. De inzet van de minister is erop gericht om dit te doen in overleg met Vermilion en de betrokken decentrale overheden. De advisering van de decentrale overheden over het winningsplan en de reactie van de minister daarop, kunnen mogelijk ook behulpzaam zijn in de communicatie met de burger. Met het ingaan van de nieuwe Mijnbouwwet op 1 januari 2017 komt het burgerperspectief nadrukkelijker naar voren en is een nadere toelichting op het winningsplan en het ontwerpbesluit gegeven tijdens de informatiebijeenkomsten op 23 november 2017 en 6 december 2017 in Wilhelminaoord tijdens de periode van terinzagelegging van het ontwerpbesluit.</p> <p>Overigens wijst de minister erop dat er op 7 september 2017 vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEP), waar ook Vermilion bij is aangesloten, een 'Gedragscode</p>

			<p>gaswinning kleine velden' is uitgebracht waarin hoofdstuk 5 afspraken bevat over goede, open en transparante communicatie en contact met de omgeving.</p> <p>De minister realiseert zich dat de documenten op www.nlog.nl van technische aard zijn en dat ze voor een breed publiek moeilijk te lezen zijn. De minister vindt het daarom passend dat Vermilion aandacht besteedt aan een zo volledig en duidelijk mogelijk overzicht van monitoringsgegevens. De minister vertrouwt erop dat Vermilion hierin zijn verantwoordelijkheid neemt.</p>
6ae	71	Zienswijze	<p>Indieners hebben geadviseerd in het winningsplan een overzicht op te nemen van de verleende vergunningen en milieumeldingen. In uw ontwerp-instemmingsbesluit zien indieners geen overzicht van de verleende vergunningen. Indieners gaan er van uit dat voor de uitbreiding van de winning ESV-02 de benodigde vergunningen/toestemmingen verleend zijn of mogelijk nog verleend moeten worden voordat daadwerkelijk dit veld gewonnen gaat worden. Er wordt straks immers meer gas gewonnen dan oorspronkelijk vergund.</p>
		Antwoord	<p>Om de winning te kunnen uitvoeren heeft Vermilion naast het instemmingsbesluit op het winningsplan meerdere toestemmingen nodig:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het uitvoeren van een boring met een mobiele installatie dient in het kader van het Besluit algemene regels milieu mijnbouw (hierna: Barmm) vier weken voorafgaand aan de boring gemeld te worden aan de minister. Een afschrift van de melding wordt volgens artikel 7, lid 4 van het Barmm toegezonden aan burgemeester en wethouders van de gemeente waarin de mobiele installatie zal zijn of is gelegen. Daarnaast wordt van de melding een openbare kennisgeving gepubliceerd in de Staatscourant en in één of meer dag-, nieuws- of huis-aan-huisbladen. - Voor het oprichten van een bouwwerk, het oprichten en in werking hebben van een inrichting en eventuele afwijking van het bestemmingsplan zijn vergunningen op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht vereist. Een omgevingsvergunning voor een milieu-neutrale wijziging, voor het produceren via de put ESV-02 is verleend op 29 december 2014 en voor ESV-02, reeds verleend op 21 februari 2017 met het kenmerk DGETM-EO/17009586 <p>Deze vergunningen maken geen onderdeel uit van de procedure tot instemming met het winningsplan.</p> <p>Daarnaast worden alle lopende boringen en afgegeven winningsvergunningen weergegeven op www.nlog.nl, waarbij de basisgegevens van de boring beschikbaar worden gesteld. Een ieder kan op deze manier bezien of er in de regio van zijn of haar interessegebied een boring wordt uitgevoerd of een productielocatie aanwezig is. Ook de te verlenen vergunningen op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht worden kenbaar gemaakt door het bevoegd gezag.</p>

			De minister zal daarom in het instemmingsbesluit geen overzicht opnemen van de verleende vergunningen en milieumeldingen.
6af	2	Zienswijze	Indieners denken dat door de winning van rioolgas de winning van aardgas niet nodig is.
		Antwoord	Hoewel in de gebouwde omgeving stevig ingezet wordt op het geleidelijk uitfaseren van het gebruik van aardgas, speelt aardgas (als efficiënte energiedrager) komende decennia nog een essentiële rol in de Nederlandse energievoorziening. Op dit moment is de Nederlandse energievoorziening nog voor meer dan 90% afhankelijk van fossiele brandstoffen (olie, gas, steenkool), waarbij aardgas voorziet in ruwweg 40% van onze primaire energiebehoefte. De volumes die worden gewonnen met rioolgas zijn niet vergelijkbaar met de volumes van gaswinning. Naast biogas zal aardgas voorlopig nodig zijn.
6ag	14,43	Zienswijze	Er hangt erg veel geheimzinnigheid om dit project. Is alles wel openbaar en transparant?
		Antwoord	Met de wijziging van de Mijnbouwwet op 1 januari 2017 is een impuls gegeven aan een openbare transparante procedure op winningsplannen. Gedurende de procedure heeft de minister zowel de aanvraag als de adviezen gedeeld en is er aandacht besteedt aan het voor een groot publiek begrijpelijk maken van deze teksten. Ook is een nadere toelichting op het winningsplan en het ontwerpbesluit gegeven tijdens de informatiebijeenkomsten op 23 november 2017 en 6 december 2017 in Wilhelminaoord tijdens de periode van terinzagelegging van het ontwerpbesluit. De minister herkent zich niet in het door indieners geschetste beeld van geheimzinningheid.
6ah	16	Zienswijze	Indiener maakt er bezwaar tegen dat de gemeente enerzijds het gebied als werelderfgoed erg belangrijk vindt en zich hiervoor inspant, en anderzijds akkoord gaat met de gaswinning in dit gebied.
		Antwoord	Omdat deze zienswijze de inhoud van het advies van de decentrale overheden betreft, neemt de minister de zienswijze ter kennisgeving aan.
6ai	17,18,19	Zienswijze	Aan de achterzijde van het perceel van indiener komt een zonnepark en aan de voorzijde zijn de plannen voor gaswinning. Voor indiener is nu onduidelijk welke vorm van energievoorziening de overheid wenst: fossiele brandstof of zonne-energie? In het ontwerpbesluit worden ook nut en noodzaak van de gaswinning voor de Nederlandse burger niet aangetoond.

		Antwoord	<p>In de brief van 30 mei 2018 (kenmerk DGETM-EO/18031167) met betrekking tot gaswinning uit de kleine velden en energietransitie legt het kabinet de prioriteit bij een zo snel mogelijke transitie naar duurzame energie. Zolang dat nodig is om tegemoet te komen aan de (afnemende) Nederlandse aardgasvraag, wil het kabinet het aardgas uit de kleine velden winnen, waar en voor zover dit veilig kan. Dit beleid is uitgebreider toegelicht in paragraaf 2 van het instemmingsbesluit.</p> <p>De minister is zich bewust van de omgeving waarin mijnbouwactiviteiten plaatsvinden en onderschrijft het belang van het klimaatbeleid. Deze zienswijze ziet echter niet op toetsingsgronden in de Mijnbouwwet en leidt dus niet tot het opnemen van een voorschrift in het instemmingsbesluit. Voor het klimaatbeleid van de Nederlandse overheid verwijst de minister naar www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatbeleid.</p>
6aj	19,26	Zienswijze	<p>Het winnen van aardgas geeft kans op aardbevingen. In 2010 heeft indiener op het Eeserwold een kavel gekocht en in 2011 heeft indiener het huis betrokken. Was de winlocatie Eesveen toen al actief? Waarom is aardbevingsbestendig bouwen ons toen dan niet geadviseerd? Indiener is niet op de hoogte gebracht toen ze een kavel kochten. Heeft de overheid en/of de projectontwikkelaar niet plicht gehad om dat tenminste te noemen? Er worden momenteel nog steeds kavels voor zowel woningen als bedrijven uitgegeven in dit gebied worden in gebied met risico op aardbevingen. Waarom gebeurt dat? Worden nieuwe bewoners nu wel op de hoogte gebracht van de risico's en wordt er aanbevolen aardbevingsbestendig te bouwen? Het is niet duidelijk in hoeverre met de gevolgen hiervan rekening wordt gehouden.</p>
		Antwoord	<p>De ligging en status van gasvelden betreft openbare informatie en is te vinden op www.nlog.nl.</p> <p>Gasproductie uit het Eesveen voorkomen vindt pas plaats sinds 2015. Toen indiener het kavel kocht, was de winlocatie Eesveen nog niet aanwezig. Omgevingsvergunningen die nodig zijn voor de aanleg van een productielocatie worden gepubliceerd in de Staatscourant en een lokale huis-aan-huis-krant. De minister stelt vast dat uit de uitgebrachte adviezen volgt dat de kans op schade door bodembeweging klein is en dat daarom geen maatregelen nodig zijn om schade te voorkomen. Aardbevingsbestig bouwen in de omgeving van Eesveen is geen maatregel die de minister adviseert.</p> <p>In 2017 is de nieuwe Nederlandse Praktijkrichtlijn voor aardbevingsbestendig bouwen (NPR 9998) vastgesteld. In de NPR 9998 staat hoe nieuwe en bestaande gebouwen aardbevingen kunnen weerstaan. De NPR 9998 is alleen van toepassing op Noordoost Nederland voor zover daar geïnduceerde aardbevingen als gevolg van gaswinning in het Groninger gasveld optreden.</p>

6ak	51,54,55,64	Zienswijze	<p>Gecommuniceerd is de 'kennisgeving' zoals ook vermeld in de Staatcourant, in de huis aan huis bladen (in casus 'Steenwijker Expres' 31 oktober jl en een artikel met de kop 'Vermilion houdt inloopavond' in de 'Steenwijker Courant'). Indiener stelt dat dit onvoldoende is om in aanmerking te komen voor de term 'publieksvriendelijk' en 'transparant' en dat iedereen in het betreffende gebied een brief had moeten ontvangen over de voorgenomen plannen. Indiener stelt vast dat de datum van de inloopavond onbekend was bij bewoners van het gebied tot indiener zelf de media heeft gezocht om de materie onder de aandacht te brengen. Daarna was er een sterke opkomst. De tweede inloop mogelijkheid was wederom onbekend bij betreffende bewoners. Indiener stelt dat de gekozen communicatiemiddelen hierin gefaald hebben. Daarnaast stelt indiener dat de kosten die indiener zelf gemaakt heeft om bewoners te informeren over de inloopavond en het recht om een zienswijze in te dienen op Vermilion en/of het ministerie van Economische Zaken verhaald dienen te worden.</p>
		Antwoord	<p>Met de wijziging van de Mijnbouwwet op 1 januari 2017 is een impuls gegeven aan een zorgvuldige en publieksvriendelijke procedure op winningsplannen. Gedurende de procedure heeft de minister zowel de aanvraag als de adviezen gedeeld en is er aandacht besteedt aan het voor een groot publiek begrijpelijk maken van deze teksten. Ook is een nadere toelichting op het winningsplan en het ontwerpbesluit gegeven tijdens de informatiebijeenkomsten op 23 november 2017 en 6 december 2017 in Wilhelminaoord tijdens de periode van terinzagelegging van het ontwerpbesluit. Hierbij waren medewerkers van Vermilion en het ministerie aanwezig. De minister heeft door publicatie in de Staatcourant en de huis-aan-huisbladen een inspanning geleverd om de bewoners te informeren over het ontwerpbesluit en de informatiebijeenkomst op 23 november 2017, zodat de bewoners in de gelegenheid waren kennis te nemen van het ontwerpbesluit en de informatieavond. Op 6 december 2017 is door Ministerie van Economische Zaken en Klimaat een tweede informatiebijeenkomst georganiseerd. De tweede informatiebijeenkomst is aangekondigd via Ons Dorpshuis in Wilhelminaoord en de gemeenten Steenwijkerland en Westerveld. Juist om specifiek de lokale omwonenden te informeren heeft de minister gekozen om de informatiebijeenkomst in een kleiner gebied aan te kondigen dan de eerdere bijeenkomst en geen aankondiging te doen in de Staatscourant. Indiener heeft op eigen initiatief kosten gemaakt door contact op te nemen met de media. De minister ziet hierin geen aanleiding om deze kosten te vergoeden.</p>
6al	64	Zienswijze	<p>Indiener wijst u erop dat Vermilion aan verschillende instanties reeds 'subsidie' heeft toegekend. Het feit dat het hier mede om Stichtingen Dorpsbelang gaat (Eesveen, Kallenkote, Wapserveen) geeft voor mij als burger de suggestie van mening beïnvloeding. Dit is niet zuiver en transparant. Deze Stichtingen hebben in de afgelopen weken geen moeite gedaan om hun mede dorpsgenoten</p>

			te informeren over de procedure. Niet te bewijzen is of de toegekende subsidie daarin een rol heeft gespeeld. Ik stel dat dit soort acties vermeden moeten worden omdat dit een vermoeden van belangenverstrengeling oplevert. Dit beschadigt het beeld van een betrouwbare organisatie en een betrouwbare overheid.
		Antwoord	De minister heeft meerdere zienswijzen ontvangen afkomstig van bewoners van de genoemde dorpen. Hieruit maakt de minister op dat de dorpsbewoners voldoende informatie hebben verkregen over de procedure. Afgaande op de zienswijze van indiener heeft Vermilion blijkbaar een geldbedrag aan Stichtingen Dorpsbelang gedoneerd. Aangezien Vermilion geen bestuursorgaan is, is hier geen sprake van subsidie. Het is aan Vermilion, zoals ook in Hoofdstuk 7 van de "Gedragscode gaswinning kleine velden" is opgesteld, hoe zij een positieve bijdrage aan de omgeving willen geven. De minister merkt op dat uit zienswijzen 6w en 6aw juist verzocht wordt om een dergelijke verdeling van de lusten.
6am	54,64	Zienswijze	U geeft aan dat, wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijst indiener u erop dat het gas gewonnen uit het winningsveld Eesveen bestemd is voor export (bron: uitspraken Vermilion). Bovenstaande doet vermoeden dat er een belangenafweging gemaakt wordt tussen inkomsten voor de staat/mijnbouwer tegenover het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door inwoners van onze regio. Indiener ziet deze afweging niet terug in dit plan. Indiener zou graag zien dat er een totaalplan is waar veilig en met minder maatschappelijke weerstand gewonnen zou kunnen om aan de energiebehoefte te kunnen voldoen mede in het licht van de energie transitie. Indiener leest onvoldoende economische noodzaak terug in dit winningsplan en stelt dan ook dat het maatschappelijk verzet, de lokale risico's en de onzekerheid in geval van het plan 'gaswinning Eesveen' voldoende zijn om af te zien van de plannen.
		Antwoord	Wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, is het wenselijk dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. De minister heeft beoordeeld of aardgas veilig kan worden gewonnen uit het gasveld Eesveen. Gelet op de door Vermilion aangeleverde gegevens en de adviezen hierop ziet de minister geen aanleiding om in het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan, in het belang van het planmatig gebruik of beheer van delfstoffen, of in het belang van de gevolgen voor milieu of natuur, de instemming met het winningsplan geheel of gedeeltelijk te weigeren. Wel heeft de minister voorschriften en beperkingen verbonden aan zijn instemming. De bestemming van het te winnen aardgas is

			<p>overigens ook geen weigeringsgrond op basis van artikel 36 van de Mijnbouwwet.</p> <p>Het in Nederland gewonnen gas komt uit het Groningenveld en uit circa 240 kleine velden, waarvan de helft op land. Waar het gas uit het Groningenveld laagcalorisch is, is het gas uit het overgrote deel van de kleine velden (evenals geïmporteerd gas) hoogcalorisch. Het gas dat gewonnen wordt, wordt geleverd aan Gasterra. Gasterra zorgt er onder andere voor dat de juiste hoeveelheden gas in de juiste kwaliteit op de gasmarkt zijn. Huishoudens en een deel van de industrie maken gebruik van laagcalorisch gas, het andere deel van de industrie maakt gebruik van hoogcalorisch gas. Een belangrijk deel van het hoogcalorisch gas uit de kleine velden wordt door middel van kwaliteitsconversie omgezet in laagcalorisch gas. Op het moment wordt circa 70% van de totale beschikbare hoeveelheid hoogcalorisch gas in Nederland (binnenlandse productie en import) omgezet naar laagcalorisch gas. De rest van het beschikbare hoogcalorisch gas wordt grotendeels geleverd aan de Nederlandse industrie; een klein deel wordt op het moment nog geëxporteerd.</p>
6an	65	Zienswijze	<p>Uit het besluit blijkt niet van een gedegen belangenafweging. Uit onderzoeken blijkt van nadelige gevolgen van de gaswinning (bodemdaling, trillingen etc) die een nadelig effect hebben op de bewoners van gebied. De minister meent echter dat deze belangen niet zo zwaarwegend zijn dat er geen instemming aan het wijzigingsplan wordt verleend. Mede gelet op de situatie in Groningen vindt indiener dit onbegrijpelijk.</p> <p>Indiener meent dat de Minister, net zoals de Afdeling van de Raad van State in haar uitspraak van 15 november 2017 (ABRvS 15 november, ECLI:NL:RVS:2017:3156) heeft overwogen dat het besluit onvoldoende is gemotiveerd. Ook in dit geval heeft de minister in de motivering het risico voor personen in het aardbevingsgebied niet afdoende betrokken, niet gemotiveerd waarom het belang van leveringszekerheid zwaarder weegt dan de belangen die tegen het gewijzigde winningsplan pleiten en niet gemotiveerd welke maatregelen mogelijk zijn ter beperking van de benodigde gaswinning en waarom deze al dan niet worden getroffen.</p>
		Antwoord	<p>Vermilion heeft een bodemdalingsprognose en een seismische risicoanalyse uitgevoerd. De minister stelt vast dat uit het winningsplan en de uitgebrachte adviezen volgt dat de kans op schade door bodembeweging klein is en dat daarom geen maatregelen nodig zijn om schade te voorkomen.</p> <p>Gelet op de door Vermilion aangeleverde gegevens en de adviezen hierop ziet de minister geen aanleiding om in het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan, in het belang van het planmatig gebruik of beheer van delfstoffen, of in het belang van de gevolgen voor milieu of</p>

			<p>natuur, de instemming met het winningsplan geheel of gedeeltelijk te weigeren. Wel heeft de minister voorschriften en beperkingen verbonden aan zijn instemming. De minister stelt dat voor zover het de Groningse situatie betreft, zijn de omvang en de karakteristieken van het gasveld en van het aantal schadegevallen van een geheel andere orde grootte dan voor de kleine gasvelden, zoals Eesveen.</p> <p>Alhoewel voor de gaswinning uit de kleine velden omwonenden en decentrale overheden vaak aangeven te vrezen voor "Groningse taferelen", zijn deze hier niet te verwachten. Het Groningenveld is één van de grootste gasvelden ter wereld en vele malen groter dan het grootste kleine veld. Binnen Nederland is het Groningenveld dan ook uniek in zijn soort. Waar het Groningenveld een initieel gasvolume had van 2900 miljard Nm³, is dit volume van het grootste kleine veld 73 miljard Nm³ (circa veertig maal kleiner). Het initiële gasvolume van de kleine velden die vandaag de dag nog worden gevonden varieert veelal van minder dan 1 miljard Nm³ (zoals 0,25 miljard m³ bij Pieterzijl) tot 5 miljard Nm³ (zoals in de Noordzee ten noorden van Schiermonnikoog). De effecten van de gaswinning uit het Groningenveld (bodemdaling en bodemtrillingen) zijn, mede door de enorme omvang van het veld en de lange winningshistorie, wezenlijk anders en vele malen ernstiger dan die bij de gaswinning uit de kleine velden.</p>
6ao	56,68,70,94	Zienswijze	<p>De gemeente Steenwijkerland heeft inzake onderhavige voorgenomen winning bij brief van 12 juli 2017 advies aan u verstrekt. De gemeente Steenwijkerland heeft daarbij de aandacht voor meerdere onderwerpen gevraagd waarbij schade en bodemdaling twee belangrijke onderdelen zijn. Indiener is het met al de door de gemeente in deze reactie als commentaar opgenomen punten eens en neemt die hierbij over. Het advies van de gemeente Steenwijkerland dient hier dan ook volledig als herhaald en ingelast beschouwd te worden.</p>
		Antwoord	<p>De minister heeft het advies van de gemeente Steenwijkerland betrokken bij de besluitvorming. In het instemmingsbesluit zijn de punten uit het advies van de gemeente opgenomen en is uiteengezet hoe met deze adviezen is omgegaan. Mede op basis van dit advies is er een voorschrift opgenomen met betrekking tot het uitvoeren van bouwkundige opnames.</p>
6ap	91	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat de kans op schade als gevolg van de activiteiten die Vermilion in het gaswinningsgebied uitvoert, realistisch is. Het schadeloosstellen van gedupeerden zal dan ook moeten plaatsvinden. Volgens de inschrijvingen bij de Nederlandse Kamer van Koophandel, kent Vermilion een uitgebreid netwerk van in Nederland geregistreerde bedrijven. De meeste van deze bedrijven kennen een beperkte aansprakelijkheid; bij een eventueel faillissement van één van de bedrijven, kunnen de andere bedrijven niet aansprakelijk worden gehouden voor de schuldrest.</p>

			<p>Indiener wil dat de overeenkomst, met de partij die de winning uit zal voeren en feitelijk rechtsgeldig aansprakelijk is, een zodanige opzet heeft dat de aansprakelijkheid -ook bij het niet kunnen nakomen van financiële verplichtingen van de betreffende rechtspersoon- wordt doorgelegd aan de bovenliggende partij, dan wel dat betaling van eventueel toekomstige schade overheidswege is afgedekt.</p>
		Antwoord	<p>De minister stelt vast dat uit de uitgebrachte adviezen volgt dat de kans op schade door bodembeweging beperkt is.</p> <p>De minister stelt verder vast dat als een oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van Vermilion wordt vastgesteld, Vermilion dan deze schade moet vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek). Zou Vermilion hier niet (meer) toe in staat zijn, dan vindt vergoeding plaats uit het Waarborgfonds mijnbouwschade. Omdat deze verplichtingen direct voortvloeien uit de wet, hoeft hierover geen voorschrift te worden opgenomen in dit instemmingsbesluit.</p> <p>Het antwoord op zienswijze 4f geeft een uitgebreide toelichting op de schadeprocedurel, waar indiener naar verwezen wordt.</p>
6aq	99	Zienswijze	<p>De Raad van State heeft in haar recente uitspraak over de gaswinning in Groningen bepaald dat de minister eerst aan moet geven of er geen mogelijkheden zijn om de vraag naar gas te verminderen. Indiener stelt dat het strijdig is met deze uitspraak om, voordat die vraag door de minister beantwoord is, al door te gaan met winning uit nieuwe velden.</p>
		Antwoord	<p>De uitspraak van de Raad van State heeft betrekking op het Groningen gasveld. Dit gasveld is qua omvang en risicoprofiel niet te vergelijken met het gasveld Eesveen. De minister streeft er in zijn beleid naar om de vraag naar gas te verminderen. In de gebouwde omgeving wordt stevig ingezet op het geleidelijk uitfaseren van het gebruik van aardgas. Aardgas speelt (als efficiënte energiedrager) de komende decennia nog een essentiële rol in de Nederlandse energievoorziening. Op dit moment is de Nederlandse energievoorziening nog voor meer dan 90% afhankelijk van fossiele brandstoffen, waarbij aardgas voorziet in ruwweg 40% van onze primaire energiebehoefte. In de transitie naar duurzaam is aardgas – voor de industrie, voor het verwarmen van een groot deel van de huizen en voor het in stand houden van een betrouwbare elektriciteitsvoorziening - de komende decennia nog steeds nodig.</p>
6ar	26	Zienswijze	<p>Het gasveld Eesveen ligt in Drenthe maar de vergunningsaanvraag wordt in Overijssel gedaan. Hoe is dit te verklaren. Hebben alle betrokken gemeentes en provincies instemmingsrecht?</p> <p>Een eventueel negatief advies van de gemeente wordt door het rijk nogal eens genegeerd als de</p>

			provincie geen negatief advies uitbrengt. Neemt de gemeente contact op met de betreffende provincie hierover of moeten wij burgers ook een lobby gaan voeren bij de provincies?
		Antwoord	<p>Het gasveld Eesveen ligt deels in de provincie Drenthe en deels in de provincie Overijssel. Op grond van artikel 34 lid 5 van de Mijnbouwwet heeft de minister de volgende partijen in de gelegenheid gesteld advies uit te brengen over de instemming met het winningsplan Eesveen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gedeputeerde Staten van de provincies Drenthe en Overijssel, • burgemeester en wethouders van de gemeenten Westerveld en Steenwijkerland en • het dagelijks bestuur van het waterschap Drents Overijsselse Delta. <p>Het is aan de decentrale overheden om adviezen al dan niet op elkaar af te stemmen. Alle adviezen van decentrale overheden worden inhoudelijk behandeld. De minister negeert geen adviespunten van een gemeente, ook niet in het geval een provincie deze punten niet noemt.</p>
6as	26	Zienswijze	<p>Zijn bewoners van de wijken Oostermeenthe en Woldmeenthe in Steenwijk ook op de hoogte gebracht of bestaat de kans niet dat een eventuele aardbeving deze wijken bereikt? Heeft de gemeente of Vermilion ook de beide projectontwikkelaars Willem Koop en Roelofs van Eeserwold Wonen en Werken op de hoogte gebracht? Wat zijn de standpunten van de projectontwikkelaars? Hoe schatten zij de risico's in? Gaan zij hun klanten voorlichten over risico's? Op welke stukken baseren zij zich?</p> <p>Is Defensie (kazerne Havelte) op de hoogte gebracht? Of verwacht men niet dat aardbevingen het kazerneterrein bereiken?</p> <p>Is landgoed De Eese, Staatsbosbeheer, landschap Overijssel, landschap Drenthe en nationaal park Weerribben en Wieden op de hoogte gebracht dat men eventueel gaat dat er bodemdaling kan plaatsvinden en dat er aardbevingen kunnen gaan plaatsvinden? Wat is het standpunt van De Eese, Staatsbosbeheer, landschap Overijssel, landschap Drenthe en nationaal park Weerribben en Wieden over de voorgenomen uitbreiding van de gaswinning?</p>
		Antwoord	<p>De bewoners van de gemeenten Steenwijkerland en Westerveld zijn op de hoogte gebracht door een kennisgeving in de lokale kranten Steenwijkerland Expres en Da's Mooi. Ditzelfde geldt voor de bedrijven en organisaties die in deze gemeenten gevestigd zijn. Er is voldaan aan de wettelijke vereisten voor kennisgeving en terinzagelegging van het ontwerpbesluit. In het kader van het recht op privacy kunnen geen uitspraken worden gedaan of genoemde bedrijven en instanties een zienswijze hebben ingediend en wat hun standpunten zijn. De minister verzoekt indiener dit zelf aan de genoemde bedrijven en instanties te vragen.</p> <p>Het ministerie van Defensie is geïnformeerd over het winningsplan in verband met de ligging van de kazerne Havelte.</p>

6at	40	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat er op de informatieavond ook een medewerker van TU Delft en een medewerker van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat aanwezig waren om vragen te beantwoorden. Eindconclusie: Je kon alle twee de antwoorden 1 op 1 op die van de voorlichter van het bedrijf Vermilion leggen. De antwoorden waren zo goed op elkaar afgestemd, dat er alleen meer vragen en wantrouwen ontstond, dan dat deze opgelost werden. Hoe onafhankelijk zijn deze twee instituten?</p> <p>De Seismische Risicoanalyse gaat via Vermilion naar TNO en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Hoe betrouwbaar is dan het onafhankelijk onderzoek?</p>
		Antwoord	<p>De minister beslist onder andere over het verlenen van vergunningen in de mijnbouw sector. SodM is de onafhankelijke toezichthoudende instantie, die toeziet op het naleven van de wet- en regelgeving voor mijnbouw gerelateerde projecten. De toezichthouder oordeelt of er aan alle wettelijke regels en voorschriften wordt voldaan en, indien er niet aan wordt voldaan, of er handhavend opgetreden moet worden. Vergunningverlening en het houden van toezicht zijn strikt gescheiden.</p> <p>TNO is een onafhankelijke adviseur, die voor SodM de onderdelen doelmatige winning, bodemdaling en de SRA narekent.</p> <p>De TU Delft is in de gehele procedure niet als een adviserende partij betrokken en was op de betreffende informatieavond niet aanwezig om vragen over de gaswinning Eesveen te beantwoorden.</p> <p>In het antwoord op zienswijze 1j wordt nader ingegaan op de vraag van indiener over de locatie van het gasveld ten opzichte van de kaarten uit 2012.</p> <p>De minister stelt vast dat de adviserende partijen onafhankelijk zijn.</p>
6au	41	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat in het ontwerp-instemmingsbesluit niet, of niet voldoende wordt vastgelegd, dat naast het te behalen economisch belang bovenal de belangen van de bewoners van het winningsgebied centraal moeten staan.</p>
		Antwoord	<p>In de Mijnbouwwet die op 1 januari 2017 in werking is getreden zijn de gevolgen voor natuur en milieu als criteria opgenomen in artikel 36, eerste lid, naast de reeds bestaande toetsingsgronden van planmatig beheer, bodemdaling, bodemtrilling en schade door bodembeweging (waaronder ook veiligheid). De toetsingsgronden voor wat betreft het belang dat eraan wordt gehecht, nevensgeschikt. Voor wat betreft de toets aan natuur en milieu is het tevens van belang te weten</p>

			<p>dat bij de toetsing van het winningsplan de effecten van de bodembeweging op natuur en milieu worden getoetst. De 'bovengrondse' natuur en milieueffecten zoals licht, geluid, verstoring, worden getoets in de omgevingsvergunning.</p> <p>Gezien er als gevolg van de gaswinning Eesveen een maximale bodemdaling van 1 centimeter wordt verwacht, welke geleidelijk verloopt waardoor er geen plotselinge veranderingen aan het oppervlak plaatsvinden, stelt de minister vast dat er geen schadelijke effecten worden verwacht. Alleen bij uitzonderlijk zware trillingen kunnen bodemtrillingen gevolgen kunnen hebben voor natuur en milieu. Dat is bij gaswinning uit het gasveld Eesveen niet aan de orde. Op vergelijkbare wijze zijn de belangen voor natuur en milieu ook gewogen in het instemmingsbesluit Vinkega. De belangen van omwonenden bij veiligheid en het voorkomen van schade staan centraal in de besluitvorming. Dit volgt ook uit het toetsingskader, zoals opgenomen in artikel 36, eerste lid. Van de Mijnbouwwet waarin deze belangen zijn verwerkt.</p> <p>De minister ziet geen aanleiding om in het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan, in het belang van het planmatig gebruik of beheer van delfstoffen, of in het belang van de gevolgen voor milieu of natuur, de instemming met het winningsplan geheel of gedeeltelijk te weigeren.</p>
6av	43	Zienswijze	Graag zouden indieners op de plaats van de installatie zonnepanelen zien verrijzen.
		Antwoord	<p>Het is in eerste instantie aan Vermilion om te bezien of op haar mijnbouwlocatie zonnepanelen kunnen worden geplaatst.</p> <p>De minister is zich bewust van de omgeving waarin mijnbouwactiviteiten plaatsvinden en onderschrijft het belang van het in productie brengen van hernieuwbare energiebronnen als zonnepanelen. In het Energierapport 2015 en de Energieagenda van december 2016 is de 'lange termijn'-visie ten aanzien van de Nederlandse brandstofmix, inclusief de transitie naar een duurzame energievoorziening, uiteengezet. Het in productie brengen van hernieuwbare energiebronnen maakt daar nadrukkelijk onderdeel van uit.</p> <p>Bij de beoordeling van deze zienswijze is van belang te weten dat de af te wegen belangen en relevante feiten in het licht staan van het volgens de wet te nemen besluit. Het winningsplan is getoetst en gewogen in het licht van de in de Mijnbouwwet (Mbw) opgenomen toetsingsgronden. Uitsluitend die zienswijzen die relevant zijn voor de beoordeling van een winningsplan aan de hand van de in de Mbw opgenomen gronden, kunnen eventueel leiden tot voorschriften aan het besluit. Deze zienswijze ziet op het plaatsen van zonnepanelen en ziet daarmee op andere zaken</p>

			dan waar de toetsingsgronden op zien. Deze zienswijze leidt dan ook niet tot het opnemen van een voorschrift in het besluit.
6aw	43	Zienswijze	Vermilion zegt, dat indieners geen last krijgen van aardbevingen zoals in Groningen. Dan moeten ze dat maar voor indieners zwart op wit op papier zetten. En zo niet, dan moeten ze maar over de brug komen met een bedrag voor indieners in het kader van lusten-lasten verdeling.
		Antwoord	De minister constateert op basis van het advies van SodM en gezien de uitkomst van de door Vermilion opgestelde SRA, dat het risico op schade als gevolg van bodemtrillingen beperkt zal zijn. In zijn brieven aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2015/2016, 31 239, nrs. 211 en 254) heeft de minister de toezegging gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor mijnbouw, hernieuwbare energie en het hoogspannings- en gastransportnet te verkennen. Overigens wijst de minister erop dat hoofdstuk 7 van de 'Gedragscode gaswinning kleine velden' afspraken bevat over de maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie. Enerzijds kunnen waar mogelijk lokale of regionale ondernemers betrokken worden in de uitvoering van een project en anderzijds stelt de initiatiefnemer kennis en middelen beschikbaar om een positieve bijdrage aan de omgeving te leveren. Per project wordt dit in samenspraak met de omgeving uitgewerkt in een Project-afstemmingsprogramma.
		Conclusie	Gelet op bovenstaande geven de overige zienswijzen geen aanleiding om het instemmingsbesluit Eesveen te wijzigen.